

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bir kitap dünyadan daha büyüktür

Tıp ve şiir arasındaki
mesafeyi doktor şairlere sorduk:
Hüsrev Hatemi, Hakan Savlı, Alper Gencer

İrem Uzunhasanoğlu:
Yazar adayları için dört pusula

Kaan Murat Yanık:
Son minyatürcü: Kunal Basu

Seray Şahinler:
Modern dünya manevi bir çöl

RÖPORTAJ

Cansu Canan Özgen:
"İyilik ve kötülüklerin
çetelesidir Dalgakıran"

MAHMUT TALHA UÇAR

EDEBİYATIN BEYAZ ÖNLÜKLÜ
KAHRAMANLARI

Tarihteki rolü yıllarca tartışılan Sultan Vahideddin'in, ailesi tarafından titizlikle saklanan özel arşivi, belgeleri, mektupları, yarım bıraktığı anıları ilk kez bu kitapla günışığına çıkmıştı.
"Şahbaba" yeniden okur karşısında...

Tarihin izinde bir başyapıt...

turkuvazkitap.com.tr

[turkuvazkitap](https://www.facebook.com/turkuvazkitap)

[turkuvazkitap](https://twitter.com/turkuvazkitap)

[turkuvaz.kitap](https://www.instagram.com/turkuvaz.kitap)

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 123 - Mayıs 2021
ISSN: 2146-2127

SAHİBİ:

Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Tüzel Kişi Temsilcisi ve Genel Müdür
Yasemin Gebeş

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Akar

EDITÖR

İlker Nuri Öztürk

GÖRSEL YÖNETMEN
Mehtap Tunçel

KATKIDA BULUNAN
Yunus Arslan

KAPAK VE SAYFA TASARIMI
Sema Türk Bayazıt

KAPAK İLLÜSTRASYONU
Onur Aşkın

REKLAM
Rezan Dönmez
(0212) 354 39 32
rezan.donmez@turkuvazdergi.com.tr

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şefik Çalık

BASIM YERİ

Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Güzeltpe Mah. Mareşal Fevzi Çakmak Cad.
B Blok Apt. No 29/1/1 Eyüpsultan İstanbul

YÖNETİM YERİ:

Turkuvaz Dergi Grubu
Güzeltpe Mah. Mareşal Fevzi Çakmak Cad.
B Blok Apt. No 29/1/1 Eyüpsultan İstanbul
Telefon : (0212) 354 30 00

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Tüm D&R ve dergi satış mağazalarında
8 TL karşılığında

Bizi takip edin!

www.facebook.com/sabitfikircom

www.twitter.com/SabitFikir

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabitfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamlarda da
daihi olmak üzere çoğaltılma hakkı
Türkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.
Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

DOKTOR YAZARLAR DENİLDİĞİNDE AKLINIZA İLK KİM GELİYOR?

Tıp ve edebiyat ilişkisi, tıbbın insanla olan ilişkisi gibi tarih boyunca şekil değiştirmiş, her dönem yeni yaklaşımlarla genişlemiştir. Tıbbın tarihi, insan acılarının da tarihidir aslında. Edebiyatın içinde kapladığı yer, diğer bilim dallarından hep daha büyük olmuştur tıbbın. Hastalık ve savaş ilişkisi, salgınlar, distopya anlatılarındaki tehlikeli virüsler, mekânla olan ilişkisi (Thomas Mann'ın *Büyük Dağ*'ındaki sanatoryum gibi) ekolojideki yeri, ırk ve etni site bağı... Gittikçe büyüyen, genişleyen bir evrendir tıp edebiyatın içinde. Özellikle son bir yıldır yaşadığımız olağanüstü pandemi koşulları, doktorlara olan ilgi ışığını biraz daha parlattı. Salgının adsız kahramanlarına dönüştüler.

Oysa tıbbın edebiyatla olan ilişkisi hiç de dışarıdan değildi.

Düşünün ki, iki disiplinin de ana konusu hep insan oldu. Freud bilinçaltını açıklamak için edebiyattan yardım aldı. Baba katlini Oedipus Kompleksi diye adlandırırken Sophokles'in oyunundan, Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler* romanından güç aldı. (Ki Dostoyevski de Moskovalı bir doktorun oğluydu, epilepsi ve kumar bağımlılığından mustarıptı.) Oliver Sacks nöroloji profesörüydü ve nöroloji rahatsızlıklarını müthiş edebi lezzeteki kitaplarıyla anlattı. Irvin D. Yalom da Sacks'tan farklı değildi. *Divan*'ındaki hastaları roman kalıbıyla anlatıyordu meraklı okurlara.

Anton Çehov, tıp ve edebiyatla olan ilişkisini bir tür "aşk üçgeni" teması üzerinden tanımladı hep. Ki Moskova Tıp Fakültesi'ni de bir gazete yazdığı komik kısa öykülerden kazandığı para ile bitirdi. Yeraltı edebiyatının mucitlerinden L. Ferdinand Celine ömrü boyunca ne yazmaktan vazgeçti, ne de hekimlikten. Hatta yoksul hastalarını para almadan tedavi etmekle ün kazandı Fransa'da. Sıra dışı bir yazardı ama tıp fakültesi bitirme tezini Sabunun Galileosu üzerine yaptı. Rastlantıya bakın ki, Celine'in dev eseri *Gecenin Sonuna Yolculuk*'u Türkçeye çeviren Yiğit Bener de eski bir tıp öğrencisiydi.

Türkçede tıp ve edebiyat ilişkisi şairler üzerinden gelişti hep. Ceyhan Atuf Kansu'dan Hüsrev Hatemi'ye; Levent Dalar'dan Kemal Sayar'a, Alper Gencer'e hani doktor olduklarını bilmesek, şairleriyle bile çok önemli şairler olarak adlarını yazdırdılar şiir loncasına. Bu sayımızın dosyasını kendisi de bir doktor olan Mahmut Talha Uçar kaleme aldı. Sağlıklı günlerde, keyifli okumalar dilerim...

İÇİNDEKİLER

06

HABERLER

10

RAFTA NE VAR?

22

RÖPORTAJ
Erdem Öztop

Cansu Canan Özgen:
İnsanın İnsana Ettiği
İyilik ve Kötülüklerin
Çetelesidir Bu Hikâye

12

VİTRİNDEKİLER

14

EGOİST OKUR
Gülenay Börekçi
Yürüyerek Yazan
Virginia Woolf

16

ŞAİRİN ŞAİRLERİ

A. Ali Ural
Şiir Parantezi
Kapanmadı Behçet
Necatigil'in

«»

18

GÜNCEL

Kaan Murat Yanık
Son Minyatürcü:
Kunal Basu

«»

20

GÜNCEL

Hümeysra Yabar
Hikâyeye Düşen
Cemre: İncirli Zeybek

«»

26

KEŞFSEVER

Zeynep Merdan
Felsefenin Namlusu:
Ayn Rand

«»

28

GÜNCEL

Bilgehan Uçak
Cevdet Kudret'in
Üçlemesi

«»

36

DOSYA EKİ
İlker Öztürk

Hüsrev Hatemi, Hakan
Savlı, Alper Gencer
Tıp ve Şiir Arasındaki
Mesafe

«»

38

KARARSIZ OKUR

46

POLİSİYE

Harun Candan
Herkes Kendi Ateşini
Kendi Götürür

«»

40

ÖNDE(N) GİDENLER
NURULLAH KOLTAŞ

Bir Öykünün Öykücüsü
Muhammed Esed
(Leopold Weiss)

«»

42

GÜNCEL

Cem Tunçer
Aşırı Naif Öyküler

«»

44

GÜNCEL
Seray Şahinler
Demir

Modern Dünya
Manevi Bir Çöl

«»

48

SANAT

Samed Karagöz
Kim Korkar Çağdaş
Sanattan

«»

50

ATÖLYE

İrem
Uzunhasanoğlu
Yazar Adayları için
Pusula

«»

52

TARİHE ROMANDAN
BAKMAK

Ali Emre
Şiirli Konuşarak Devlet
Kurmak: Osmancık

«»

54

KİPAT

Salih Zengin
Hiştttt! Ses
Çıkarmayın!

«»

56

GÜNCEL

Halil İbrahim
İzgi
Bereketli Bir
Ömürden Damlalar

«»

58

GÜNCEL

Ömer Yalçınova
Bir Hayat Kitabı Olarak
Tamaşa-yi Dünya

«»

60

GÜNCEL

Duygu Karşı
Sofra Kültüründen
Mezar Taşlarına Eski
İstanbul

«»

62

TERS KARGA

Orkun Galolar
Kitapların Yolculuğu

«»

64

ROMANLAR VE
DİPNOTLAR

Ayşegül Genç
Karanlık Rüzgâr

«»

66

Selahattin

Demirci
Binbir Gece Masalları -
Şeyh ile Gazal

«»

68

GÜNCEL

Zeki Bulduk
Dünya Damatsız Bir
Gelindir

«»

70

GÜNCEL

Mehmet Fatih Öz
Şiirin Üçüncü Cildi:
Hızır'ı Beklerken

«»

72

MÜMKÜN
EVRENLER

Murat k. Murat
Bilimkurgu Tarihine
Alternatif Bir Yolculuk

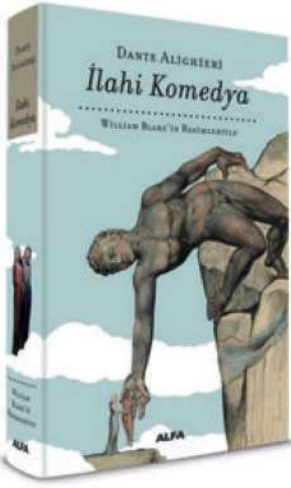
«»

74

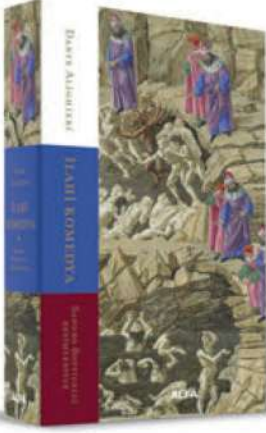
GÜNCEL

Mustafa Uçurum
Üstat Ekrem'i
Tanyalım

«»

William Blake'in resimleriyle
13,5x21, özel kağıda renkli baskı, bez cilt

Sandro Botticelli'nin resimleriyle
13,5x21, tek renk baskı, karton kapak

Gustave Doré'nin resimleriyle
12x20, tek renk baskı, karton kapak

700. yılında İlahi Komedya

Üç Farklı Edisyonla

ALFA'da

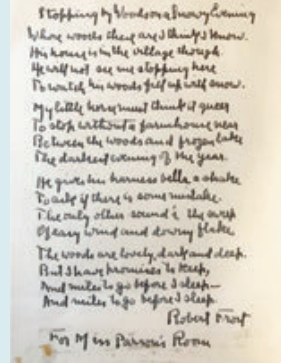
BİR YUSUF MASALI'NIN SON HALİ YAYIMLANDI

İstiklal Marşı Derneği'nin internet sitesinde "İslâmla Damgalanmış Varoluş" serlevhali yazılarına devam eden İsmet Özel 2013 yılında "Sesli Gemi" şiirini yayımladıktan sonra şöyle bir açıklama yapmıştı: "Bu sayfada gördüğünüz son şiirimdir. Kaç yıl-ım kaldıysa bundan sonraki ömrümde şiir çalışmalarımı sadece müsvedde dediğim kısmını yayına salmış bulduğum 'Bir Yusuf Masalı' uğraşısına hasredeceğim. Dediğim, demeğe çalıştığım şeyi 'vivir para escribir' tarzında anlamak doğru olmaz. Uğraşımın neticesine bigâne kalmağı öğrendim." Bu açıklamadan 8 yıl sonra, Ramazan ayının ilk günü okurla buluştu 'Bir Yusuf Masalı'. Uzun süredir baskısı yapılmıyordu ve sahaf-lara en çok sorulan kitaplardan biriydi. TİYO Yayınları arasından çıkan kitabın tanıtım metni, masalın tamamlandığını şu sözlerle müjdeliyor: "İsmet Özel'in Türk milletinin şairi olarak *Bir Yusuf Masalı*'nı 1967 yılında yazmaya karar verdiğini ve aynı yıl aynı hassasiyete binaen askerliği esnasında yani hidayetinden önce bir elifba temin ettiğini dikkatli okurları fark etmiştir. İsmet Özel yıllar önce de 'Allah bana ömür verir, kuvvet verirse ve ben *Bir Yusuf Masalı* adlı kitabımı eğer bir daha neşredersem Kur'ân harfleriyle neşredeceğim' demişti. Vaad ettiği üzere *Bir Yusuf Masalı* Türk yazısıyla neşrolundu."

ACABA BU SON ŞANSIMIZ MI?

SALT ve Garanti BBVA iş birliğiyle bu yıl 7. kez düzenlenen "Bu son şansımız mı?" etkinliğinde iklim krizine dikkat çekiliyor. İklim değişikliğinin insan ve dünya üzerindeki etkilerine yönelik 10 belgesel film-den oluşan 2021 seçkisi, 4 Temmuz'a kadar altyazılı şekilde saltonline.org'da. Sorunlar ve çözüme yönelik çabalar, haberlerin yanı sıra belgesel yapımlarla geniş kitlelere ulaşıyor. Seçkide insanlar, hayvanlar, doğa ve şehrin uyum içerisinde nasıl bir arada var olabileceği sorusuna Güney Afrika, Norveç, Fransa, Kanada, Bolivya ve Balkanlardan yapımlar yanıt arıyor. Belgesellerin bazılarının isimleri şöyle: Ağaçların Gizli Yaşamı, Dumanlı Kasaba, Ormanların Zamanı, Akbaba ile Kartal, Ulu Ağaçlar Devrildiğinde.

FROST'UN EL YAZISI AÇIK ARTIRMADA

Çağdaş dünya edebiyatının önemli isimlerinden olan şair Robert Frost'un 40'lı yıllarda yazdığı düşünülen *Stopping by Woods on a Snowy Evening* adlı şiirinin el yazması açık artırma ile satışa çıkıyor. Kâğıdın sonunda "Miss Parson için," ifadesi yer alıyor. En az 60 yıllık olduğu tahmin edilen, kime yazıldığı keşfedilmeyi beklenen şiirin, o dönemde sıkça okullara konuşma yapmak için giden şairin öğretmenlerden birinin ricası üzerine yazıldığı düşünülüyor. Amerikalı sanatçı Harvard Üniversitesi'nde eğitim almıştı ve defalarca Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilmişti. Eserlerinde var oluşu, yalnızlığı ve çok sevdiği New England'ı işledi.

ATTILÂ İLHAN YARIŞMAYLA ANILIYOR

Attilâ İlhan Bilim Sanat ve Kültür Vakfı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları desteğiyle düzenlenen Attilâ İlhan Edebiyat Ödülü'ne başvurular 19 Haziran'a kadar devam edecek. İlhan'ın her eserinde öne çıkartmaya gayret ettiği "ulusal kültür bileşimini gerçekleştirme" misyonuna layık eserler için düzenlenen şiir ve roman yarışmasının galiplerine para ödülü verilecek. Etkinliğin detayları Attilâ İlhan Bilim Sanat Kültür Vakfı'nın internet sitesinden öğrenilebilir.

BİR NEŞTER BİR KALEM

Kovid-19 sürecinde gündüzleri hekimlik geceleri ise yazarlık yapan Genel Cerrahi Uzmanı Doç. Dr. Mehmet Emin Güneş, kaleme aldığı eserlerle insanlara dokunmaya çalıştığını belirtiyor. Uzun yıllar İstanbul'daki eğitim ve araştırma hastanelerinde başhekim ve yöneticilik yapan Güneş, bir cerrah olarak insanların bedenine dokunduklarını fakat insanların sadece bedenden ibaret olmadığını farkında olduklarını ifade ediyor. Yazdığı romanlarla umut aşılama gayret ettiğine değinen Güneş, "Hep şunu söylüyorum insanlara 'Sabah gecedan sonra başlıyor.' biliyorsunuz. Yazarken de bunu vermeye çalışıyorum, hayatın içerisinde gerçekleri de sunuyorum. Çünkü gerçekten yaşanmış hikâyelerden yola çıkarak yazıyorum. İşçi taşıyorsa karanlığa girmelisiniz. Etrafınıza iyi gelecek, etrafınızı aydınlatacak bir şey varsa bunu paylaşın. Her şeyin aslı sevgidir ve sevgiye döner" diyor.

ALİ GÜNVAR'A İTALYA'DAN ÖDÜL

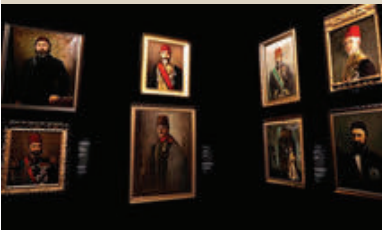
1980 yılından itibaren şiirleriyle Türk edebiyatında adını duyan Ali Günvar aynı zamanda bir mimar. Bu alanda da üreten Günvar Şiir Atı, Yazko Edebiyat, Hürriyet Gösteri, Oluşum, Poetika, Üç Çiçek gibi dergilerde yer aldı. İtalya'da ünlü şair Renato Filippelli adına verilen 'Tulliola Renato Filippelli' ödülleri kapsamında yapılan değerlendirmede ise şair yazar Ali Günvar'ın 'Soneler' adlı eseri 'Türkçe yazılmış en iyi şiir kitabı' ödülüne layık görüldü. Türkçe ve İngilizce yayımlanan kitap, *Anthropomorphus* ve *Çarpık Hüzünler Kantatı* kitaplarıyla beraber Ötügen Neşriyat tarafından yayımlandı.

USTALAR MİLLÎ SARAYLAR MÜZESİ'NDE BULUŞTU

Yakın zamanda restorasyonu tamamlanan ve modern sergileme kriterlerine göre tefiş edilen Milli Saraylar Resim Müzesi, yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı haline geldi. İstanbul Beşiktaş'taki müze, 11 bin metrekarelik kapalı alandaki 34 salonu ve 553 eseriyle kültür sanat hayatının yeni merkezi olmaya aday. Resim Müzesi'nin 16 ile 20. yüzyılı kapsayan koleksiyonu, padişah portreleri, tarihi konulu kompozisyonlar, oryantalist eserler, doğa ve kent görünümleri ile natürmort gibi birçok konuyu içeriyor. Müze, Osmanlı saray resminin tek temsilcisi olması bakımından da ayrı bir önem taşıyor. Koleksiyon aynı zamanda Konstantin Kapıdağlı, Rupen Manas, Stanislaw Chlebowski, Fausto Zonaro, Ivan Ayvazovski, Pierre Desire Guillemet, Eugene Fromentin, Stefano Ussi, Felix-Auguste Clement, Şeker Ahmed Paşa, Osman Hamdi Bey, Şevket Dağ ve Abdülmecid Efendi gibi ressamların eserlerini barındırıyor.

ABDULLAH NEFES HAYATINI KAYBETTİ

1941 yılında doğan Abdullah Nefes şiir ve hikâyeleriyle Varlık, Dost, Ilgaz, Yelken, Evrim, Dönem, Edebiyat ve Eleştiri, Sanat Emeği dergilerinde yer aldı. Siyaset ve edebiyatın en hareketli günleri olan 70'lerde aktif bir görüntü sergiledi. Uzun yıllar tutuklu kaldı. Dergilerde, parti ve sendikalarda görevler üstlendi. *Nedir ki Ömür*, *Sürgün Hikâyeler*, *Yolcu* kitaplarının yanı sıra araştırma ve derleme alanında da eser verdi. 80 yaşında hayatını kaybeden Nefes, Ankara Karşıyaka Mezarlığı'na defnedildi.

OSCAR'IN YILDIZI NOMADLAND

93. Oscar Ödülleri'ne 6 dalda aday olan Nomadland En İyi Film, En İyi Yönetmen ve En İyi Kadın Oyuncu dallarında heykelin sahibi oldu. Yönetmen Chloé Zhao ve oyuncu Frances McDormand sevinçlerini yapımcılarıyla paylaştı. The Father filmindeki performansı ile Anthony Hopkins En İyi Erkek Oyuncu seçildi. 83 yaşındaki aktör, bu ödülü kazanan en yaşlı isim oldu. David Fincher'ın Mank'ı 4 ödülle geceden ayrıldı. Promising Young Woman filmiyle Emerald Fennell orijinal senaryo; My Octopus Teacher belgesel dalında galip geldi. En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu Minari'deki oyunu ile Youn Yuh-jung, En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu Judas and the Black Messiah filmindeki rolüyle Daniel Kaluuya, En İyi Uluslararası Film Danimarka yapımı Another Round, En İyi Animasyon Soul seçildi. Nolan'ın son filmi Tenet ise En İyi Görsel Etki ödülünü kazandı. Salgına şartlarına uygun şekilde önlemlerin alındığı tören, tiyatro salonu yerine Los Angeles'taki Union Garı'nda gerçekleştirildi.

Klara ile Güneş
Kazuo Ishiguro
Çeviren: Lâle Akalın
Roman, 264 s.

"GÜNEŞ HER ZAMAN
BİZE ULAŞMANIN YOLUNU BULUR."

Kazuo Ishiguro'nun

Nobel Edebiyat Ödülü'nü
kazandıktan sonra yayımlanan
ilk kitabı: *Klara ile Güneş*

Sıra dışı gözlem yeteneğine sahip bir yapay zekâ olan Klara, kendisi gibi "Yapay Arkadaş"ların satıldığı mağazadaki yerinden insanları izleyip dış dünyayı öğrenmeye çalışır, onu yeni evine götürecek o özel çocuğu sabırla bekler. O çocuk nihayet çıkageldiğinde, Klara kendini ezici kaygılar ve kırılğan umutlarla dolu bir dünyada bulacak, sarsılmaz bir adanmışlıkla bağlandığı Güneş'in yardımıyla bir mucizeyi gerçek kılmaya çalışırken insan denen canlıyı bütün zaafları ve çelişkileriyle tanıma fırsatı bulacaktır.

Klara ile Güneş, yeni teknolojilerin etkisiyle köklü değişimler geçirmiş bir toplumda yaşanan sevgi, umut ve fedakârlığa dair unutulmaz bir hikâye.

NİSAN'DA EN ÇOK OKUNAN KİTAPLAR

Edebiyat

1 Veba Geceleri
Orhan Pamuk
Yapı Kredi Yayınları

Camdaki Kız
Gülseren Budayıcıoğlu
Doğan Kitap

3 Küllerin Günü
Jean-Christophe Grange
Doğan Kitap

4 Empedokles'in Dostları
Amin Maalouf
Yapı Kredi Yayınları

6 Kitapları Kurtaran Kedi
Susuke Natsukawa
Turkuvaz Kitap

8 Ben Kirke
Madeline Miller
İthaki Yayınları

7 Hayvan Çiftliği
George Orwell
Epona Yayınevi

9 T. Singer
Dag Solstad
Jaguar Kitap

10 Bir Yusuf Masalı
İsmet Özel
TİYO Yayınları

Edebiyat Dışı

1 Var mısın?
Güçlü Bir Yaşam İçin Öneriler
Doğan Cüceloğlu
Kronik Kitap

2 Herkes İçin Siyer / Cilt 2
Muhammed Emin Yıldırım
Bekir Develi
Profil Kitap

3 Babaannem Geri Döndü
Şermin Yaşar
Taze Kitap

4 Gitmeli miyim
Kalmalı mıyım
Hakan Mengüç
Destek Yayınları

5 Yakın Tarihin Gerçekleri
İlber Ortaylı
Kronik Kitap

6 Aşk ile Âni Seyretmek
Kemal Sayar
Sadettin Ökten
Turkuvaz Kitap

7 Gecikmeli Teslimiyet
M. Barış Muslu
Doğan Kitap

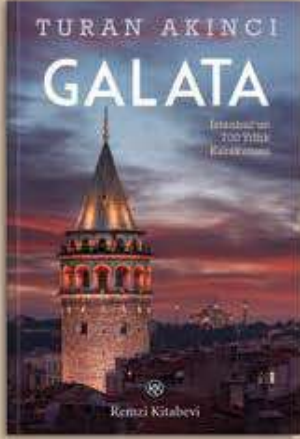
8 Seninle Başlamadı
Mark Wolynn
Sola Unitas Yayınları

9 Benim Dağlarım
Dursun Çiçek
Muhit Kitap

10 İstila Devirlerinin
Kolonizatör Türk Dervişleri
Ömer Lütfi Barkan
Ötügen Neşriyat

Remzi Kitabevi'nden yeniler, yeni basımlar...

Turan Akıncı
Galata

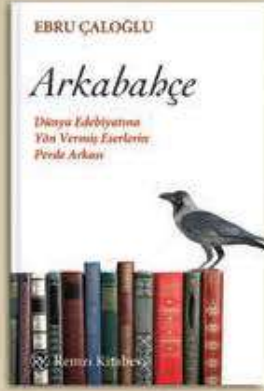
*İstanbul'un 700 Yıllık
Kara Kutusu*

Cihan Baydur

**Pelikülden
Dijitale
Yolculuğum**

*Sinema ve reklam
dünyasından bir çok ünlü
ile iletişim yolculuğu...*

Ebru Çaloğlu
Arkabahçe

Nazar Tüysüzöğlu
Ruhsal Dayanıklılık

Ege Cansen-Asaf Savaş Akat
Vitaminli Ekonomiks
Editör: Dr. Banış Esen

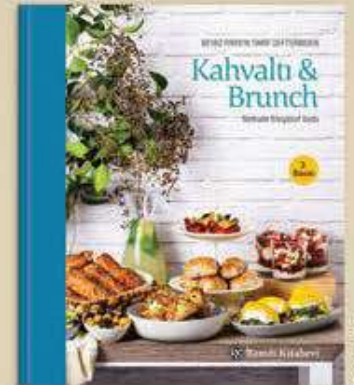

**Onkolojide Çocuk Beslenmesi
ve Yemek Tarifleri**

Ali Saydam
Algılama Yönetimi

GENİŞLETİLMİŞ
GÜNCELLENMİŞ
10. BASIM

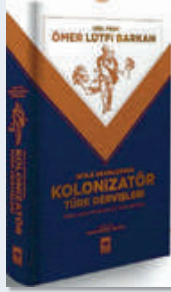
Nathalie Stoyanof Suda
Kahvaltı & Brunch

3. BASIM

Türk iktisat tarihçiliğinin büyük ismi Ömer Lütfi Barkan, tahrir defterlerini ilk defa sistematik olarak incelemeye başlayan ve bunların Osmanlı toprak ve nüfus meseleleri açısından değerini ortaya koyan bilim adamımızdır. Barkan'ın, 1936-1960 yılları arasında nüfus ve iskân meselelerine hasredilmiş çalışmaları, 1942'de Vakıflar Dergisi'nde neşredildikten sonra bir klasik hâline gelen Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir Iskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler başlıklı oylumlu makalesinin çatısı altında bir araya getirilmiş, ayrıca bu toplama kapsamlı bir analitik dizin eklenmiştir.

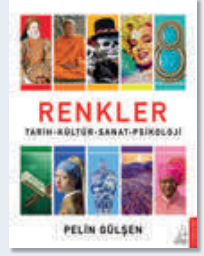
İSTİLA DEVİRLERİNİN KOLONİZATÖR TÜRK DERVİŞLERİ

Ömer Lütfi Barkan
ÖTÜKEN NEŞRİYAT

RENKLER: TARİH - KÜLTÜR - SANAT - PSİKOLOJİ

Pelin Gülşen
DESTEK YAYINLARI

Sanattan dekorasyona, pazarlamadan iş dünyasına her alanda renklerin kullanımını ve etkisini belirleyen, algılarımızı şekillendiren renklere tarihten bu yana birçok anlam yüklenmiştir. Hatta sözel olmayan iletişim biçimleri arasında en etkin ve hızlı olanı olarak da değerlendirilir. Nazilerin sarı armaları, Picasso'nun mavi dönemindeki gizem, geyşaların beyaz yüzleri, turuncu giyen Budist rahiplerin arasında bir zaman yolculuğu vaat eden yazar Pelin Gülşen; Avrupalı casuslar neden Türk kırmızısının peşine düştü, iştah kapatan renkler hangileridir, Osmanlı'da beyaz gelinlik giyen ilk sultan kimdir, kadın hareketlerinin rengi neden mordur sorularına da yanıt arıyor.

İlk kitabı *Tek Vuruşta Ölmek* ile edebiyat dünyasının dikkatini çeken üretken kalem Tuba Kaplan, dört yıl aradan sonra yeni şiirlerini *Kalan Sağlar* adıyla kitaplaştırdı. İtibar sonrasında şiirleriyle Muhit dergisinde yürüyüşüne devam eden Kaplan özgün bir ses, anlatımcı izlek, siyasi ve sosyal olaylara duyarlı şiirini de sürdürüyor. Kitabın sayfaları azaldıkça samimi ve konuşkan bir dostunuzun hayatına şahitlik ediyorsunuz. Şair; gündelik hayatta gözden kaçanları, arada kalmış ve bölünmüş dünya hallerini ortaya döküyor: "Kıracı olduğumu unutarak çiçekler alıyorum her seferinde / Eve alıyorum kamyonda ölüyorlar"

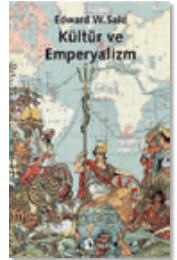
KALAN SAĞLAR

Tuba Kaplan
MUHİT KİTAP

KÜLTÜR VE EMPERYALİZM

Edward W. Said
METİS YAYINCILIK

Edward Said'in Şarkiyatçılık'la başladığı tasarımın bir parçası olan yeni kitabı bir yandan Batı "yüksek kültürü"nü emperyalizmle ilişkisini sorguluyor, bu ilişkiyi ortaya çıkarmaya çalışıyor; bir yandan da maruz kalanların, sömürgeleştirilenlerin emperyalizme düşünsel ve edebi direnişlerini inceliyor. Said; Joseph Conrad, Jane Austen, Charles Dickens, Rudyard Kipling, Albert Camus, André Gide gibi yazarların yanı sıra Verdi'nin Aida'sına yoğunlaşıyor. Ele alınan yapıtların emperyalizme neler borçlu olduğunu, içinde yer aldıkları dünyayı nasıl yansıttıklarını gösteriyor, sanatı dünyaya bağlayan hatları vurguluyor. Bunu yaparken de yapıtların estetik değerini küçültmemeye özellikle özen gösteriyor.

Yıllarını kitap editörlüğü ile geçiren Hamdi Akyol, ilk kitabıyla okurun karşısına tek başına çıkıyor. 1968 yılının soğuk kış günlerinde, görevi Bulgaristan'daki gizli askeri tesisleri belirleyip fotoğraflarını çekmek olan bir Türk casusuna odaklanan kitap yakın tarihin aktörleri arasındaki derinlikli bağları da ortaya çıkartıyor. 93 Harbi'ne, Balkan Savaşı'na, Bulgaristan'ın bağımsızlığına, taht kavgalarına, Yıldız Suikastına, Dünya savaşlarına, Osmanlı'nın yıkılışına ve yeni Türk devletinin Cumhuriyet olarak kuruluşuna... Gerçek bir hayat hikâyesinden esinle kaleme alınmış olan kitap polisiye, casusluk ve tarih konularını harmanlıyor.

KURT GÖLGESİ

Hamdi Akyol
KAPI YAYINLARI

TÜRK TEZYİNATINI CANLANDIRAN ADAM FEYZULLAH DAYIGİL

F. Çiçek Derman
KUBBEALTI NEŞRİYATI

Tezhip sanatçısı, güzel sanatlar profesörü, yazar Fatma Çiçek Derman Türk tezyinî sanatlarında klâsik kuralların yeniden hatırlanıp uygulanması için büyük emekler veren Fezullah Dayigil'in hatırasını canlandırıyor. Güzel Sanatlar Akademisi'nde, vefat ettiği 1949 yılına kadar ders veren Dayigil gerek tezhib gerekse çini desenlerinde farklı motifleri değişik tarzlarda kullanarak birbirine benzemeyen desenler hazırlamayı başarmış bir sanatkârdır. Emektar sanatçıyı gelecek nesillere tanıtmayı amaçlayan kitap, Cumhuriyet devrinin unutulmuş bir isminin hayatını, sanat görüşünü ve desenlerini bir arada sunuyor.

İlk kez Türkçe yayımlanan kitapta ödüllü edebiyat tarihçisi ve eleştirmeni Abdelfattah Kilito, Arap dünyasının birçok geleneksel anlatısını günümüz dünyasından eleştirel bir bakış açısıyla yeniden ele alıyor. Hikâye anlatma sanatının önemine dikkat çeken yazar *Binbir Gece Masalları*, *Kelile ve Dimne*, *Güvercin Gerdanlığı*, *Cimrilere Kitabı*, *Hay bin Yakzan* gibi birçok kültürel hazinenin Avrupa yazınına etkilerini titiz bir biçimde inceliyor ve karşılaştırıyor. Kilito; Bordeaux, Sorbonne, Harvard gibi birçok üniversitede misafir profesörlük yaptı ve edebiyatın yanı sıra sinema, çizgi roman gibi farklı alanlarda yazılar yazdı.

ARAPLAR VE HİKÂYE ANLATMA SANATI: TUHAF BİR AŞİNALIK

Abdelfattah Kilito
VAKIFBANK KÜLTÜR YAYINLARI

UÇTUN YİNE DELİ GÖNÜL

Asım Gültekin
AŞİNA KİTAP

Eğitimci ve yazar merhum Asım Gültekin kıymetli bir toplam ile yâd ediliyor. Dergicilik alanındaki faaliyetleriyle her yaştan okurun kalbinde ve aklında yer edinen Gültekin, bu kitap sayesinde vefatından sonra da gönüllerde olmaya devam edecektir. Süleyman Ragıp Yazıcılar önderliğinde hazırlanan kitabın ilk bölümünde Asım Gültekin'in ilk kez kitaplaşan yazıları yer alıyor. İkinci bölümde ise Rasim Özdenören, Gökhan Gökçek, Erol Erdoğan, Cihan Aktaş, Osman Doğan, Salih Yüzgenç, Suavi Kemal Yazgıç, Yıldız Ramazanoğlu, Mitat Tekçam, Yusuf Kot, Mehmet Dinç, Enes Batman, Bünyamin Yılmaz, Ubeydullah Erdoğan, Sedat Anar, Ali Sözer, Ahmet Altay, Mürsel Sönmez, Mehmet Ali Yafez, Yusuf Temizcan, Muharrem Baykul ve oğlu İbrahim Taha Gültekin'in metinleri okuru bekliyor.

YÜRÜYEREK YAZAN VIRGINIA WOOLF

Sahaflarda bulduğum bir kitaptan söz edeceğim. Yaratıcı yazma teknikleri üzerine bir kitap. Gelin görün ki baş rolünde Virginia Woolf var; ruhundaki tüm acıyı, kederi, insana yönelik kırgınlığını, küskünlüğünü yazıya dökerken ilhamını yürümekten alan Woolf...

Çağdaş Amerikan edebiyatının en parlak yazarlarından Michael Chabon'un bir söyleşisini hatırlıyorum. Yaratıcı yazma atölyelerinin desteklenmesi gerektiğini söylüyordu: "Tamam, kimse kimseye dâhi olmayı öğretemez kuşkusuz ama yazar-ken hata yapmamak, yazmak denen şeye 'okur' gibi değil de 'yazar' gibi bakmak pekâlâ öğrenilebilir. Yazmak niçin resimden, müzikten, heykelden ya da oyunculuktan, yani tüm öteki sanat disiplinlerinden farklı olsun ki? Okumak bile tek başına bir öğrenme süreci olabilir. Tabii, 'okur' özelliğinizi unutup okuduğunuz şeye başka bir gözle bakmayı dener-seniz... Vladimir Nabokov'un *'Lolita'*sını ele alalım; büyük bir romandır, büyüleyicidir. Okurken bir yandan yazarın size ne anlatmaya çalıştığını, dili ne kadar ustaca ve güzel kullandığını düşünürsünüz, bir yandan da şu ezeli masumiyet-de-neyim, kirlenme-arınma ikilemlerini ortaya koyan sahnelerle altüst olursunuz. Sıradan bir okursanız, anlatım teknikleri üzerine fazla kafa yormazsınız, bunu yaptığınızda okumak zevk olmaktan çıkıp ders haline gelir. Fakat eğer birinci tekil şahıs diliyle anlatılan bir roman yazmayı planlıyorsanız, *'Lolita'* gerçekten de sıkı bir ders metnidir."

*Gerçek olan sadece sözler

Uzun lafın kısıası, Michael Chabon'a göre, gelecekte yazar olmayı istiyorsanız dersleri herhangi bir başka eğitmen-den falan değil, doğrudan Vladimir Nabokov'dan almanız şa-hane olacaktır. Bunun için en yakın kitapçıya gidip evinize cilt cilt Nabokov romanlarıyla ve onun harikulade ders notla-

ryla dönmeniz yeterlidir. Şahsınıza özel bir yaratıcı yazma atölyesine başlamaya artık hazır olursunuz.

İşte bu fikirden doğan bir kitap var elimde. Timaş Yayınları etiketiyle çıkmış kitabın adı, *Virginia Woolf'tan Yazarlık Dersleri*, yazarıysa Danell Jones. Jones eğlenceli ve çok faydalı bir "yaratıcı yazarlık sınıfı" kurmuş kitabı için. Sınıfında sessiz sakın öğrenciler de var, Ani DiFranco tişörtlü, rasta saçlı, fırlama olanlar da. Onların karşısına çıkardığı öğre-tmen de dantel yakalı, inci kolyeli, uzun dar etekli, zarif, so-ğuk ve nadiren güldüğü için güldüğünde özellikle büyüleyici göründüğünü hayal ettiğim Virginia Woolf.

*Bir kalemin peşinde

Sınıf, öğrenciler, Virginia Woolf, yaratılan durum, hepsi düşsel elbette, hepsi kurmaca. Gerçek olan sadece Woolf'un sözleri. Çünkü Jones bu küçük kitaptaki düşsel dersleri, Woolf'un günlüklerinde, mektuplarında, denemelerinde, öykülerinde ve elbette romanlarında yazdıklarını tarayarak, yani onun gerçek cümlelerinden yararlanarak oluşturmuş.

Danell Jones'un atölyesi, "Yazma alışkanlığı kazanmak", "Çalışmak", "Üretmek", "Yürümek", "Okumak", "Yayınlamak" ve "Şüphe Duyamak" başlıklı yedi dersten oluşuyor.

Müfredatta 'Yürümek' adlı bir ders olmasına şaşırırdınız mı? Kitabı okursanız, Virginia Woolf'un "kutsal sırrı" olan

Virginia Woolf

yürümenin bir yazar adayı için ne kadar mühim bir etkinlik olduğunu anlarsınız. Bakın ne diyor orada Woolf: “Bazen insan kendini ‘bir kalemin peşinde tutkuyla ilerlerken bulabilir. Böyle bir bahane icat etmişsek, bir süre sonra kendimizi Londra sokaklarında yürürken buluruz. Kendimizi, şehir hayatının belki de en zevkli, ama kış şartlarında epey zorlaşan bu yanına teslim etmemiz kaçınılmazdır. Gürleyen şehrin sokaklarını avare gezmekten, kalabalığın arasına karışmaktan, şehir yaşamının ahenkli seslerini dinlemekten daha haz verici ne olabilir?”

Şahsi fikrim de yürümenin hakikaten çok işe yaradığı hatta neredeyse her işe yaradığı yönünde. Ama bunları benden değil, ‘öğretmeninizden’, üzerinde eskimiş eflatun bir elbise bulunan, parmakları mor mürekkep lekeleriyle bezeli Bayan Woolf’tan dinlemenizin daha iyi olacağını hissediyorum.

Başka şaşırtıcı teknikleri de var Woolf’un. Meğer en sevdiği oyunlardan biri, insanları izleyip onlara düşsel hayatlar kurgulamakmış. “Kalabalık bir yerde oturup yoldan geçen insanlar hakkında hikayeler yaratın,” diyor mesela, “Elinde pazar sepeti olan şu kısa boylu yaşlı kadın bir zamanlar güzellik kraliçesi seçilmemiş miydi? Şurada duran ve üzerinde ekoseli elbise olan adam azılı, iflah olmaz bir kumarbaz değil miydi?”

Ölü bile olsa büyük bir yazardan edebiyat dersleri alınabileceği fikri hakikaten şahane. Danell Jones’un önsözde yazdıkları ne kadar doğru: “Kim büyük bir yazarla sohbet etmenin hayalini kurmamıştır ki? Shakespeare’le oturup bir şeyler içebilesek, bir öğleden sonra Brontë Kardeşler’le kırlarda yürüyüşe çıksak ya da bir akşamüstü beş çayında Jane Austen’a misafir olabilesek, yıllardır hayranlıkla okuduğumuz oyunların, şiirlerin ve romanların nasıl yazıldığını da öğrenebilirdik belki.”

Sahi siz hangi yazardan yaratıcı yazma dersi almak isterdiniz? (•••)

BİRKAÇ KÜÇÜK SIR

Woolf’a dair şu birkaç küçük sırrı biliyor muydunuz?

- Evinin dergi ve kitap yığınlarıyla dolu olduğunu
- Çim bowlingi oynamaya bayıldığını
- Sadece kaliteli kahve içebildiğini
- Çok nefis ekmekler pişirdiğini
- Metalik sırlı, mor tabaklarda yemek yediğini
- Kontrolsüz ve gürültülü bir kahkahası olduğunu
- Tükenmez neşesiyle karşısındakinin yüreğini ısıttığını...

WOOLF’TAN YÜRÜME TEMRİNLERİ

“Uyuklamayı bırakıp beyninizi harekete geçirmek için en parlak fikir yürüyüşe çıkmaktır.”

“Bazen insan kendini ‘bir kalemin peşinde tutkuyla ilerlerken bulabilir. Böyle bir bahane icat etmişsek, bir süre sonra kendimizi Londra sokaklarında yürürken buluruz. Kendimizi, şehir hayatının belki de en zevkli, ama kış şartlarında epey zorlaşan bu yanına teslim etmemiz kaçınılmazdır. Gürleyen şehrin sokaklarını avare gezmekten, kalabalığın arasına karışmaktan, şehir yaşamının ahenkli seslerini dinlemekten daha haz verici ne olabilir?”

“Şehrin sokaklarında yürümeyi severim. Uçsuz bucaksız çimenlerde yürümek, gümüş sürülere dalmak... Bunlar beni başka hiçbir şeyin başaramadığı kadar besler, dinlendirir, mutlu eder. Yürümenin, kutsal bir yanı var bence.”

“Beni sokaklarda hikâyeler kurgulayarak yürürken görmelisiniz... O sırada kendimi adeta puslu bir yolda kaybolmuş gibi hisseder, bir rüyanın içindeymişçesine kendimden geçer, enfes cümleler kurup sahneler canlandırırım hayalimde.”

“Rehavetten uyanıp yazma havasına girmek için bu tavsiyeme kulak verip yürümeyi alışkanlık haline getirmelisiniz. Bu size huzur verir, ruhunuzu yatıştırır. Düşüncelerinizi tazelemenizi sağlar. Algılarınız açılınca hızla bir şeyler şekillenmeye başlar zihninizde.”

“Yol boyunca cümleler kurarak dolaşırdım, yağışlı, rüzgârlı ya da güneşin parladığı sıcak günlerden hangisi olduğu fark etmezdi. Her yürüyüşte sanki zihnimde sıkışık kalanlar ortaya çıkardı. Kırdan dolaşmak kadar günbatımını izlemek veya yaban hayatı gözlemlemek de haz verirdi.”

“Banliyödeki çirkin bir eve tıklımsı olmama rağmen köpeğim Pinka ile dolaşmaya bayılıyordum ve mısır tarlaları ve sarı kelebekleriyle dünyanın en sevimli kasabası olan Sussex’i düşünmekten hiç vazgeçmiyordum.”

ŞİİR PARANTEZİ KAPANMADI BEHÇET NECATİGİL'İN

İlk şiir kitabı *Kapalı Çarşı*'dan bu yana Türk şiirinin manşetlerinden biri olarak yaşadı. Karanlıkta kımıldıyordu şiir; duraklarda, kahvehane ve otel köşelerinde. Behçet Necatigil olmak gerekiyordu karanlıkta fark etmek için şiiri. Behçet Necatigil olmak gerekiyordu dokunup alma cesaretini göstermek için o solgun gülü. Ellerde, dudaklarda, ıssız yazılarda rastlıyordu ona bazen. Akşamlara gerilen ağlara takılıyordu şiir. Yaralı hayvanlar gibi soluyordu anılar boyunca.

Hayat parantezi 1916'da İstanbul'un Fatih semtinde, Atik Ali Paşa'da açıldı Behçet Necatigil'in. Sonra parantezin içerisine bir başka şehir girdi: Kastamonu. Zeki Ömer Defne'nin zilleri çalarken derslere bir bir girenler arasında o hassas ortaokul öğrencisi de vardı. Evlerden, kırlardan, denizlerden duyulan bu ses zil değil şiirin tınısıydı. O zamanlar kompozisyon dersleri vardı okullarda ve kalemin er meydanıydı bu ders. Defne'nin, on dört yaşındaki talebesinin defterine yazdığı cümle ilk ödüllüydü Necatigil'in: "Yarının iyi bir kalemine sahipsin." Fakat İstanbul kıskandı Kastamonu'yu ve küçük şairi hastalandığı gerekçesiyle tekrar yanına aldı. Kaba-taş Lisesi'nin denizi vardı bir de Necatigil'i oldu. "Küçük Muharrir" bizzat el yazısıyla hazırladığı dergisiydi, okurları; arkadaşları ve yakın akrabaları. Bu isimle yazılar gönderdi Akşam gazetesinin haftalık Çocuk Dünyası sayfasına. Telifi çikolata.

Liselilerin büyük adam sayıldığı zamanlardı, büyük adamlardı çünkü. Onuncu sınıfta Varlık Dergisi'ne mektup gönderecek cesareti, şiirlerinden birini Yaşar Nabi'ye yayınlatacak liyakati vardı delikanlının. 1935'te Behçet Necati imzasıyla yayınlanmıştı "Gece ve Yas" adlı şiiri: "Bir köşeye büzülüp/ Böyle susmazdım ama/ Kapılardan süzülüp/ Gece doldu odama. // Bir yağmur ince ince/ Çarpıyor şimdi cama/ Hasret kaldım sevince/ Korku yüzümde yama. // Dalarken gözümde yaş/ Ben böyle sonsuz gama/ Artıyor yavaş yavaş/ Damlardaki ağlama." Yaşar Nabi hiçbir şey için olmasa da "Korku yüzümde yama" mısraının hatırı için yayımlanmış olmalıydı bu şiiri. Cevherde bir damar parlıyorsa bu başka damarların da işaretiydi.

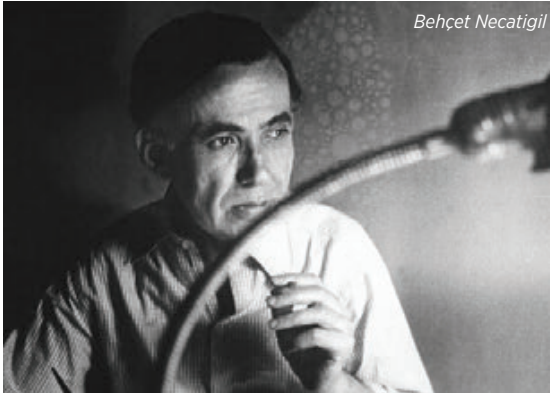
Ne güzel edebiyat öğretmeni olurdu Necatigil'den. Oldu da. Parantezin içine önce Kars girdi sonra başka başka şehirler. Nihayet İstanbul yine kıskançlığını gösterip yanına hem de Kabataş Lisesi'ne aldı. Mezun olduğu okulda tam on beş yıl öğretmenlik yaptı Necatigil. Eline ne geçerse onun üzerine yazdı mısralarını. Sigara paketine mesela, günlük bir gazetenin kenarına. Ürkek bir kuştur şiir bir an beklesen başka yere

uçacak. Cemal Süreya "nereye mi yazardı şiirlerini" sorusunu sordu bir şiirinde. İkramiye çıkmamış piyango biletlerinin kenarına, ilaç kutularının üzerine, kağıt peçetelere, plastikten oyuncakların üzerine dedikten sonra nihayet "tırnaklarının üstüne" diye bitirdi şiirini. Etle tırnak gibiydi Behçet Necatigil'le şiir. Nitekim "Önsöz" şiirinde kendine şöyle bakıyordu uzaktan: "Hulyalarıyla yaşardı./ Bir Behçet Necati vardı./ Gece yarılarında, sokakta/ Kâğıda birşeyler yazardı./ Şairliğinden yadigâr/ Bu YELDEĞİRMENLERİ kaldı."

"Yel değirmenleri" şiiri "Yaşamak azaptır çok zaman," diye başlıyordu. Belli ki Don Kişot'la özdeşleştiriyordu kendini şair. İmdada yetişecek eabil kuşlarından mahrum bir Don Kişot. "Beni kurtaracak biri yok hazırda./ Ölümün takibi henüz çok geriden./ Mihnati esvap gibi geçirip sırta,/ Yel değirmenlerine hücum yeniden." Ölümün takibi henüz çok geriden, dese de ertesi gün ölecekmiş gibi yaşadı her gününü o. "Meddah İsmet" in arkasına saklanarak bir sokağa adının verileceği günü hayal etti. "Meddah İsmet /1851 - 1914/ Ünlü meddah ve ortaoyuncusu/ Camcı esnafındandı // Ölümünden sonra/ Beşiktaş'ta bir sokağa/ Adı verildi // Ben de ona benzesem/ Dipnot bir kitapta:/ Behçet Necatigil/ Doğum ölüm yılları/ Şair, radyo oyunları yazarı/ Öğretmen-di/ Ölümünden sonra/ Beşiktaş'ta bir sokağa/ Adı verildi." Yıllarca oturduğu Beşiktaş'taki Camgöz Sokağı'nın adının "Behçet Necatigil Sokağı" olarak değiştirilmesinin vakti gelmemişti henüz.

Şair atını her vadide koşturabilir

Bir kitapta dipnot olarak kalmadı Necatigil. 1945 yılında yayımladığı ilk şiir kitabı *Kapalı Çarşı*'dan bu yana Türk şiirinin manşetlerinden biri olarak yaşadı çünkü. Mütevazıydı, kırk yıl şiir yazdıktan sonra üçüncü tekil şahsın ağzından kendini şöyle anlatıyordu: "Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın, birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye, duyurmaya harcadı. Arada

Behçet Necatigil

biçim yenileştirmelerinden ötürü yadırgandığı da oldu, ama genellikle, eleştirmenler, onun için, tutarlı ve özel bir dünyası olan bir şair dediler.” Ah ne kadar da korkuyordu şairler yanlış anlaşılmaktan. Solgun bir gül olmaktan bir eleştirme-nin elinde.

Nereye dokunsa şair solgun bir gül oldu. Kırılganlığını daha nasıl anlatabilirdi ki hayatın: “Çoklarından düşünüyor da bunca/ Görmüyor gelip geçenler/ Eğilip alıyorum/ Solgun bir gül oluyor dokununca,” diye başlayan şiiri lirizmin en iyi örneklerinden biri oldu. Melodram değil yüksek bir duyarlık vardı mısralarında. Ceplerine sokunca sigaralar kağıtlar arasında usulca nefes alırken elleri, bir şiir fotoğrafı görüyor da her sefer eğilip alıyordu kimse görmeden. Karanlıkta kımıldıyordu şiir; duraklarda, kahvehane ve otel köşelerinde. Behçet Necatigil olmak gerekiyordu karanlıkta fark etmek için şiiri. Behçet Necatigil olmak gerekiyordu dokunup alma cesaretini göstermek için o solgun gülü. Ellerde, dudaklarda, ıssız yazılarda rastlıyordu ona bazen. Akşamlara gerilen ağlara takılıyordu şiir. Yaralı hayvanlar gibi soluyordu anılar boyunca.

Şiiri saklı suydur

Her iyi şair gibi onun şiiri de biraz saklı suydur. Çıplak yaralar gibiydi havanın bile acıttığı. Bir şey sorulmamalıydı şiir hakkında. Alınan ve onurluydu şiir saklanmalıydı biraz. “İstemez görsünler saklı su” mısraında saklıydı bu sır. Fakat yine de tamamen kapatmak olmazdı kapıları. Bir konuşma-sında beden dili gibi bir şiir dilinden söz ediyordu manayı deşifre eden: “Şiirde manaya varmak, belki gizli ama mutlaka mevcut ipuçlarını bulmaya bakar. Şair manadan ne kadar kaçarsa kaçsın veya ne kadar kendine saklamak isterse istesin, zaman zaman, kendisine o şiiri yazdıran sebepleri, şiirin yakınlık uzaklık kelimelerinde, belki kendi de farkında olmadan ele verecektir.”

Bir kıvımanın peşinde oldu hep Necatigil şiirde. Konuştuğunda ölçülü konuşurdu şiir. Sustuğunda düşündürdü. Vezin ölçüsü değil dozdu işaret ettiği. Azalta azalta kelimeleri cevhere ulaşmış, süze süze mısraları ses ve görüntüde duruluğu elde etmişti. “Şiirdeki ses ve görüntü ayarlaması, televizyondaki gibidir. Aletin içindeki çapaşık parçaların sağlıklı düzenine, bütünlüğüne, işlev uyumuna bağlıdır. Parazitleri önlemek, düz yazıda bile kullanılmayacak sözcük dizilerine karşı uyanık olmakla mümkündür,” diyerek uyarıyordu genç şairleri. Şiir ona göre “bir iç dünya işi”ydi. Bir “kelimeyi kollama” sanatı. İnsan kendi duvarları içine hapsolamıyorsa

adına ister birinci isterse beşinci yeni diyelim şiire ulaşamazdı.

Özün korunması halinde şair atını her vadiye koşturabilirdi. “Dilediğimiz yollara yolculuklara açık”tı. “Kesin bir açıklama” ya da “bir bildiri” değildi. Necatigil, bir şiir kaşifiydi yeni biçimler denemekten korkmayan. Serüvenini paylaşmaktan geri durmaz, gelecek zamanların edebiyatçıları için izler bırakmaya çalışırdı: “Ben şiirde en uç noktalara kadar gidip geldim. Yani Türk şiirinin zengin serüveninden yararlanarak, sözcükler üzerinde hatta sentetik diyebileceğimiz analizlere kalkarak, sözcüklerin birçok anlamlarından yararlanarak böyle çokgen bir şiir sağlamayı bile denedim. Yalnız bu biçim araştırmalarının yanı sıra öz hiç değişmedi diyebiliriz. İlk şiirlerimdeki, ta çocukluktan gelme sevinçler, hüznüler ya da hasretler bugün hâlâ sürüp gidiyor şiirlerimde.”

Evleri dev yaptı

“Bir İstanbullunun Not Defterinden 1” adlı şiirinde mısralarındaki değişmeyi görmek mümkündür. “Değişmedi/ Çocukken de./ Emektar mum/ Şimdi elektrik kesilmelerinde. // Kar çamur kışlar, bata çıka/ Öğrenciyken de - / İyi ki ayaklarım yürüyorum/ Taşıtlar almayınca. // Semt semt, belli günlerde/ İyi ki hala sergiler - / Ucuzluk arıyorum/ Ninemin pazarlarında. // Mumlar, çamurlar, çarşılar/ Vura vura kendimi birinden ötekine/ Böyle katı oldum. // Bıçkın arabalar sıyrıp geçer beni/ Her an çiğnenme korkusu/ Onca eğreti oldum. // Yazmıştı birisi/ Hangi kitaptaydı/ Onun anlattığı oldum.”

Evleri dev yaptı Necatigil. Gizli kalmış gözden kaçmış duyarlılıkları görebileceğimiz kadar büyüttü. Değişmeyen yanı sıra değişeni taşıdı şiire. Mahallenin son fotoğraflarını çekti tamamen ortadan kalkmadan. Yoksulların küçük alışverişlerinin altındaki acının fotoğrafını mesela. “Çocuklar” şiirini okuyup da dağlanmamak mümkün müydü! “Çarşılar da bir şey/ Biz pek aramazdık çocuklar olmasaydı. // Kasaplarda manavlarda bazı yorgun kadınlar/ Hep de تنها saatleri seçerler/ Sonra yavaş bir sesle/ Çocuk için hasta kaç gündür yemiyor/ Biraz et biraz meyva isterler. // Sevdiği bir reçeli gün aşırı yalnız ona/ Kaşıkla beraber büyük bir üzüntü/ Yağların şekerlerin çayların/ Uykularda bile bitiyorsa/ Annelere düşündürdüğü. // İnsanlara, tezgâhlara, kâğıtlara kolaydı/ Biz bu kadar eğilmezdik çocuklar olmasaydı.” Vakitsizliğin fotoğrafını çekti sonra dolu dizgin akarken “Eski Sokak”. “Küçük ahash bir dizi evlerdi/ On yıl önce o sokak/ Sonra geniş caddelere çıktık/Apartman, sizden uzak. // Çocuklar orda büyüdü/ Orda okula gitti,/ Komşunuzduk ama görüşemedik/ Hiç vakit yoktu.”

Behçet Necatigil’in hayat parantezinin içerisine neler girdiğini yazmaya bu mütevazı yazı kafi gelmez. Yıldızlara bakmak için göz yetmeyebilir çünkü. Öyle derin yaşamıştır ki şair mercek üstüne mercek gerekir, hayat üstüne solgun bir gül. “Kitaplarda Yaşamak” şiirinde “Adı, soyadı/ Açılır parantez/ Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti/ Kapanır parantez. // O şimdi kitaplarda bir isim, bir soyadı/ Bir parantez içinde doğum, ölüm yılları...” dediğine bakıp parantezin kapandığını sanmayın. Hayır, “O şimdi kitaplarda/ Bir çizgilerde yerde hapis” değil. Behçet Necatigil’in şiir parantezine bakın siz hiç kapanmayacak olan. (•••)

SON MİNYATÜRCÜ: KUNAL BASU

Kunal Basu'yu keşfim, yıllar evvel girdiğim bir kitapçıda, 'en az okunanlar' olarak tabir edilecek bir rafla oldu. *Minyatürcü* kitabını alıp eve gittiğimi ve hemen hevesle okumaya başladığımı anımsıyorum. Kitapta mağrur Ekber, resme yani eskinin tabiri ile nakşa pek düşkündür. Öyle ki, etrafına uzak diyarlardan getirdiği en iyi nakkaşları toplamıştır. Okuma yazması olmayan Ekber Şah, doğunun kadim mesnevilerini de ezbere bilmektedir. Zira minyatürler, öylesine özenle çizilmişlerdir ki süsledikleri mesnevi kitaplarında cereyan eden hadiseleri okuması olmayanlara bile anlatabilmektedirler.

"Sanatçı, gözün göremediğini görendir."

Kunal Basu, 1956 yılında Hindistan'ın Kalküta şehrinde dünyaya gelmiş. Koyu komünist bir ailenin çocuğu olarak büyüyen Basu, evdeki kütüphanenin büyüklüğü ve entelektüel anne- babasının arkadaş toplantıları sayesinde edebiyat dairesine çok erken yaşlarda girmiş. Jadavpur Üniversitesinde makine mühendisliği okumaya başlayınca bir yandan da üniversitedeki Hindistan Komünist Partisi'nin ateşli savunucularından biri olmuş. Katıldığı anti- emperyalist, anti- Amerikancı eylemlerdeki duruşu neticesinde öğrenci grupları içerisinde saygın bir isim olmuş. Bu dönemin akabinde bir süre serbest gazeteci olarak çalışmış ve Jadavpur Üniversitesinde hoca olarak dersler vermiş. Hayatının ileriki safhalarında Kanada'ya giden yazar burada McGill Üniversitesinde dersler verdikten sonra İngiltere'ye göç etmiş ve Oxford Üniversitesinde akademik kariyerine devam etmiş. Basu, edebiyatın dışında sinema ve resim sanatı ile de yakından ilgilidir.

Kunal Basu'yu keşfim, yıllar evvel girdiğim bir kitapçıda, 'en az okunanlar' olarak tabir edilecek bir rafla oldu. *Minyatürcü* kitabını alıp eve gittiğimi ve hemen hevesle okumaya başladığımı anımsıyorum. Romanın kurgusundaki olağanüstü detaylar, tarihin toz sarı görüntüsü ve burnum yerine dimağıma nüfuz eden kokuları bir kenara bırakırsak bu romanı hakkıyla idrak edebilmek için Hindistan tarihini çok iyi bilmem gerektiğini anlamıştım. Bu sayede Babür İmparatorluğu'na dair kapsamlı okumalara girişmiştim. Burayı özellikle vurgulamak istedim çünkü Kunal Basu'nun eserlerini keyifle okumak için Hindistan'ın hem uzak hem de yakın tarihini iyi özümsemek gerekiyor. Özellikle *Minyatürcü* romanı için konuşacak olursak üstünde durmamız gereken isim; tebaası tarafından 'Ekber' sıfatıyla anılan Celaleddin Ekber Şah'tır. Ekber Şah'ı birkaç paragrafta sığdırmamın beyhude bir çaba olduğunu bildiğim için ona Kunal Basu'nun çerçevesinden bakmanın şimdilik yeterli olacağı düşünce-sindeyim. Celaleddin Ekber Şah'ı yakışıklı, cesur, meraklı, güçlü, tutkulu, gaddar ve romantik olarak resmeden Basu,

Kunal Basu'nun bir minyatörcünün sabrı ile çalıştığını söyleyebiliriz. 16. yüzyıl Agradı; nakışlı evleri, filli sokakları, harikulade bahçeleri, kara incili oğlanları, rengarenk sariler içinde şehla bakışlı güzelleri, yasemin kokulu salonları ile ete kemiğe bürünmüş şekilde karşımızdadır. Ayrıca Moğollar, Türkler, Persler, Afganlar; Müslümanlar, Hindular, Hristiyanlar ve diğer topluluklarıyla Hindistan avcumuza sığacak kadar küçülmüştür.

onu klasik edebiyattaki güneş imgesini kullanarak cisimlendirmişti.

Büyük tarihten sıcak bir panorama

Güneş, Babür İmparatorluğu'nun sembolü olmakla birlikte Divan Edebiyatı'nda 'sevgili' için de kullanılır. Fakat bu sevgili servi boylu, nazenin, ahu gözlü bir kadın değil; gücün özü olan imparatorudur. Güneş, Ekber Şah'tır. Geri kalan her şey ise onun görkemiyle ısınan kullardır. Bu güneş aynı zamanda uğrunda ölünen ve öldürülen, erişilmez bir noktadır, romanda. Mağrur Ekber, resme yani eskinin tabiri ile nakşa pek düşkündür. Öyle ki, etrafına uzak diyarlardan getirdiği en iyi nakkaşları toplamış ve bu nakkaşları tabiri caizse altına boğmuştur. Okuma yazması olmayan Ekber Şah, doğunun kadim mesnevilerini de ezbere bilmektedir. Zira nakkaşlarınca yapılan birbirinden müstesna minyatürler, öylesine özenle çizilmişlerdir ki süsledekleri mesnevi kitaplarında cereyan eden hadiseleri okuması olmayanlara bile anlatabilmektedirler.

Ekber'in ışığında genişleyen romanın ikici katmanına bakalım. 16. yüzyıl Agradı'nda bir grup nakkaş... Bu nakkaşların başında bulunan sernakkaş, 'hoca' olarak anılan kişi, metnin esas kahramanlarından Bihzad'ın babasıdır. Baş nakkaş, Hindistan'a İran civarından gelmiştir. İmparatorun en sevdiği sanatçılarından olduğu için ona muhteşem bir evle birlikte çeşitli imkânlar verilmiştir. Kendisinden yaşça epey küçük olan güzeller güzeli bir karısı vardır. Fakat beri yanda ise önceki karısından olma bir oğlu vardır ki, bu çocuk 'Bihzad' olacaktır. Babası, ona Bihzad ismini koymuştur çünkü oğlunun doğunun gelmiş geçmiş en büyük nakkaşı olan Bihzad (Behzad) gibi olmasını hatta onu geçmesini murat etmektedir. Lakin oğul, babanın istediği mizaçtan epey uzaktır. Dik kafalı, hırçın, kıskanç, şiddete meyyal ve içine kapanıktır. Fakat beri yandan Bihzad ismine yakışır derecede müthiş resimler çizmekte, çizdiği bu minyatürler tüm sanatçıları kendine hayran bırakmaktadır. Bilhassa güneş hayrandır onun resimlerine, yani Ekber Şah. Fakat saray entrikalarının, yasak aşkların ve kanlı siyasetin kuzgundan gölgeleri Bihzad ile Ekber'in üstündedir.

Kunal Basu, romanın iç ve dış sekanslarını iyi ayarlamış, büyük bir tarihten sıcak bir panorama devşirmesini bilmiştir. Bugünün Hint coğrafyasında dahi tabu bir terkip olarak kabul edilen Babür İmparatorluğu'nun dilemmalarını, sevaplarını, günahlarını cesurca işlemiştir. Kullandığı güçlü imajları,

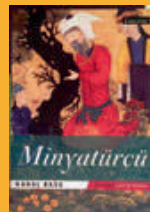
Kunal Basu

derin motifleri, zikzak karakter tahlillerini hesaba katarsak onun kitabın ismine yaraşır şekilde, bir minyatörcünün sabrı ile çalıştığını söyleyebiliriz.

Düş ve gerçeğin yontusu

Zira 16. yüzyıl Agradı; nakışlı evleri, filli sokakları, harikulade bahçeleri, kara incili oğlanları, rengarenk sariler içinde şehla bakışlı güzelleri, yasemin kokulu salonları ile ete kemiğe bürünmüş şekilde anakronizmin iplerine dolanmadan karşımızdadır. Ayrıca Moğollar, Türkler, Persler, Afganlar; Müslümanlar, Hindular, Hristiyanlar ve diğer topluluklarıyla Hindistan avcumuza sığacak kadar küçülmüştür. Yazar, iyilikle kötülüğü, bilgelikle cehaleti, iman ile küfrü, korku ile cesareti birbirleriyle mayalamış, bu karışımı düş ve gerçekten yonttuğu kaba koymuştur.

Kunal Basu, başta **Minyatörcü** olmak üzere eserleriyle adını Modern Hindistan Edebiyatı'nda saygın bir köşeye yazdırmıştır. Eserlerinden yalnızca birkaç tanesi Türkçeye çevrilmiş olmakla birlikte, yazar ne yazık ki ülkemizde pek tanınmamaktadır. Diğer eserleri ise *The Japanese Wife, Racists, The Yellow Emperor's Cure, Kalkatta, Sarojini's Mother, The Endgame, The Opium Clerk*'dir. «»

MİNİYATÖRCÜ

Kunal Basu

LİTERATÜR YAYINLARI

HİKÂYEYE DÜŞEN CEMRE: İNCİRLİ ZEYBEK

Ali Akif Sivrikaya ilk kitabı *İncirli Zeybek*'le, geleneğin kadim göğünde taze bir ışık bulutu inceliğinde süzülüyor. Mürekkebi Yörük kazanlarında kaynatılmış tatlı bir su. Her hikâyede şefkatli ve meraklı bakışıyla canlandırıp hatırlatıyor bize ait değerleri. Kitaptaki çocuk aslında hepimizin kalbinde taşıdığı, sesini çoğu zaman duymazdan gelsek de varlığıyla teselli bulduğumuz iç çocuğumuz.

-Kimsin?

-Anneannemin torunuyum.

Parmak uçlarında yükselip dolunayın kızıl örgülerine dokunuyor. Buğday başakları, çam iğneleri, lavanta dalları karışmış tutamlara. Bir salıncak kurabilir onlardan. Anneannesinin elini omzunda hissettiği sürece dünyanın öteki ucuna gidip tekrar yuvasına dönebilir. Kaç yaşına gelse, ne kadar uzağa gitse de ait olduğu yer belli. Kaybolmaktan korkmuyor çünkü varlığına güvendiği biri var. Dünyaya onun tuttuğu aynadan bakıyor. Gözlerindeki pırıltı anneannesinden ödünç. Yatağında kuluçkaya yatıp sadece bir dağa anlatmak isteyeceği sırlı rüyalar görüyor.

Her şeyi yenileyen taze rüzgâr

Ali Akif Sivrikaya ilk kitabı *İncirli Zeybek*'le, geleneğin kadim göğünde taze bir ışık bulutu inceliğinde süzülüyor. Mürekkebi Yörük kazanlarında kaynatılmış tatlı bir su. Her hikâyede şefkatli ve meraklı bakışıyla canlandırıp hatırlatıyor bize ait değerleri. Kitaptaki çocuk aslında hepimizin kalbinde taşıdığı, sesini çoğu zaman duymazdan gelsek de varlığıyla teselli bulduğumuz iç çocuğumuz. Onun gözleriyle tanık oluyoruz Ege'nin dokunduğu her şeyi yenileyen taze rüzgârına. Anneannesinin köyü, büyüdü dünyası; şehir ise

ışıklarına düşlerinde bile kanmadığı gösterişsiz maket. *İncirli Zeybek*, kendini Anadolu'nun sıcacık kollarına bırakmış yazarın saf kalbinin eseri.

Kitapta birbirini tamamlayan yirmi iki öykü var. Bir salkım üzümün taneleri gibi her hikâyeye peşinden gelenle dağılmaz bir bütünlük kuruyor. Doğanın şahitliğinde yazılmış metinler kekik kokusunu odamıza taşıyan geniş bir pencere açıyor Ege'ye. Bu türküyü biliyoruz; sözleri dilimizin ucunda, tahin pekmezi pastadan çok seviyoruz; tadı hep damağımızda, bu hikâyeleri hatırlıyoruz; gücünü köklerimizden almakta! Titizlikle işlenmiş dili, nesre can katan şiir damarı, kültürümüze ait özgün motiflerin zenginliği, insanın yalın hallerinin incelikli bir bakışla değerlendirilmesi *İncirli Zeybek*'i bir ilk kitap olmaktan ileri taşıyor.

"Kızıl Örgülü Dolunay" erk hayvanların -tilki ve baykuş-, bilgelikle tutulan yasın, olduğu yere kök salmanın, anneanneye duyulan hayranlığın ilk hikâyesi. Çocuğun gözleri büyüdü bir kameraya dönüştürerek kadrına giren her şeyi dönüştürüyor ve sıradan bir bakışla keşfedilmesi mümkün olmayan incelikleri bulup ortaya çıkarıyor. Anneanneye duyulan sevgi, çocuğun başta kendisi olmak üzere tabiatı ve insanı da sevmesini sağlıyor. Ancak olduğumuz gibi sevilmeğe iyileştirebilir çocukluk yaralarımızı.

Yeryüzünde hiç olmazsa bir insanın bizi suçlarımızla da, kusurlarımızla da, kırık dökük yanlarımızla da sevdiğini bilmek her şeyi onarma ve yeniden başlama gücü verir.

Ne bayrak eskiyor ne de hikâyesi

Anneannesinin kucağındaki çukura yerleşip orada bir ağaç olmayı dileyen kahramanımız, ona baktığında neler görmüyor ki: “Ellerimi başımın altına koyup yüzüne bakıyorum. Yastığının üzerinde kocaman bir dolunay uyuyor.” “Burnu ufacık, Allah’ım diyorum, bahçedeki çiçeklerin, taze nanelerin kokusu sığar mı bu deliklere?” Anneannesinin onu gözden çıkarmayacağına sonsuz bir güven duyuyor. İşte bu eminlikle kök salıyoruz bulunduğumuz toprağa. Ne olursa olsun bizden vazgeçilmeyeceğini bildiğimiz eve yerleşme arzusu duyuyoruz.

“Uyumazsan tilkiye veririm seni.

“O da geri verir.”

Anneanne yalnızca bir çocuk değil tohum büyüttüğünün farkında. Bu yüzden onu köyün derelerinde yıkıyor, komşu sofralarına oturtuyor, göç zamanı geldiğinde yanından ayırmıyor. Bildiklerini sadece anlatmakla kalmıyor, o yaşanarak öğrenilen bilginin değerini keşfetmiş. Mirasını her nefeste parça parça armağan ediyor. *İncirli Zeybek*’te kocakarı tarifleri değil koluyla bacağıyla ve ruhuyla tabiatın parçası olmuş bilgi bir anneannenin hayat ve hatıralar tarafından tasdik edilmiş hikmet dolu adımları var.

“Ayna çoğaltır. Mutluluğu da huzursuzluğu da nazarı da çoğaltır kızım. Ya üzerine tül ört ya da çıkart odanızdan.” Ayna varsa yansıma var, anneanne varsa torun var: “Anneanne, aynalar ölüleri de çoğaltır mı?” Çocuğun sorularından usanmıyor, onu geçiştirmiyor; her birini kalbiyle cevaplıyor anneanne. Saf bir merak, kitap boyunca hikâye bayrağını durmadan dalgalandırıyor. Çocuk mu; ona torun da diyebiliriz, kırlangıç uşağı da, incirli zeybek de. Anneannenin kalbinde bin ismi var.

Tabiatın döngülerine uyumlu bir işleyişle karşılaşıyoruz kitapta. Cemreler acelesiz, sırasıyla düşüyor öykülere. Hava, su ve toprak sezdirmeden biçim değiştiriyor. “Sese Düşen Cemre”de, dostlarını bir bir ebedi aleme uğurlayan anneannenin matemiyile sessizliğe bürünüyoruz: “Dosttan kalan ömrü, hayatın neresinde kullanayım.” İğne oyalı mendiliyle siliyor gözlerini, yaşlar kurduğunda sümbül yağı döküyor üzerine. Kırgınlığı, küslüğü, elemi göstermenin sayısız yolu var. Zarafetle ifade edilen her duygu ince bir iz bırakıyor muhatabının kalbinde. “Kızıl Nehre Düşen Cemre”de, “Evvelce dedene kırıldığım zaman söyleyemedim hiç, çekinirdim ondan. Mendile sümbül yağı dökerdim, anları rahmetli,” sözleriyle o yolların arasından mis kokulu bir patika işaret ediliyor. Üç gün geçse de kurumuyor bazen astığımız mendil. “Taşın üzerinde oturup, unutulmuş bir türkü” gibi “hatırlanmayı beklerken” cemre bu kez yüzümüze düşüyor. İyice gömülüyoruz taşa, katılaştıran kalbimizin yükünü kim bölüşecek? “Göz göze gelsek barışacaktık, o yüzden kafamızı yerden kaldırmıyorduk.” Öğreniyoruz, sadece dostluk üstesinden gelebilir küslüğün.

Sayfaları çevirirken “Dolunayın Dışları” usul usul aralanıyor. Çocuk, ayın suyunu içerek büyümeye niyetli. Eviyle arasında bir kordon gibi duran anneannesinin hikâyeleri besliyor onu. Rüyaları evinde başlayıp evinde bitiyor; başka her

yer yabancı! Geceleri gökten oluk oluk yağın ışık sadece yuvasındayken sızıyor uykularına. Sabah olmasın, babası köye gelip onu almasın diye umutla kızıl tutunuyor anneannesinin kirpiklerine.

İncirli Zeybek’te sevdiğini söylemenin türlü hallerine şahit oluyoruz. “Alaz da sevdiğini söyleme konusunda utangaçtı. Söylemezdi ama bir yere gidelim mi dediğimde ‘Nereye?’ diye sormadan ‘Olur, gidelim hadi’ dedi.” Teslimiyet tamir ediyor kırgınlıkları. “Tepsinin cevizli tarafını Ümmü teyzeye bakacak şekilde koyuyor ortaya. En yakın arkadaşının cevizli sevdiğini biliyor.” Zarafet çoğaltıyor muhabbeti. “Gıdıklardı, kaymağın üzerine kırardı yumurtayı, ballı süt yapardı, tabakta az bir şey varsa, ‘Ben sevmem, sen ye oğlum’ dedi.” Merhamet kalplerden taşıyor sevgiyi.

Dostların birbirinin ayıbına örtü, hatasına perde, günahına dua olduğu bu derinlikli dünyada, insanlar en güzel özellikleriyle biliniyor. Keriman, “halis gül Keriman”, “vaktiyle köyün en güzeli Keriman” oğlu askere giderken balkona bayrak asmayı unuttuklarını fark edince kapıdan kimseyi çıkarmayıp incecik elleriyle dikişe oturuyor. Ne diktığı bayrak eskiyor, ne de kalplerde büyüyen hikâyesi. Güzellik, dilden dile dolaşıyor öykülerin arasında. Dostluk fırçası boş durmuyor. Dokunduğu her kalbe çiçekler çiziyor. Saksıda değil killi toprakta açan ıtırşahi çiçeği de katılıyor fener alayına. Dil sustuğunda bedenler bir alfabeye dönüyor. “Onların arasında bir büyü var, her şekilde konuşabiliyorlar.”

Köyü büyük bir müzik kutusu

Köyü büyük bir müzik kutusuna benzetiyor Sivrikaya. Işıklarının senede bir kere, dedenin ruhunun ortalıkta dolaştığı günde yandığına inandığı büyüü bir müzik kutusuna. Kulağımızı şefkatle dayadığımızda notalar köyün üstünde savrulup dağa tırmanıyor. Baba yırtılmayı bekleyen bir takvim yaprağı gibi takılıyor gözümüze. Anne bir görünüp kayboluyor, gölgesi nerede? Öğretmenin avuçlarında güneşten bir kına. “Ağzımın içinden ‘Öğretmenim’ diyorum, duymasını istemiyorum. Ama en çok benim öğretmenim. Sevgimi hemen belli etmek istemiyorum. Beni görsün, benim nasıl olduğumu merak etsin.” Bir avuç çağla avuçlarından yere düşüyor çocuğun. İyileşmesi gereken yaraları, tırmanması gereken dağı var. Ama bunlardan daha önemlisi; anneannesinin onarılması gereken bir damı var.

Ali Akif Sivrikaya, kalemini çapa gibi kullanarak Ege’nin bereketli topraklarını coşkuyla havalandırıyor. Bize ait olanı hatırlayıp onurlandırdığımızda sıra dağlar gibi güçlenebiliriz. Okudukça kalbimize saçılan ata tohumları kitabın sonuna geldiğimizde omuz omuza filizleniyor. Ve başlıyor Harmandalı! *İncirli Zeybek*, çoktandır kendi haline bıraktığımız ruhumuzu kökleriyle buluşturarak yepyeni cemrelere hazırlıyor. (●●)

İNCİRLİ ZEYBEK

Ali Akif Sivrikaya

ŞULE YAYINLARI 2021

İNSANIN İNSANA ETTİĞİ İYİLİK VE KÖTÜLÜKLERİN ÇETELESİDİR BU HİKÂYE

Cansu Canan Özgen'i ekranlardaki tartışma programlarından ve tarihi inceleme kitaplarıyla tanıyoruz. Cansu Canan Özgen bugünlerde ilk romanı *Dalgakıran*'la okurunun karşısında. Bu yeni kitabında kahramanı Jülide üzerinden psikolojik gerilim türünde bir roman kotarıyor. Zengin iş kadını Jülide farkında olmadan yaşadığı intihar girişiminin ardından soluğu psikiyatrist Asaf Bedri'nin yanında alır. Asaf Bedri'nin grup terapisi tekniğiyle Jülide'nin farklı insanlarla birlikte kendini bulma deneyimine; terapiye katılan beş benzerle girdiği virajlara, duraklara tanık oluruz. Girilen bu virajla uğranan duraklar, sarsıcıdır. Kendini bulma süreci Jülide için kolay olmayacaktır. Bir ilk roman olarak *Dalgakıran*; konusu, kurgusu ve yarattığı atmosferle oldukça başarılı bir kitap. Cansu Canan Özgen'le kitap vesilesiyle söyleştik.

Okurlarının ve takipçilerinin (ve tabii benim) merak ettiğini düşündüğüm iki sorum var: Bugüne kadar aldığın tarih eğitimin ve tarihe olan merakından dolayı hem TV'de programlar yaptın hem de bu alanda kitaplar yazdın. Tarih alanında yeni bir kitap beklerken mesela, neden roman yazma ihtiyacı duydun?

Bir alanda uzmanlık oluşmaya başladığında insanların yenisinden o alanda üretim beklemesi son derece doğal. O alanda da kısıtlanarak başka çalışmalar yapmayı elbette isterim. Ama ben akademisyen değilim, araştırmayı, öğrenmeyi ve paylaşmayı seven birisiyim. Bu paylaşım bazen kurgu dışı kitaplarla olabileceği gibi bazen kurgu, yani roman da olabilir. Kaldı ki akademisyenler de istedikleri alanda üretimde bulunabilirler. Aslında cevap da sorunun içinde: Bir hikâye oluşturma aklımda ve roman yazma ihtiyacı duydum. Hikâye beni buldu ve yaz dedi.

Ve peşi sıra tabii, ben mesela, en azından tarihi bir roman bekliyordum, ama sarsıcı bir psikolojik/gerilim romanla bizi selamladı. Nedir *Dalgakıran*'ın meselesi?

Dalgakıran benim aslında sosyolojik, psikolojik ve güncel okumalarımın ve gözlemlerimin sonunda çıktı. Okuduğum yazarlar, gördüğüm olaylar, kadın hakları ve çocuk hakları hareketlerinin ortaya çıkardığı gerçekler parça parça *Dalgakıran*'ın temelini ve çatısını oluşturdu. *Dalgakıran*'ın meselesi bir insanlık meselesidir. İnsanın insana ettiği iyilikler ve kötülüklerin çetelesidir bu hikâye. Görmek istemediklerimizin, halının altına süpürdüklerimizin, genel geçer kurallara feda ettiklerimizin sert bir ifadesidir.

Kitap beş ana bölümden oluşuyor, dalga, çakıltaşları, medcezir, fırtına ve dalgakıran... Dalgalarının çakıltaşlarını sürüklediği; medcezir ve fırtınaların sarmaladığı ama durulan bir hikâyesi var kitabın... Hayat gibi, ne dersin?

Tam da öyle, hayat gibi. Hayat planlar ve hedeflerle ilerler diyemeyiz, çoğumuz sert bir fırtınayla savrulur, ayağımıza batan bir çakıltaşla olduğumuz yere mıhlanır, gelgitlerle kararsız kalırız. Ne zaman ki önümüze bir dalgakıran gelir ve bize duracağımız yeri gösterip savrulmalara karşı korur o zaman bu hayatta varoluşumuzu anlar, anlamlandırırız. İşte başlıklar da kitabın ismi de bu durumu anlatıyor.

Cansu Canan Özgen

Çağımız bireysellik çağı

Evet kahramanımız Jülide modern kadın, evet Jülide beyaz yakalı, evet Jülide hayatın verdiği tüm imkanları sonuna kadar kullanmış... Karşısına çıkan tüm tümseklerden başarıyla atlamış, iyi hayat, para vb... Tüm buraya kadar ki kısımları saatlerce tartışırız ama ben şunu tartışalım derdindeyim: Jülide yalnız insan! Çağımızın yalnızlaştırma hallerini bize anlatıyorsun, katılır mısın Cansu?

Çağımız bireysellik çağı. Ama tüm insanlık bunu yanlış anladı gibi geliyor bana. Birey olmak, kendinin farkına varmak, kendi arzularının ve isteklerinin peşinden gidebilme iradesi göstermekle tüm dünyayla arana bir bent çekmek arasında fark var. İnsan insanla var. İnsan insanın yardımına, desteğine, sıcaklığına muhtaç, bir kere bunu kabul etmemiz lazım. Çocukken olduğu gibi bazen gerçekten öpünce geçer, bazen bir şefkat tavrı bir yaranın iyileşmesini sağlar. Yaralarımızın gözükmesine izin verip şefkate kucak açmamız lazım diye düşünüyorum.

Yalnız insan psikologların kapılarını arşınlar oldu artık. Tabii imkân çerçevesinde... Pandeminin yalnızlaştırma etkisiyle bu oran çok arttı tabii. İmkân çerçevesi dedik, imkânsızlığın neticesi de artan ölüm oranları diyebilir miyiz pekâlâ?

Bu konuda büyük sözler etmek istemiyorum. Elimde ne net bir veri var ne de bilimsel bir araştırma sonucu. Olanları da bir iki cümle ile özetlemem mümkün değil. Böyle hassas bir konuda söyleyeceklerimin insanlarda yanlış bir algı oluşturmamasını da istemem. İmkânlar önemli evet, ama yardım istemek de önemli, dayanışma içinde olmak da önemli. Bu konudaki dileğim ve çağrım herkesin en yakınındakine elini uzatması olur.

Pandemi süresince bize her alandan yalnız insanı anlattılar

tam da biz yalnızlaşırken, iyice yalnızlaştık. Tv'lerde, dijital platformlardaki dizilerde en çok yalnız insanı izliyoruz, kitaplarda da en çok yalnız insanı okuyoruz. Yaşadığının izdüşümleri gerçi, sen de mi bu duygulardan hareket ettin?

Ben oradan hareket ettiğimi söyleyemem. Benim meselem daha çok çocuk ve kadının aile ve toplum içindeki yeriyse alakalı. *Dalgakıran*'da Jülide dışında da karakterler var, onlar görece olarak daha kalabalıklar içinde yaşıyorlar. Ama bulundukları çevre ve toplum onları yalnız bırakıyor. Hem de çok basit bir hareketle, sadece başını başka tarafa çevirerek.

Hikâyemi müzikle besledim

Jülide gittiği psikoloğun da önerisiyle grup terapisine katılıyor ve hayatındaki macera başlıyor. Daha geçen hafta ünlü bir psikoloğun hastalarının hikâyelerinden dizileştirdiği konular eleştirilmeye başladı. Buna bakışını merak ediyorum... Mahremiyet kaidesinin bozulması prensibinden yola çıkan bu eleştirilere nasıl bakıyorsun?

Benim gerçek olaylardan yola çıktığım gibi bir iddiam yok. Böyle bir çıkışım olsaydı da izin isterdim. İzin verenin de bu davranışının neleri etkileyeceğinin farkında olduğundan emin olurdum. Ama ben ne psikiyatristim ne de bu alana yakın uzmanlıklarım var. Ben sadece bir kurgu yazarıyım. Ve kurgu gerçeği aşma hakkına sahiptir.

***Dalgakıran*'a nefis şarkı sözleri şiirler eşlik ediyor. Hatta kitabın başında da meraklı okura bir dinleme listesi sunuyorsun. Romanının müzikle olan ilişkisini anlatır mısın?**

Müzik benim hayatımda önemli bir yer kaplıyor. İyi bir dinleyiciyim. Yeni akımları, şarkıları da takip ederim. Çalışma boyunca da müzikle besledim ruhumu ve hikâyemi. Her yazdığım bölümde kulağımda bir tını vardı. Onları zaten romana da yansıttım. Geri kalanlar da yazım sürecinde bana ve hikâyeye eşlik edenlerden oluşuyor. Yazının bir bestesi de vardır. O beste bu tınılardan oluşuyor. *Dalgakıran*'ın müziği bu.

Bundan sonra edebiyatla mı haşır neşir olacaksın, yoksa tarihle olan münasebetin devam edecek mi? Çok erken bir soru ama sıradaki kitap çalışman ne üzerine olacak?

Her ikisiyle de devam etmeyi istiyorum. Ama daha ilk romanımın dönüşlerini yeni alıyorum. Bir süre bundan beslenmeyi ve öğrenmeyi hedefliyorum. Sonrası için henüz çok erken. ☺☺☺

DALGAKIRAN

Cansu Canan Özgen

ALFA YAYINCILIK 2021

İDRAK VE İNŞA BAĞLAMINDA TURGUT CANŞEVER

Turgut Cansever, Batı düşüncesinde ortaya çıkan modern sanat telakkisi ile farklılığını ortaya koyarak yola koyuldu. Kendi mimarlık anlayışının İslam düşüncesinin bir tezahürü olduğunu altını çizdi öncelikle. Öğrencisi Halil İbrahim Düzenli'nin *İdrak ve İnşa, Turgut Cansever Mimarlığının İki Düzlemi* kitabı Cansever'in mimarlık telakkisini analiz eder ve aynı zamanda onun üzerinden mimarlığın İslam düşüncesindeki iz ve göstergelerini arar.

daha fazlası için: sabitfikir.com

Modern sanat telakkisinin adeta “dinselleştiği” ve bunun da en önemli etkisini mimarlık alanında gösterdiği bir bağlamda yasadı Turgut Cansever. Türkiye ekseninde bir yanda

pozitivist bir dünya görüşünün diğer yanda da seküler mistik ve “yaratıcı insan” düşüncesinin egemen olduğu, “bilim”in dogmatikleştiği bir dönem. Başka bir deyişle, sanatın ve bilimin hem askınsallaştığı, hem dogmatikleştiği hem de tinselleştiği bir dönem. Söz konusu paradigmaya karşı en ufak bir tavır ve tutumun irtica ve gerici olarak nitelendirildiği bu dönemde farklı bir bakış ve görüş ortaya koyabilmek zorların zoruydu. İşte Turgut Cansever böyle bir zihin dünyasına, böyle bir paradigmaya karşı başka türlü bakılabileceği, görülebileceği, yapılabileceği, imar edilebileceği ve yaşanabileceği düşüncesini dillendirmeye başladı.

Bilhassa içinde bulunduğu mimarlık ve sanat anlayışının Batı düşüncesinde ortaya çıkan modern sanat telakkisi ile farklılığını ortaya koyarak yola koyuldu. Kendi mimarlık anlayışının İslam düşüncesinin bir tezahürü olduğunu altını çizdi öncelikle. İbn Arabî, Ebu Hanîfe, İmam Gazalî (İrfan, fıkıh, kelam) gibi düşünürlerin eserlerinden yola çıkarak İslam düşüncesinin tevhid ilkesinin hayata nasıl yansıdığını açıklamaya çalıştı. Aydınlanma'nın tüm dünyaya dayattığı “yenileştirme” ve “uygarlaştırma” telakkisinin bir zorunluluk olmadığını, bunun dışında farklı bir idrak, imar, inşa anlayışına sahip olacağımızı ısrarla belirtti.

Onun idrak ve inşa düşüncesini elbette öncelikli olarak mekân anlamında Cennet ve Dünya telakkisi belirler. Ona göre ideal mekân olan Cennet ile geçici mekân olarak Dünya arasındaki bağlam insanın bu dünyadaki kulluğunun da temelini oluşturur. Batı düşüncesindeki dünyayı ilkeî, çirkin ve barbar karşılk o ısrarla dünyanın zaten yaratılsız olarak cenneti çağırıştırmasına güzel yaratıldığını ve insanın vazifesinin hüsnü muhafaza yani Allah'ın yarattığı güzelliği korumak ve buna uyumlu bir güzelik anlayışı geliştirmek olduğuna belirtti. Batı düşüncesinde bu dünyayı kalıcı kılmak yerine o dünyanın geçiciliğini her zaman öne çıkardı.

Fıkıhın mimarlık üzerindeki etkilerini ele alır

Başka bir deyişle Turgut Cansever, mimarının bir inanca biçiminin en somut biçimde yansıdığı alan olduğunu ısrarla belirtirken, şehirlerimizin bir ahlaki duruşun, bir fıkıh ve irfânî tavrın, tevîlin ve tabirin sonucu olduğunu belirtti. Dolayısıyla ondaki idrak boyutu anlaşılmadan inşa boyutu anlaşılmaz. Nitekim o “Bilinci biçimler dünyasına yansıtmaktır yapmak istediğim” diyerek bunun altını çizdi.

Öğrencisi Halil İbrahim Düzenli'nin yeni baskısı yapılan (ilk baskısı 2009 yılında Akif Emre'nin editörlüğünde yapılmıştı) *İdrak ve İnşa, Turgut Cansever Mimarlığının İki Düzlemi* kitabı bu anlamda hem Turgut Cansever'in mimarlık telakkisini analiz ederken aynı zamanda onun üzerinden mimarlığın İslam düşüncesindeki iz ve göstergelerini arar. Bilhassa bizim fıkıh-ı ekber dediğimiz, nazarî, amelî ve irfânî fıkıhın mimarlık ve şehir tasavvuru üzerindeki etkilerini ele alır ve özellikle bugün için önerilerini çözümler ve analiz eder.

Halil İbrahim Düzenli'ye göre de Turgut Cansever, mimarlık söz konusu olduğunda, esyayı laykınca bilmenin “idrak” ile, e'f'ali (yani filleri) laykınca kılmamanın “inşa” ile karşılaşacağı-nı düşünmektedir. Bunun bilincinde olan Düzenli de yola çıkarken “idrak” ve “inşa”nın bir toplumun değer sisteminde, inanma biçiminde, düşünce geleneğinde, dünya görüşünde ve hayat nizamında olduğunun altını çizerek, “Bir şeyi idrak etmenin ya da bir şeyin idrakinde olmanın başlangıçta yer aldığı, sonra onun türlü türlü yollarla ve türlü türlü biçimlerde hem zihinde hem de davranışta inşa edildiği bir dünyanın her iki mezyete de sahip varlıklarıdır. İdrak seviyemize göre inşa ederiz.” der.

Süphesiz ki böyle bir tasavvurun modern telakkiden en önemli farkı, “insanın yaratıcı” bağlamının karşısına zaten güzel olarak yaratılmış olan varlığın salih amel ve kul hakkı çerçevesinde imar edilmesi ve bu yapılrken de adaletin hem insan hem toplum ve hem de dünya/mekân açısından

gözetilmesidir. Dolayısıyla bu durum modern telakkinin en büyük açmazı olan “yaratıcı insan”ın hırslarını, sınırsızlığını ve ölçüsüzlüğünü de bertaraf edecektir. Bugün modern mimarinin de temel sorunu, bir gösteri ve görüntü unsuru haline gelmiş mimarlığın insanı, mekânı ve şehri tüketici bağlamıdır.

Halil İbrahim Düzenli insanın içinde bulunduğu çevreyi, çevrenin de insanı karşılıklı olarak etkilediğini belirterek bunun hem insan hem de çevre açısından karşılıklı bir etkileşim, iletişim ve dönüşüme yol açtığını söyler. Ona göre “Şehir ile onu kurmuş, zamanla kendine göre biçimlendirmiş olan ahalisi arasındaki ilişkileri de bu bağlamda ele almak gerek. Ahalinin genel karakteri ve bireylerin kişilikleri çevrelerinin biçimlendirilme sürecine ve biçimlerine yansır.” Nitekim medeniyet dediğimiz durum da budur.

Hali İbrahim Düzenli’ye göre Turgut Cansever mimarlığını anlamak için öncelikle anlaşılması gereken iki temel kavram vardır. Bunlar aidiyet ve medeniyet ben-idrakı’dır. Turgut Cansever’de rastladığımız “insani temel” ve “İslam inancı” zeminine oturtulan bu kavramsallaştırma bir bakıma modern insanın şehir, zaman, mekân ve mimari tasavvuruna karşı farklı bir anlama ve yaşama biçiminin de zemini olarak benimsenir.

Buradan Cansever’in mimarlığının tevhid boyutu ve kutsal sanat bağlamına işaret eden Düzenli, O’nun modern insanlara da hatırlatmak istediğinin aşkınsal olan yerine aşkın olanın yeniden hatırlanmasıdır. Çünkü İslam mimarisi Kutsal Sanat’ın bir disiplindir. Kutsal Sanat terimi ise salt dini eserlere teşmil edilemez. Aksine o varlığın her anına ve yer-yüzündeki istisnasız her noktaya tekabül eder. Çünkü varlık, varolan, görünen bir tecelli ve tezahürdür. Öyleyse Müslümana ait bir mimarlık ancak tevhid zemininde geliştirilebilir.

Güzellik sevgisi

Sanatı ve bilhassa mimarlığı, estetik değil dini/ahlaki zemine oturtan Turgut Cansever’in sistemini şematik hale getiren Düzenli, bilhassa onun Tevhid ilkesi çerçevesinde somutlaşan sanat ve mimari anlayışını, varlık/varlığın tabakaları/varlık telakkisi bağlamında insânî temel, İslam inancı ve salih amel biçiminde temellendirir ki bu mimarlık tarihimiz ve mimari düşüncemiz açısından önemli bir çıkarımdır. Cansever’in tüm eserlerine serpişen idrak ve inşa bağlamını şematik ve sistematik hale getiren Düzenli bir bakıma buradan bir ana mihenk çıkarmak arzusundadır:

- Varlıksal aidiyet dünyası: İslam inancı, İslamî davranış tercihleri
- Tarihi aidiyet dünyası: Medeniyet, İslam medeniyeti, Osmanlı medeniyeti, Akdeniz medeniyeti
- Mekansal (Coğrafi) aidiyet dünyası: Geleneksel çevre, şehir, sokak, mahalle, konut
- Geçmişle gelecek arasında kurulan köprüler: Tarih, kültür, günlük yaşam
- Uzmanlaşma ve koordinasyon: Politikalar, sosyal veriler, ekonomi, kent planlama, kentsel tasarım, mimarlık, yapı ustalığı

- Kavramların somutlaştığı 20. yüzyıl şehirleri: İstanbul, Ankara, Akdeniz şehirleri ve buralarda üretilen projeler.

Cansever’in zihinsel arka planını yani idrak bağlamını somutlaştıran Düzenli burada bilhassa onun İbn Arabi ve vahdet-i vücud ilkesi ile tanışması üzerinde durur. Özellikle *Fûsus* bağlamında Peygamber Efendimiz’in en önemli nitelikleri olan ferdiyet ve güzellik ilkelerinin idrakindeki etkisinin altını çizer. Turgut Cansever’in bir bakıma hilafet ve risalet sürecinin tamamlanma ve billurlaşma ilkeleri olarak da nitelediği ferdiyetin yüceliği ve güzellik sevgisi sözünü ettiği tevhid ilkesinin iki temel hareket noktasıdır. İnsan sadece ferdi amellerine değil sosyal amellerine, zaman ve mekân telakkisine bunu yansıtmak durumundadır. Dolayısıyla Peygamberimizden sonra bizler Medineleri yani şehirleri bu temel ilkeler çerçevesinde kurdük.

Modernitenin teknolojiyi ilah, sanatı din yapmasına, insanı mekânın dışına atarak onu bir seyirci kılmasına sıklıkla değişen Cansever, teknoloji dahil araçsal olan her şeyin güzelliği muhafaza etmek ve mutlaklaştırılmamak üzere kullanılabilceğini belirtir.

Tarihsel tecrübe hafızaya dönüşmeli

İslam hikmet ve irfan geleneğinin mekânda mücessemleşmesi diyebileceğimiz Turgut Cansever aslında önemli bir şey yapmaktadır. Modern süreçle birlikte İslam Düşüncesi yazımının “dini ilimler-dünyevi ilimler” ayrımı çerçevesinde “dini ilimler”e tahsis edilmesi hatasının da bir bakıma dolayı olarak altını çizer. Dolayısıyla o tevhid ilkesi çerçevesinde dinî ilimler dünyevî ilimlerin bir karşıtlık ve zıtlık olmadığını bilhassa mimarlık başta olmak üzere, fizik, matematik, geometri ve kimya gibi tekvinî bağlamın genel İslam düşünce geleneği dışında okunmaması ve ele alınmaması gerektiğini işaret eder.

Turgut Cansever’in varlık bilinci ve tevhid ilkesi varlığa bir bütünlük ve süreklilik ilkesi çerçevesinde bakması Düzenli’nin kitabının da ana mihengini oluşturur. Çünkü tevhid ilkesine yaslanmadan varlığı bir bütün olarak idrak edebilmem nasıl mümkün değilse, bu olmadan da söz konusu bütünlüğü hayata nakşedebilmek mümkün değildir. Varlıkla ilgili bu bütünlük olmadığında da zamanda ve mekânda fesat ortaya çıkacaktır. Nitekim modernitenin mekân ve şehir telakkisi bunun göstergesidir.

Cansever’e göre tevhid ilkesi ve varlığı bir bütün olarak telakki etmenin en somut göstergesi ise Osmanlı mimarlığı ve şehir anlayışıdır. İslam/Osmanlı cennetleri olarak telakki ettiği Osmanlı şehirleri Cansever’in idrakinin nasıl inşaya dönüştüğünün gösterge ve temellerini oluşturur. Dolayısıyla ona göre bugünü yeniden idrak ve inşa etmek için tarihsel tecrübelerimizde eşsiz örnekler vardır. Yapılması gereken tarihsel tecrübeyi bir hafıza haline getirebilmektir. (◀▶)

İDRAK VE İNŞA - TURGUT CANSEVER MİMARLIĞININ İKİ DÜZLEMİ

Halil İbrahim Düzenli
KLASİK YAYINLARI 2021

FELSEFENİN NAMLUSU: AYN RAND

Ayn Rand'ın enteresan yaşamı felsefesinin ipuçlarını da ifşa eder niteliktedir. Akılcılık, bireycilik, özgürlük, insan yaşamı ve kapitalizm gibi konularda fikirler ortaya koymuş olan Rand, Objektivizm felsefesinin kurucusu kabul edilir. Eserlerinde felsefi düşüncülerini de ortaya koyan Camus, Sartre, Simone de Beauvoir, Kafka, Dostoyevski gibi tezli roman yazarlarının yaptığı şekilde Rand da romanlarında kendi felsefi kavramlarını kullanır.

Bir tez gerçekten güçlüyse, zihnimizi sürekli ve telaşla ona antitez üretirken yakalarız. "Kant'a rağmen ya da Kant'la" sözünün ve Kant'ın bu kadar büyük oluşunun nedeni budur belki. Bizim gibi düşünmeyenleri okumak, sentez kabiliyeti verir zihne. Kendi tezini kendi gibi düşünenlerle şiddetli hale getirmektense; ötekinin antiteziyle dengeye getirme kabiliyeti... Bu bahse verilebilecek örneklerden biridir Ayn Rand. Rand'ın kıskırtıcı tezlerini okumak bu sentez becerisini sunar okuruna çünkü.

Romanlar felsefenin aracı

Ayn Rand, sevilmeyen fakat tutkuyla eleştirilen bir filozof/yazar. Rand'ın felsefesinin akıl yerine duygularla eleştirilmesi bu önyargıları doğuruyor. Mozart'ın "Ben bayağı biriyim ama yazdıklarım öyle değildir." sözü gibi; sanatçı ve sanatı, yazar ve yazısı arasında paralel bir ilişki yoktur her zaman. Rand'ın felsefesini de bu objektif bakışla okumak gerekiyor. Rand'ın felsefesinin yapı taşı olan "Ben"i özne değil; nesne olarak fikir ve sanata dahil etmek yüksek bir düşüncenin ürünü çünkü. Rand'a kapitalizmin savunucusu gibi yakıştırmalar yapılsa da o, "asıl olarak kapitalizmin bir savunucusu değil 'egoizmin bir savunucusu' ve 'esas olarak egoizmin değil fakat aklın bir savunucusu' olduğu konusunda ısrar eder. Kapitalizme ilişkin görüşlerini ise *For the New Intellectual* adlı kitabında tartışarak, bu kitabı "tarihle ve filozofların kapitalizme ihanetlerinin psikolojik sebepleriyle ilgilenenler için yazdığını" belirtir.

Gerçek adı Alisa Zinovyevna Rozenbaum olan, 1905'te Sovyet Rusya'da başlayan ve Amerika'da sona eren Ayn Rand'ın enteresan yaşamı felsefesinin ipuçlarını da ifşa eder niteliktedir. Akılcılık, bireycilik, özgürlük, insan yaşamı ve kapitalizm gibi konularda fikirler ortaya koymuş olan Rand,

Objektivizm felsefesinin kurucusu kabul edilir. Eserlerinde felsefi düşüncülerini de ortaya koyan Camus, Sartre, Simone de Beauvoir, Kafka, Dostoyevski gibi tezli roman yazarlarının yaptığı şekilde Rand da romanlarında kendi felsefi kavramlarını kullanır. Düşüncelerini romanlarında karakterleri aracılığıyla söyleyen Rand, romanlarını felsefesinin bir aracı olarak estetize eder.

Bencilliğin erdeminin peşinde

Bencilliği tüm olumsuz çağrışımına rağmen bir erdem olarak neden kullandığı sorusuna çarpıcı bir cevap verir Rand: "bunu bizzat ondan korkmanızı sağlayan nedenden dolayı yapıyorum." Rand, popüler kullanımda bencil kelimesine yüklenen anlamın yalnızca yanlış olmadığını aynı zamanda insanlığın ahlaki gelişiminin zincirlenmesinden daha fazla sorunlu olan kolektivismi de temsil ettiğini savunur. Rand'a göre "Popüler kullanımıyla bencillik, kötülükle eş anlamlıdır; bu kelime insanın zihninde emeline ulaşmak için bir yığın cesedi çiğnemeye hazır olan, hiçbir canlı varlığa değer vermeyen, akılsız kaprislerin etkisiyle herhangi bir anın vereceği hazzın peşinde olan eli kanlı bir zalim imajı uyandırmaktadır." Tüm bu anlamlarına rağmen Rand, kendi felsefesindeki bencilliği "kişinin kendi çıkarlarıyla ilgilenmesi" olarak tarif eder.

Rand, felsefe tarihinde hiçbir filozofun insanın bir değerler sistemine niçin ihtiyaç duyduğu sorusuna akılcı, objektif, ispatlanabilir ve bilimsel bir cevap veremediğini ileri sürer. Tüm filozofların en büyüğü olarak konumlandığı Aristo'nun bile etiğe tam bir bilim olarak bakmadığını ve kendi zamanının bilge insanların yapmayı tercih ettikleri şeyleri gözlemlemesi üzerine kendi etik sistemini inşa ettiğini söyler. Çünkü Rand'a göre "filozofların çoğu, etiğin varlığını

mutlak, verili ve tarihsel bir gerçek olarak kabul etmiş ve onun metafizik sebebini keşfetmeyle veya objektif geçerliliğiyle ilgilenmemiştir.”

Rand, objektivist etiğin üç temel değerini Akıl, Amaç, Özsaygı şeklinde belirterek bu üç temel değere karşılık gelen üç erdemi şöyle sıralar: Akılcılık, Üretkenlik ve Gurur. Üretkenliğin akılcı bir insanın hayatının asıl amacı olduğunu söyleyen Rand, bunu insanın tüm değerler hiyerarşisini oluşturan ve belirleyen asıl değer olarak konumlar. Akıl üretkenliğin ilk şartı olduğunu bunun nihayetinde elde edilen sonucun ise gurur olduğunu belirtir. Rand, gurur erdeminin en iyi “ahlaki hırslılık” terimi ile tanımlanabileceğini söyler. Çünkü Rand’a göre insanın en büyük ahlaki amacı kendisi için yaşamaktır.

Bir düşman: Diğerkâmlık

Yaşayan tüm organizmaların amacının hayatı idame ettirmeye yönelik faaliyetler olduğunu söyleyen Rand’a göre akılcı bir varlığın hayatı için uygun olan şey “iyi”; uygun olmayan şey ise “kötü”dür. Bu yüzden akılcı bir varlık için hayatta kalmanın en makul yolu düşünmek ve üretken bir çalışma halidir. İnsanın doğasındaki bu yönelimi bencillikle açıklayan tavrı bir dürüstlük cesareti değil midir? Rand, objektivist etiğin “bir faaliyette bulunanın daima kendi faaliyetinden faydalanan olması ve insanın kendi akılcı öz çıkarı için hareket etmesi fikrini savunduğunu izah eder. Ve bu gerekçelerle objektivist etiğin akılcı bir bencillik ahlaki olduğunu savunur.

Rand; Altruizm (Diğerkâmlık, Özgecilik) etiğinin “insanın kendi çıkarlarıyla ilgilenmesi ve bu çıkarlar ne olursa olsun kötü olduğunu söylediğini belirtir.” Altruizm, başkalarının çıkarına yönelik bir eylemin iyi; kişinin kendi çıkarına olan bir eyleminse kötü olduğunu ileri sürmektedir çünkü. Rand, Altruist doktrinlerin bir tür “ahlak yamyamlığı” olduğunu; bir kişinin mutluluğunun ancak bir başkasının zararıyla mümkün gördüğü fikrinden kaynaklandığını ileri sürer. Rand, bir insanın kendi çıkarlarıyla ilgilenmesinin kötü olduğu düşüncesinin insanın yaşama arzusunun da ve hatta yaşamın da kötü olduğu sonucuna varabileceğini ve hiçbir düşüncenin bu düşünceden daha kötü olamayacağını savunur.

Ayn Rand okumanın faydaları

Bilincin katmanlı yapısının doruklarına varmak ve akılcılığın koridorlarında gezinmek için insanın bir tür keşfetme zorunluluğu taşıması gerektiğini söyler Rand: “Neyin doğru neyin yanlış olduğunu nasıl söyleyeceğini, kendi yanlışlarını nasıl düzeltceğini insan kendisi keşfetmek zorundadır.” Mutluluğu “kişinin değerlerini elde etmesinden kaynaklı bir bilinç durumu” olarak tanımlayan Rand, medeni dünyanın çöküşünün nedenini insanın ahlaksızlığına bağlamaz. O, sorunun kaynağı olarak insanın ahlaksızlığını değil, hâli hazırdaki ahlak anlayışını gösterir. Tüm sorumluluğun ise Altruist filozoflara ait olduğunu söyler. Rand, insanların amaçlarını ortaya koyan ve yollarını belirleyen tek şeyin felsefe olduğunu

Ayn Rand

nu söyleyerek insanları kurtaracak olan tek şeyin de felsefe olduğunu vurgular.

Rand’ın önce romanlarıyla kurduğu, ardından sistematize edip kuramsallaştırdığı Objektivizm evvela bir etik yorumu olarak okunabilir. Tarihsel ve politik birçok sorunun yanlış bir etik yorumu yüzünden kaynaklandığını düşünen Rand sadece teşhis yapmakla kalmaz sorunlu gördüğü her noktaya kendi çözümünü de sunar. Rand’ın objektivist etiğini yalnızca yıkıcı karakteriyle okumak bu yüzden hatalıdır. Onun objektivist etiği özellikle Altruist Etik geleneğine getirdiği antitezleriyle etiğin temel sorusu olan değerler kavramlarına başka bir açıdan bakar. Yüzyıllardır bir yergi olarak kullanılan bencillik kavramına “kişinin kendi çıkarıyla ilgilenmesi” yorumunu yapan Rand böylelikle yeni bir bencillik yorumu da sunmuş olur. Rand, tüm bu tezleriyle yıllardır eleştirilse de hala kıskırtıcı bir antitez olma özelliğini koruyor. Sırf bu özelliği ve olası yeni tezlerin imkânı için bile onu okumaya değmez mi? (●●●)

Kaynakça

Long, R. T. (2005). *Ayn Rand’in Özgürlüğe Katkısı. Liberal Düşünce Dergisi’nin*(37). <http://www.liberal.org.tr/upresimler/makaleler/ayn-rand-ozgurluge-katkisi.pdf> adresinden alındı
Rand, A. (2013). *A. Rand içinde, Bencilliğin Erdemi. İstanbul: Plato Film Yayınları.*

CEVDET KUDRET'İN ÜÇLEMESİ

Yedi Meşaleciler'den olan Cevdet Kudret, 1907 doğumlu. Behçet Necatigil'in Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'ne göre "O toplulukta Ziya Osman'dan sonra en çok Cevdet Kudret, şiire sadık kaldı." Selim İleri, Edebiyatımızda Sevdiğim Romanlar Kılavuzu'nda Cevdet Kudret'in "içli şiirlerinin" zamanla solup unutulduğunu, romancılık çabasının üzerinde ise çokça durulmadığından yakınmış.

Cevdet Kudret'i edebiyat tarihçisi ve eleştirmen olarak tanırız daha çok. *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, bu konularla ilgilenen herkesin mutlaka başvurduğu kaynakların başında gelir. Ama eleştirmenlik ve edebiyat tarihçiliği Cevdet Kudret'in "tezyinat-ı zat-ı sıfatlarından" sadece biridir.

Şair Cevdet Kudret'i "Yedi Meşaleciler" arasında da görürüz. Aynı zamanda edebiyatın diğer dallarında ürünler vermiştir: *Sokak* (1975) adlı bir hikâye, denemeler, piyesler, antoloji, üç de roman.

Son yıllarda, Kapı Yayınları, "Cevdet Kudret Külliyyatı"nı yeniden okuyucuyla buluşturuyor. Mart ayında üç romanı da ayrı ayrı yayımlandı: *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958), *Karınca'yı Tanırsınız* (1976).

Cevdet Kudret, 1907 doğumlu. Yedi Meşaleci'den biri olduğunda yirmi bir yaşında. Behçet Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'ndeki "Cevdet Kudret" maddesine bakıyorum şimdi, şöyle demiş: "Meşale dergisinde (1928) toplanan Yedi Meşale şairlerinden biri de sanat hayatı 1927'de Servetifünun dergisinde başlamış Cevdet Kudret'ti. O toplulukta Ziya Osman'dan sonra en çok Cevdet Kudret, şiire sadık kaldı."

Cevdet Kudret şiire sadık kaldı kalmasına ama bugün belki de en az hatırlanan özelliği şairliği. Bu arada, "maîşet derdi" Cevdet Kudret'e bir başka sıfat daha kazandırmış: "Ders kitabı yazarı". Abdurrahman Nisari adıyla 1950-55 arasında ders kitapları yazmış.

Romanları arasındaki zaman farkı dikkat çekicidir. Yedi Meşale'den on beş sene sonra, otuz altı yaşında ilk romanını yazmış. İkinci romanı için yine bir on beş sene geçmesi ge-

rekmiş. Üçüncü roman ise on beş değil, on sekiz sene sonra okuyucuya ulaşmış.

Bu üç roman ayrı ayrı okunabilirse de aslında "Süleyman'ın Dünyası" üstbaşlıklı bir üçlemenin parçalarıdır. Selim İleri, *Edebiyatımızda Sevdiğim Romanlar Kılavuzu*'nda *Havada Bulut Yok*'a yer vermiş. Cevdet Kudret'in "içli şiirlerinin" zamanla solup unutulduğunu, romancılık çabasının üzerinde ise çokça durulmadığından yakınmış. Türkiye gibi değeri anlaşılamamış sanatçılar üretmekte çok mahir olan bir toplum için pek de şaşırtıcı olmasa gerek. Kılavuz'un başka bölümlerinde de bu duyguyu hissederiz. Biraz da onları anlatmak, yaşatmak, makûs talihlerinden kurtarmak için yazılmış gibidir.

Osmanlı'nın çöküşünden Demokrat Parti'ye

Sınıf Arkadaşları'nda tanıştığımız Süleyman'la *Karınca'yı Tanırsınız*'a geldiğimizde artık iyice haşır neşir olmuşuzdur. Romanın fonu dünya siyasetinin en çalkantılı yıllarını, en korkunç olaylarını bize anlatır. Şöyle bir düşünelim 1900'lerin başında 1950'ye kadar neler neler olmuştur. Osmanlı'nın çöküşü, Balkan Harbi, II. Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'e geçiş, İstiklal Mahkemeleri, Takrir-i Sükûn, Tek Parti dönemi, Büyük Buhran, iki savaş arasında dünyanın aşırı milliyetçiliğe ve faşizme kayışı, iyice gerilen Avrupa'da ırkçıların bir bir başa geçişi, II. Dünya Savaşı, çokpartili düzene geçiş, Demokrat Parti'nin iktidara gelişi...

Cevdet Kudret, bu dönemde yaşanan her şeyi ansiklopedik bir şekilde aktarmaz. Ama olanları hissederiz. Süleyman'ın yaşadıklarına, tercihlerine, verdiği kararlara sirayet eder bu olaylar. *Havada Bulut Yok*, İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı zamanı anlatıyor. Kabaca, faşizmin iktidara gelişi ile başlıyor

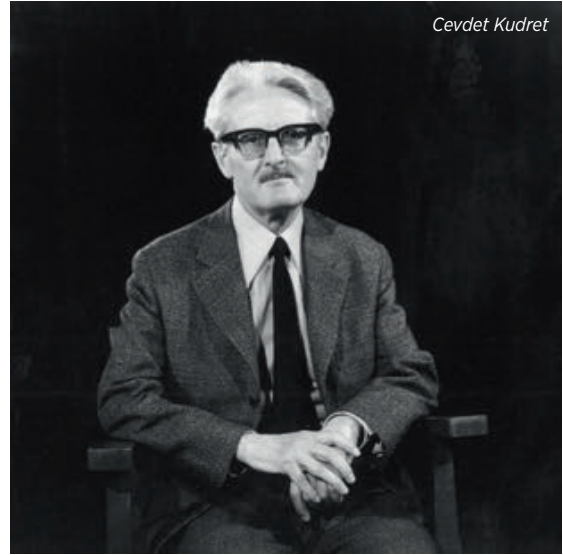
Cevdet Kudret, yaşanan her şeyi ansiklopedik bir şekilde aktarmaz. Ama olanları hissediyor. Süleyman'ın yaşadıklarına, tercihlerine, verdiği kararlara sirayet eder bu olaylar. Havada Bulut Yok, İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı zamanı anlatıyor. Kabaca, faşizmin iktidara gelişi ile başlıyor ve bu korkunç projenin tümünden iflas ettiği günlerde bitiyor. Cevdet Kudret, romanında pek tabii ki faşizmden bahsetmiyor ama anlattığı hikâyelerin neden öyle yaşandığını düşündüğümüzde bize çok siyasi bir arka planı düşündürüyor.

ve bu korkunç projenin tümünden iflas ettiği günlerde bitiyor. Cevdet Kudret, romanında pek tabii ki faşizmden bahsetmiyor ama anlattığı hikâyelerin neden öyle yaşandığını düşündüğümüzde bize çok siyasi bir arka planı düşündürüyor.

“Süleyman'ın Dünyası”, otobiyografik bir metin değilse de yer yer yazarla özdeşlikler göze çarpar. Selim İleri, *Havada Bulut Yok*'a dair yazısında bu benzerliğe de dikkat çekmiş: Süleyman'ın Kayseri Lisesi edebiyat öğretmenliği -Cevdet Kudret de 1934'ten 1945'e öğretmendir- yıllarını kapsayan *Havada Bulut Yok*, İkinci Dünya Savaşı karanlığındaki Türkiye'den, bir Anadolu kentinin varoluş mücadelesinden kesitlerle yüklüdür. Cevdet Kudret, bu romanında, Türkiye'nin sonraki yıllarında büyük rol oynayacak taşra zenginlerini adeta önseziyle saptamış gibidir.

Türk edebiyatıyla geçen bir ömür

Savaş, toplumların dönüşümünde inanılmaz bir fenomen: Öncesindeki bekleyiş inanılmaz bir etki yaratıyor. İki savaş arasındaki Avrupa'yı düşünün ya da burada yaşananları. Gerildikçe geriliyor her şey, ta ki kopana kadar. Kopunca da savaş başlıyor. Öncesinden çok, “sırasında” olanlar da etkiliyor. Rıfat Ilgaz'ın *Karartma Geceleri* geliyor aklıma. Ya da geçenlerde okuduğum Bohumil Hrabal'ın *Sıkı Kontrol Edilen Trenler*'i... Ölüm, cinayetler, açlık, sefalet... Bu facialar yaşanırken her şey ikinci plana atılıyor. Hiçbir şeyin önemi kalmıyor. “Sonrasında” ise yaşanan faciaların tortusuyla boğuşmak gerekiyor. Yanmış yıkılmış şehirler, perperişan insanlar, kaybolan umutlar, intiharlar, savaşa gidenlerin, ölümü görenlerin, ölümle beraber yaşayanların kolay kolay düzelmeyen psikolojisi.

Cevdet Kudret

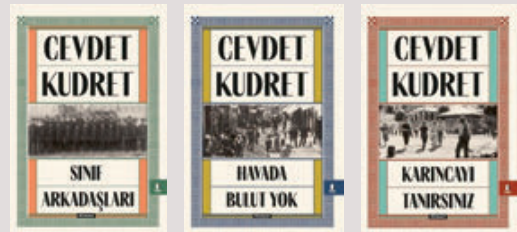
Bütün bunlar yeni bir siyaset gerektiriyor. Tarık Buğra'nın Yağmur Beklerken'i de benzer bir dönemi anlatır. Karıncayı Tanırsınız, savaş sonrası Türkiye'sini gene Süleyman'la beraber anlatıyor. Tabii toplumsal dönüşüm, daha önce bilinmeyen, tanınmayan yeni aktörlerin ortaya çıkmasına da yol açıyor.

Demokrat Parti'nin iktidarı alması, savaş sonrası ekonominin düzelmesi, Anadolu'nun bu zenginlikten pay alması “Hacıağa” diye bir tip çıkarıyor karşımıza. Misal, Reşat Nuri'de göremeyeceğiz ya da ancak yan karakter olarak küçük bir rolde görebileceğimiz hacıağa bir zaman için ülkenin gerçeği olacak.

Arka kapaktan bir alıntıyla bitireyim: “Türk romanının yolculuğunu Cevdet Kudret ile beraber yapmak edebi zevk açısından da ayrıcalık.”

Üstelik ürün verdiği bütün alanlar için söylenebilir bu. Eleştirmenlikten tarihçiliğe, denemecilikten piyes yazarlığına, hikâyeden romana... Türk edebiyatıyla dolu dolu geçen bir ömür Cevdet Kudret'in. (●●)

Yazıda geçen kitaplar

DOSYA

EDEBİYATIN BEYAZ ÖNLÜKLÜ KAHRAMANLARI

Hekimlik hayatın en gizli motiflerine nüfuz etme imkânı sunar. Acı ve ölüm şu yaşadığımız hayatın içinde en keskin duyguların kaynağı; sanatın, edebiyatın da mayası. Ve hekimlik bunları en saf, en rafine haliyle kendine katma, kendinden bir parça yapma zemini sunar. Hekimlik yapmak bir ömür hikâye biriktirmektir. Edebiyatın farklı alanlarında metin üreten hekim edebiyatçılar kadar romanların meşhur hekim kahramanları da birçok kişinin hafızasında yer etmiştir. COVID-19 salgınında insanüstü emek veren doktorların edebiyat dünyasındaki zaman yolculuğunda Cenap Şehabettin'den Schiller'e, Şeyhî'den Dr. Hikmet'e, Kemal Sayar'dan Moliere'e, Behçet Aysan'dan Dr. Jivago'ya, Çehov'dan Dr. Rıza Candaş'a birçok durak yer alıyor.

MAHMUT TALHA UÇAR

"Tıp, bilim ve bilimsel metotları hekimlik sanatı ile birleştiren bir disiplindir. Hastalığın sanata eğilimi insanlık tarihi kadar eski, tıbbın bilimsel temeli ise oldukça yenidir." Bu nedenle tıp hem bir bilimdir hem de sanattır. Her tıp öğrencisi aynı sıralardan geçer, aynı hocalardan ders alır, aynı kitapları okur fakat nihayetinde farklı olarak ona kendinden bir şeyler katar, kendine mahsus bir şekil verir. Edebiyat da bir yönüyle böyledir. Şair herkesin baktığı yere diğerlerinden farklı bir gözle bakar ve gördüklerini diğerlerinin ifade edemeyeceği şekilde ifade eder. Her ikisinin de hem beslendikleri kaynak hem de hizmet ettiği şey ortaktır: Hayat. Hekimlik hayatın en gizli motiflerine nüfuz etme imkânı sunar. Acı ve ölüm şu yaşadığımız hayatın içinde en keskin duyguların kaynağı; sanatın, edebiyatın da mayası. Ve hekimlik bunları en saf, en rafine haliyle kendine katma, kendinden bir parça yapma zemini sunuyor. Yazar, aktör ve hekim Ercan Kesal bu durumu şu sözlerle ifade ediyor: "Hayatın hiçbir yanına bigâne kalamayız. Politik bir şey de değil bu." Şair Kemal Sayar da hekimlik tercihinin sebebini şöyle anlatıyor: "Tıp insanla ilgileniyordu ben de insanı seviyordum, insanla uğraşmak istiyordum. İnsana en yakın meslek olduğu için tıbbı seçtim. Tıbbın içinde de insana en yakın durmaya imkân verdiğini düşündüğüm psikiyatriyi seçtim."

Bazı hallere yazarak anlam verebiliyorum

Hekimlik yapmak bir ömür hikâye biriktirmektir, bir nevi hikâye dinleme sanatı... Dinleye dinleye bu hikâyeleri bir süre sonra yazmaya başlıyorsunuz. Bu başlı başına terapötik bir şey oluveriyor, yazarken kendi şifamızı arıyoruz. Bu kadar hayatın içinden duygulara tanıklık ederken bu duyguların insanı ezmemesi, içinde birikmemesi gerekiyor. Adeta kedinin yarasını yalaması gibi oluyor yazmak. Sonunda da hekim şairler, yazarlar çıkıyor ortaya. "Tıp nikâhli eşim, edebiyat ise metresim" sözü meşhur olan Anton Çehov hekimliğin kendisine kazandırdığı ayrıcalığı "Tıp ile meşgul olmanın edebî faaliyetim üzerinde büyük etkisi olduğuna şüphe etmiyorum. Hekimlik gözlem alanımı muazzam genişletti ve yazar olarak bana yalnız bir hekimin

mahiyetini anlayabileceği bilgileri temin etmeyi sağladı, tıbbî bilgim sayesinde her türlü problemi çözebilirim" şeklinde ifade etmiştir.

Hekimlerin büyük çoğunluğu mesleklerinin yanı sıra sanatla ya da başka bir alanla meşgul olmuşlardır. Edebiyat sanatıyla meşgul olan hekimlerin sayısı oldukça fazla. Aslında onca yoğunluğun, iş yükünün arasında bu ek bir yük gibi geliyor ama öyle değil. Şair Hüsrev Hatemi hocanın deyimiyle adeta bir "amortisör" işlevi görüyor.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Sahnenin Dışındakiler kitabında "Doktorluğa büyük bir hevesim yoktu. Ondan sadece edebiyat çalışmalarına rahatça kendimi verebilecek bir refah umuyordum. Daha o zamanlar mesleklerin insanı içten içe değiştirdiklerini bilmiyordum. Eğer böyle olmasaydı, yola çıktığım zamanki ihtiraslarla kalsaydım, elbette ki bu hatıralar, Tıbbiye'nin ikinci sınıfında yazmağa başladığım yarım kalmış beş perdelik trajedi ile tek eserim olmazdı" diyor kahramanımız Cemal. Doğru da söylüyor. Polikliniklerde yüzlerce hasta muayenesi, nöbetler, ameliyatlara insanüstü bir emek gerektiriyor. COVID-19 salgınında bütün dünya ülkelerinde sistemin nasıl çöktüğünü yaşayarak gördük hepimiz.

Alain der ki: "Koşarak hiçbir şey görülmez." İlim ve fikir adamı durur, uzun uzun yoklar. "İşte bizim hekimlik hayatında maalesef bu bir handikap oluyor. Şimdi mesela ben o kadar yoğun bir şeyin içerisindeyim ki şiir yazamıyorum. Hâlbuki şiir benim kendimi en iyi hissettiğim yer. Ama şiir için durmak lazım. Bir şiirin içinde demlenmesini beklemen lazım." diyor şair, yazar, psikiyatr hekim Kemal Sayar. Ve bir şiirin doğuşunu şu şekilde anlatıyor: "Bazen hasta görüşmelerinde bir şey çok dikkatimi celbediyor, o hal içimi burup duruyor. Ancak yazarak anlam verebiliyorum, ancak yazınca kendi şifamı bulabiliyorum. Yani yazmak bir anlamda kendi kendinin şifasını aramak, içimizin o kımıldayan taraflarını biraz sükûna erdirmek için kelimelere tertip vermek. Bizim mesleğimizde insanların hallerini, duygusal iniş çıkışlarını, ses tonlarını, yüz ifadelerini, duruşlarını gözlemlemek çok mühim. O gözlemin

de benim yazarlığımı beslediğini düşünüyorum.”

Hem bilimsel araştırma hem edebiyat

Hekimliğindeki mahareti Anadolu’da iyice yayılmış olan Hekim Sinan yani şair Şeyhî, Çelebi Sultan Mehmed’in hükûmet erkânınca, hasta olan padişahı muayene ve tedavi etmesi için Ankara’ya çağırılır. 1415 tarihinde olduğunu tahmin ettiğimiz bu davet üzerine Şeyhî, padişahı muayene eder, teşhisini koyar ve tedavi eder. 15 günde sıhhatine kavuşan padişah da Şeyhî’ye hekimlikteki bu maharet ve ustalığı sebebiyle Tokuzlar isimli bir köyü tımar olarak verir. Şair hekimimiz heyecanla bu köye giderken yolda eşkiyalar tarafından yolu kesilir, dövülür, soyulur ve yaralanır. Canını zor kurtaran biçare adam hasta, bitkin ve yarı ölü bir halde geri döndükten sonra uğradığı felaketi ve bu hayat tarzının kendisine göre olmadığını anlatmak üzere Harname adını verdiği o meşhur manzumesini kaleme alır ve padişaha sunar. Neyse ki padişah zararını karşılar ve mütecevizleri cezalandırır. Harname de Türk edebiyatındaki ilk hicviye olarak tarihteki yerini alır. Yine Divan edebiyatı şairlerinden, Cemşid ü Hurşid, İskendername gibi büyük eserlerin müellifi Ahmedî de hâzık bir hekimdir.

Yazdığı eserlerle 1950 sonrası Türk tiyatrosuna damga vuran ve Devlet Sanatçısı unvanına sahip “Türk tiyatrosunun Shakespeare’i” olarak da anılan Orhan Asena çocuk hastalıkları hekimi; belki defalarca izlediğimiz Ankara Ekspresi, Kadın İsterse gibi filmlere kaynaklık eden romanların yazarı, bir ömürde ne kadar çok iş yapılırsa bunu bizlere ispat etmek için bir de kalkıp gazetecilik, hukuk

Romanlarında doktor kahramanlara en sık yer veren yazarlardan biri de Reşat Nuri Güntekin’dir. Babası askerî hekim olan Güntekin’in Kavak Yelleri eserinde başkahraman Dr. Sabri sevilen idealist bir hekimdir. Fakir hastaları karşılıksız tedavi eden hatta bazılarının yastığının altına usulca birkaç lira bırakan fukara babası bir doktordur. Cumhuriyet’in ilk yıllarında en büyük halk sağlığı sorunlarından olan sıtma hastalığı romanda yer alır.

fakültesini bitirip avukatlık, öğretmenlik, vekillik yapan Esat Mahmut Karakurt diş hekimi; Milli Eğitim Bakanlığı da yapan, hecenin büyük ustalarından Filozof Rıza yani Rıza Tevfik Bölükbaşı hekimi; Fransa’ya dermatoloji (cildiye) ihtisası yapmaya gönderilen ama orada daha çok edebiyat dünyasıyla iç içe olan ve şiirle ilgilenen, parnasizm akımını ülkemizde ilk takip eden şairlerden olan Cenap Şahabettin cildiye hekimi; her öğretmenler gününde çocukların başına bağır, aşıkâne okudukları “Dünyanın Bütün Çiçekleri” ve “Kızamuk Ağacı” şiirlerinin şairi Ceyhan Atuf Kansu çocuk hastalıkları hekimi; İctihad Basimevinin sahibi şair Abdullah Cevdet de göz hastalıkları hekimidir. Sivas Madimak Otelinde yakılarak öldürülen 37 kişiden biri olan, birçok şiiri bestelenen Behçet Aysan da hem hekim hem şairdir. Yine hayattaki büyük çınarlardan şair ve iç hastalıkları (endokrinoloji) hekimi Hüsrev Hatemi hem şeker hastalığı konusunda birçok bilimsel araştırmaya imza atmış hem de onlarca edebî eser kaleme almıştır.

Fakülteyi bitiremeyen kalemler de var

Şair Alper Gencer, “Hekimim ben. İyi bir hekimim hem de bence. Çünkü ben hekimliği Anadolu’nun bir ucunda yaşayarak öğrendim. İnsan okulda öğrenmez bunu sahada öğrenir. Dağ başında, en yakın yer 2 buçuk saatlik uzaktayken onlarca doğum yaptırdım, mide yıkadım, çıkık taktım” sözleriyle mesleğin başka bir yönüne dikkat çeker. Şiirlerinizi kim için yazıyorsunuz, kendiniz için mi okur için mi diye sorulduğunda ise şu cevabı verir: “Ben şairle o şiirin okuyucusu arasındaki farkı hep bu şekilde görürüm: Şair o şiiri sadece ilk okuyan kişidir, okuyucusundan farkı budur sadece.” 2005’te Varlık dergisinin “Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü”ne layık görülen Gencer, “Şiir yazmak için oturmam. Şiir gelir. Ben onun geçmesine müsaade ederim sâdece.

Behçet Aysan

Kemal Sayar

Şiir yazılır. Sesle ilgili olarak ufak tefek dokunuşlar yaparım, çoğuna dokunmam” der.

Kemal Sayar gibi psikiyatri uzmanı olan Mustafa Ulusoy’un ise *Nietzsche ve Babaannem* isimli deneme kitabı, *Ay Terapisi* isimli öykü kitabı, aşk konusunda farklı açılımlarıyla adından söz ettiren *Aynalar Koridorunda Aşk*, *Giderken Bana Bir Şeyler Söyle*, *Hayat Apartmanı* romanları ile *Yakınlık ve Dünyanın Üç Yüzü* isimli eserleri bulunuyor.

Evet bu hekim sanatkarlarımızın bazıları tıp fakültelerinde kürsü başkanlığı, başhekimlik, bakanlık yapmışlar; hekimlik mesleklerinde ordinarius, profesörlük unvanlarına erişmişler; bu başarılarının yanı sıra “Devlet Sanatçısı” unvanını, “Kültür Sanat Büyük Ödülü”nü hak edecek, bu milletin hislerine tercüman olacak sayısız sanat eseri de ortaya koymuşlardır. Ayrıca aralarında sanat hayatını hekimliğe tercih edecek kadar gözü kara olanlar da vardır. Küçük İskender adıyla bilinen marjinal şair Derman İskender Över, tıp fakültesini tam da intörn doktorken yani 6. sınıfta bırakmıştır. 10’un üzerinde yayınlamış şiir kitabı vardır. “Beş Hececiler”in mühim kalemlerinden Han Duvarları’nın şairi Faruk Nafiz Çamlıbel de tıp fakültesini 5. sınıfta bırakan bir diğer şairimizdir.

Romanlara yansıyan hayatlar

Edebiyat ve tıp arasındaki güçlü ilişki yalnızca şair-yazar hekimlerle sınırlı değil tabii ki. Doktor kahramanlara da Türk edebiyatında sıkça yer verilmiştir. Tanzimat dönemi

edebiyatında okuyucunun bilgi seviyesini yükseltme amacıyla Avrupa’da tahsil görmüş, aydın, bilgili olan bu kahramanlara Mizancı Murat’ın *Turfanda mı yoksa Turfa mı* (1892) romanındaki Dr. Mansur örnek verilebilir. Tabii doktorlar bazen de eleştirilen karakter olmuştur. Ahmet Mithat Efendi’nin 1878 tarihli romanı *Yeryüzünde Bir Melek*’teki Dr. Şefik gibi.

Yine Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırık Hayatlar* (1924) romanının ana karakteri Dr. Ömer Behiç’tir. Bu romanda Ömer Behiç’in ailesi, oğullarının siyasal okuyup memur olarak çalışmasını istemektedir fakat o ailesinden gizli tıbbiye sınavlarına girerek kazanır ve ailesine bu durumu kabul ettirir. Yine Servet-i Fünûn edebiyatında sıkça gördüğümüz şekilde Fransa’ya ihtisas yapmaya gider. Ardından ülkeye geri dönüp çalışmaya başlar ve roman; evlenen Ömer Behiç, eşi ve pişmanlıkları etrafında ilerler.

Romanlarında doktor kahramanlara en sık yer veren yazarlardan biri de Reşat Nuri Güntekin’dir. Babası askeri hekim olan Güntekin’in *Harabelerin Çiçeği* eserindeki Hilmi Bey, Hayrullah Bey; *Gizli El*’de Cemil Bey; *Çalılıkusu* romanındaki Hayrullah Bey; *Değirmen* romanındaki Arif Bey; *Kavak Yelleri*’ndeki ana karakter Sabri Bey, Ziver Efendi, İsa Bey; *Akşam Güneşi* romanındaki Kemal Bey; *Yeşil Gece*’de Kâni Bey; *Göküzü* isimli, Sevim’in hastalıklarıyla geçen romanında Hasan, *Dudaktan Kalbe* eserindeki Vedat, *Ateş Gece*si eserindeki Selim Bey hep hekimdir. *Kavak Yelleri* eserinde başkahraman Dr. Sabri sevilen idealist bir hekimdir. Fakir hastaları karşılıksız muayene ve tedavi eden

hatta bazılarının yastığının altına usulca birkaç lira bırakan fukara babası bir doktordur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında en büyük halk sağlığı sorunlarından olan sıtma hastalığı romanda yer alır.

Kuvayi Milliye ruhunu yaşatan doktor

Tarık Buğra'nın en bilinen romanlarından olan *Yalnızlar*'ın da ana karakteri Dr. Rıza Candaş'tır. Yokluk ve acılarla geçen gençlik hayatının sonucunda sert bir mizaca sahip olan Dr. Rıza'nın dikkat çekici karakteriyle bir aşk üçgeninde yaşadıkları anlatılır. Yine Tarık Buğra'nın kaleme aldığı 1980 yılı siyasi olaylarını konu alan *Dönemekte* isimli romanının ana karakteri Dr. Şerif gerçek bir aydın, hassas-ince ruhlu, vicdanlı, ülkesinin sorunlarına ilgili erdemli bir kişidir. Milli Edebiyat'ın önemli eserlerinden olan *Küçük Ağa* romanındaki Doktor Haydar, Kuvayi Milliye ruhunu temsil eden ve ana karakterin dönüşümüne kaynak teşkil eden kahramandır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Sultan 2. Abdulhamid dönemini konu alan *Bir Sürgün* adlı romanının kahramanı Dr. Hikmet'in yine ihtisasını Fransa'da tamamlamasından, bu sırada Fransız kültürünü tanınmasından, Jön Türklerle tanışması, yaşadığı ekonomik sıkıntıları, vefasız aşkları, hastalıkları ve yaşadığı yalnızlıklarından bahsedilir. Tüberküloz olarak ölür ve Fransa'ya gömülür. Tanpınar'ın en güzel romanlarından biri olan *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'ndeki Dr. Ramiz, Viyana'da tıp fakültesi okumuş başarılı bir doktordur. Psikanalize ilgi duymuş bu konuda çalışmalar yapmıştır. "Psikanaliz çıktığından beri herkes az çok hastadır" ona göre. Bir "Psikanaliz Cemiyeti" ile "İspiritizmacılar Kulübü" kurar. Gerçeklerin dışında yaşayan insanların boş hayatlarının anlatıldığı bu romanda Dr. Ramiz de hayal dünyasında yaşayan tiplerden biridir.

Sahne ve sinemadaki hekim halleri

Dünya edebiyatında da tıp oldukça güzel eserlere kaynak teşkil etmiş, eserlerin konusu olmuştur. Bunlardan biri de *Hastalık Hastası* (Le Malade Imaginaire), ünlü Fransız oyun yazarı Molière tarafından yazılmış bir oyundur. Molière'in son eseri olan oyun, üç bölümden oluşan müzikli bir gülmedir. Saf bir adamın, onu gelir kapısı olarak gören doktorunun yalanlarına kanarak kendini ölümcül bir hasta olarak görmesini konu alır. Oyun, toplumun ahlaki yapısına ve bilgisiz, yeteneksiz hekimlere eleştirel bakışla yaklaşır. 1673'te kaleme alınmış ve ilk kez aynı yıl sahnelenmiştir. Alman dram yazarı Schiller, bir cerrahdır. Yazdığı tiyatro eserlerinin çoğu Alman tiyatrosunda başyapıt niteliğindedir.

Rus yazar Boris Pasternak'a 1958'de Nobel Edebiyat ödülü kazandıran, Rus Devrimi sırasında ve hemen sonrasında patlak veren Rus İç Savaşı (1917-1922) döneminde geçen *Dr. Jivago* romanı, ismini kahramanı şair, doktor Yuri Jivago'dan almıştır. Daha sonra eserin filmi çekilmiş ve beş dalda Oscar Ödülü kazanmıştır.

Böyle birbirinden kıymetli cevherlerin geride kalan anılarından, hikâyelerinden, şiirlerinden bir ışık gibi faydalanmak ümidiyle... İbni Sina'nın *El-Urcûze fi't-Tıbb* (Tıp Konusunda Şiir) adlı manzum tıp eserinde geçen mısra ile bitirelim:

"Şairler söz sultanlarıdır, hekimler sanatlarını vücut üzerinde kurarlar.

Şairlerin dil güzelliği ruha zevk verir, hekimlerin özverileri hastaları iyileştirir." (☞☞)

Bu ülkeyi kalpten kalbe, gönülden gönüle bağlayan yol
Turkcell kalitesiyle tam 27 yıldır

#ÇOK ÇEKİCİ

Kapsama, baz istasyonu ve coğrafi koşullara göre değişiklik gösterebilir. Detaylar turkcell.com.tr'de.

TIP VE ŞİİR ARASINDAKİ MESAFE

Şair, hayatın her alanında etkiye açık şekilde yaşar. Tarih, siyaset, ekonomi, çiçekler, ölümler, sevgiler sevgisizlikler... Şair meslekleri ise yazı serüveninde en büyük paylardan birine sahip. Koronavirüs ile yaşamaya devam ettiğimiz günlerde tıp çalışanlarının kıymetli emekleri unutulmaz boyutta. Cemil Taşcıoğlu başta olmak üzere canı pahasına çalıştılar, çalışmaya devam ediyorlar. Bu ayki dosyamızın rotasına uygun olarak farklı kuşaktan üç şair Hüsrev Hatemi (1938), Hakan Savlı (1965), Alper Gencer (1980) ile tıp fakültesi ve şiir arasındaki mesafeyi konuştuk.

1. Kitaplardaki hayal dünyası ile tıp fakültesinin “soğuk gerçekliği” arasındaki geçişte zorlandınız mı / zorlanıyor musunuz?
2. Tıp bölümünde okumanın edebiyat hayatınızdaki somut karşılıkları ne oldu, örnek verebilir misiniz?
3. Bir romandan, tiyatrodan, şiirden, hikâyeden aklınızda kalan, sevdiğiniz, dikkat çekmek istediğiniz beyaz önlüklü bir kahramanı paylaşır mısınız?

**Hüsrev Hatemi:
İnsanların acıları
şiirleri etkiledi**

1. Öyle bir zorluk yaşamadım. Okuduğum kitapları hayal dünyası olarak görmüyordum. Tıp dünyası da Dostoyevski, Aziz Nesin, Reşat Nuri dünyasından az farklı gibiydi.
2. Roman veya hikâye yazsaydım daha kesin etkile-nirdim. Şiir alanında ilk on yıl etkilendim. İnsanların acıları o yılların şiirlerini etkiledi. Sonra mesleki hayat ile şiiri ayırabildim.

Corona günleri, salgınları unutmış olan insanlığa bir darbe oldu. Paylaşılan san’attan uzaklaşıldı. İnsanlar evlerine ve zoom programlarına daldılar. Bir yıl geçti ve hala tehdit ortadan kalkmadı. Şimdi bu darbe içindeyiz. Sudan çıkmış balık olabilirsek yani pande-miden sonra bu darbenin de sanata muhakkak etkileri olacaktır.

“Kalbime koy başını doktor nabzımı bırak”

3. Osmanlı devrinden cumhuriyete geçen nesilden ve önemli hikayeci Fahri Celal Göktulga bizzat beyaz gömlekli bir psikiyatridi onu unutamam. Bir doktor olan Cenap Şahabettin de öyle. Bunlar yaşamış doktorlardır. Anton Çehov’un “Öyle Bir Hikaye”sindeki Dr. Velçaninov da hekim olan Çehov da aklımda. Reşat Nuri Güntekin’in Çalıkuşu Feride’sini korumak için nikâhlayan babacan doktor amca da sempatik. Antibiyotik bulunmayan bir devirde Tanpınar’ın kahra-manı İhsan’ı tedavi eden Doktor da roman kahramanı olarak hatırlımda. Türk müziğinin içli şarkısı “Kalbime koy başını doktor nabzımı bırak” da aklımdan çıkmaz.

Hakan Savlı: Beni ilkyazda köyleri dolaşan bir manici olarak hatırlamanızı hayal ediyorum

- 1 Soğuk gerçeklik belki anatomi laboratuvarıdır, otopsidir, ameliyat odasının serinliğidir, kalp masajının işe yaramamasıdır, taciz edilen çocuk, kanserli bir insanla konuşmak... Bunlarla karşılaşmakta hep zorlandım. Bir daha dünyaya geldiğimde doktor olmak istemem. Gerçi bir daha dünyaya gelmek de istemem. Zor yer.

- 2 Somut bir karşılığı çok yok. Belki tıbbın getirdiği ahlak duygusu edebiyatın da herşeyden önce bir ahlak meselesi olduğuyla ilgili duygumu perçinlemiştir.

Bilinçli ve karşılıksız

- 3 Doktorların beyaz önlüklü kahramanlar olduğunu sanmıyorum. Ne romanlarda ne de hayatta. Mesleğini namusluca yapmakta bir kahramanlık yok. Kahraman dikkatle kullanılması gereken bir sözcük. Mesela İspanyol İç Savaşında ölmeye gidenlerdir kahramanlar. Bilinçli ve karşılıksız olarak kendinden vazgeçenlerdir. Korkarım, üç sorunuza da verdiğim yanıtlar derginin satışını patlatmayacak kadar renksiz oldu. Yine de, kahramanlık dışı bir kahramanlıkla yanıtlarımı yayımlamanızı ve artık beni bir doktor değil de ilkyazda köyleri dolaşan bir manici olarak hatırlamanızı hayal ediyorum.

Alper Gencer: Öleceğimizi hatırlamak yazdıklarımızın içini doldurmaya gebedir

- 1 Gerçeğin hayal ile kutuplaştığı bir dünyada yaşıyoruz maalesef ve böyle bir dünyada gerçekliğin sıcak tarafına denk gelmek zor. Doğası gereği gerçek, olanca katılığı ve rasyonelliğiyle dayatmacı bir tavır içredir. Hayal ise alabildiğine uçucu... Yazmak yahut yaşamak, sahici/samimi olabildiği ölçüde manaya kavuşan bir eylem olduğu için; gerçekliği hayalden, hayali de gerçeklikten ayrı tutmamız pek mümkün görünmüyor. Tıpkı hayat ile ölüm gibi, onlar da birbirinin içine geçmiş, mündemiç kavramlar. Tıp fakültesi soğuk yahut katı bir gerçekliği muhatabına doğrulturken, dermanını arayan insanın çaresizliğine ve acizliğine de ümide sigortalı bir yerden mim koyar. Bu mim, verilen canın şükrünü eda eden koyu bir merhamete vesiledir. Bahsettiğiniz geçiş bizatihi yaşamak ile ölmek arasındaki geçişte seyran olduğu için, zorlanma değil -bilakis!-çözülme vaki olur. Öleceğimizi bilmek ve mütemadiyen hatırlamak, yaşadıklarımızın ve yazdıklarımızın içini doldurmaya gebedir.

Hatıralara işlenen binlerce hikâye

- 2 Benim için en somut karşılığı Hasan Hüsrev Hatemi oldu. Hastaya ve hastalığa dair bakışma bir pencere olduğu gibi, insana dair bakışma da büyük bir kapı oldu. Ayrıca bir kısım edebiyat çevrelerine kavuşmam da, Hüsrev hocam aracılığıyla. Onun şiirindeki Hüseyini hassasiyet, tarihi derinlik ve ancak bir seyyahın notları arasına alabileceği incelikli detaylar... Allah hocamdan razı olsun, "somut" demek ağır geliyor ama "karşılık" demek gerçek anlamda bir ayna tutuyor hayatıma. Ayrıca hastalık ve şifa, hastalık ve ölüm, kısaca yaşamak ile ölüm arasına gerilmiş ip üzerinde hatıralara işlenen binlerce hikâye; kimi kaybetmek, kimi bulmak, kimi ise hiç durmadan aramak temalı...
- 3 Benim beyaz önlüklü kahramanım, aynı zamanda büyük bir şair, üstelik oğlum Ali Hüsrev'in de adası olan Hasan Hüsrev Hatemi'dir. Dünya gözüyle kendisini tanımak benim için büyük bir şeref! Hem bir tıp doktoru olarak hem bir şair olarak kendisinden sürekli olarak istifade etmeye çalıştım. Enginliği karşısında beyhude bir çabaydı belki çabam. İnsanlığında her daim Hz. Hasan'ın cemaline, ilminde her daim Hz. Ali'nin ilmine, merhametinde ise her daim Hz. Muhammed'in (Sav) merhametine yürüyen bir Allah sevgisi ile doludur Hüsrev hocam! Ona karışmak, ehl-i beyt'e karışmak gibidir. Bizim bütün kahramanlarımız da ehl-i beyt sevgisini yaşayan ve yaşatanlardır zaten.

BİR ÖYKÜNÜN ÖYKÜCÜSÜ MUHAMMED ESED (LEOPOLD WEISS)

Berlin, Lviv, Moskova gibi birçok şehir gören ve gezdiği İslam toplumlarında dinin sosyal hayat üzerindeki etkisinden etkilenen Weiss, 1926'da eşiyle birlikte Müslüman olur, Muhammed Esed ismini alır. İslam'a ilişkin yoğun okumalar ve gözlemlerle geçen bu süreci müteakiben 1927'de eşiyle hacca gider. 1952'de yaklaşık üç yıl Pakistan'ın Birleşmiş Milletler Temsilciliği görevini yürütmüştür. Ülkemizde de büyük bir teveccüh gören Mekke'ye Ciden Yol eseri bu dönemde kaleme alınmıştır.

Kimi durumlarda ihmalde karışık bir ataletin hâkim olduğu geçtiğimiz yüzyıl başlarında, İslam'ı hak yol olarak benimseyen ve ihtidalarının ardından gerek politik arenada gerekse entelektüel çevrelerde yılmadan ve yüksünmeden İslam'ı haykıran çok sayıda ilim adamı, eserleri ve fikirleriyle düşünce dünyamızda hatırı sayılır bir etki bırakmışlardır. Bu mutena şahsiyetlerden birisi de özellikle *Kur'an Mesajı* eseriyle tanınan Muhammed Esed (Leopold Weiss)'dir.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na bağlı Lemberg'de (Lviv) Yahudi bir ailede dünyaya gelen Leopold Weiss, bir aile geleneği olarak küçük yaştan itibaren İbrânî dili ve kültürüne ilişkin ciddi bir eğitimden geçer. Henüz bir delikanlıyken, anadilleri Almanca ve Lehçe'nin yanı sıra İbrânice ve Aramca öğrenmiş, dile olan yatkınlığı ve yeteneği ile yirmili yaşlarda İngilizce, Fransızca, Farsça ve Arapça okuyup yazabilecek bir seviyeye gelmiştir. İleride yazıldığı dönem itibarıyla Batı dillerindeki en yetkin tefsirlerden birisi olan "The Message of Qur'an" isimli çalışması, içindeki göndermeler ve semantik yaklaşım bakımından bu dil kabiliyetinin bir tezahürü addedilebilir.

Gazetecilik sayesinde Ortadoğu'yu gözlemledi

Weiss 1918-1920 yılları arasında Viyana Üniversitesi'nde sanat tarihi ve felsefe eğitimi aldıktan sonra Berlin'e giderek sinema ve tiyatro dahil farklı alanlarda çalışır. Bu sırada kaçak yollarla Berlin'e gelen Maksim Gorky'nin eşiyle bir röportaj yaparak gazeteciliğe adım atar. Bu röportaj ayrıca

1922 yılında Frankfurter Zeitung adına muhabirlik yapmak üzere Kudüs'e gönderilmesinin yolunu açmıştır. Kudüs'te bulunduğu dönemde, kendi gözlemlerinden yola çıkarak Hayim (Chaim) Weizmann gibi siyonist liderlerle siyonizmin yanlışlığını ortaya koymak için tartışmalarda bulunur. Ertesi yıl Kudüs'ten Kahire'ye geçerek Mısır ve Ortadoğu'daki gelişmeleri yakından gözlemleme fırsatı bulur. Sonrasında Bursa, İstanbul, Sofya üzerinden Frankfurt'a dönerek gazeteciliğe devam eder. 1924 yılında Mısır'a giderek Ezher'de Arapçasını pekiştiren Weiss, bir seyyâh gibi Ürdün, Suriye, Lübnan, İran ve Afganistan'ın yanında Semerkant, Buhara, Taşkent ve Moskova'yı da kapsayan uzunca bir yolculuk gerçekleştirmiştir. Daha sonra bu izlenimlerini 1924 yılında kaleme aldığı *Un romantisches Morgenland* adlı eserde aktarır.

Gezdiği İslam toplumlarında dinin sosyal hayat üzerindeki etkisinden etkilenen Leopold Weiss, 1926'da eşiyle birlikte Müslüman olur ve Muhammed Esed ismini alır. İslam'a ilişkin yoğun okumalar ve gözlemlerle geçen bu süreci müteakiben 1927'de eşiyle hacca giden Muhammed Esed, yaklaşık altı yılını bu topraklarda geçirmiş ve Suud kralı Abdülaziz ile dostluk tesis etmiştir. Bu arada Libya'nın bağımsızlığına ilişkin yazdığı yazılar, aslında hayatının geri kalan yıllarında Batı teknolojisinin amansız saldırılarını ve İslam dünyasının bu gidişata neredeyse tepkisiz kalışını ele aldığı *Islam at the Crossroads* (1934) gibi eserlerde görüldüğü üzere Müslüman bir aktivist olarak kendisine çizdiği doğrultuya ilişkin birtakım işaretler barındırmaktadır.

“Bir öykünün öyküsü” olarak nitelendirdiği Mekke’ye Giden Yol’un girişinde, anlattıklarının bir otobiyografi ve macera kitabından çok Avrupa’nın İslam’ı keşfinin ve kendisinin Müslüman toplumla entegre oluşunun bir öyküsü olduğunu dile getirmektedir. Esed’in anlattığı bu öykünün çok sayıda kişinin hidayet bulmasında vesile olduğunu hemen ilave edelim.

Muhammed Esed

Esed, Hindistan’a giderek Muhammed İkbal ile tanışır ve neredeyse iki yıl boyunca Islamic Culture isimli derginin editörlüğünü yürütür. Pakistan 1947’de bağımsızlığını kazanınca, İslamî Tecdid kurumunun direktörlüğünü üstlenerek kuruluş aşamasındaki İslam devletinin entelektüel yönelimlerine katkıda bulunması istenir. Pakistan vatandaşı da olan Muhammed Esed, 1949’da Pakistan Dışişlerinde üst düzey görevler alır. Nitekim 1952’de yaklaşık üç yıl Pakistan’ın Birleşmiş Milletler Temsilciliği görevini yürütmüştür. Ülkemizde de büyük bir teveccüh gören *The Road to Mecca (Mekke’ye Giden Yol; 1954)* isimli eserini yine bu dönemde kaleme almıştır. Pakistan’a döndükten sonra 1959 yılına kadar çeşitli kademelerde görev alan Muhammed Esed, iç karışıklıklar nedeniyle ülkeden ayrılmak durumunda kalır. Yaklaşık 25 yıl Batı’dan uzak kalan Muhammed Esed, ömrünün geri kalanını İsviçre, Fas ve İspanya’da aralarında *The Message of the Qur’an (Kur’an Mesajı; 1980)* gibi pek çok değerli eser üzerinde çalışarak geçirdikten sonra 20 Şubat 1992’de Granada’da vefat eder.

“Bir öykünün öyküsü” olarak nitelendirdiği *Mekke’ye Giden Yol’un* girişinde, anlattıklarının bir otobiyografi ve macera kitabından çok Avrupa’nın İslam’ı keşfinin ve kendisinin

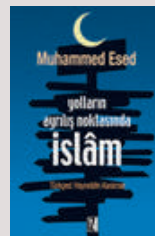
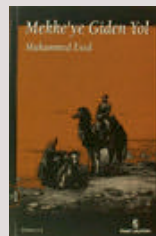
Müslüman toplumla entegre oluşunun bir öyküsü olduğunu dile getirmektedir. Esed’in anlattığı bu öykünün çok sayıda kişinin İslam’ı tanınması ve hidayet bulmasında vesile olduğunu hemen ilave edelim.

Avrupa’daki makineleşme İslam’a dair sorgulamaları tetikledi

İslam’ı seçmesinde daha doğrusu kendi deyimiyle “kendi namına herhangi bir çaba olmadan yıllar içinde yolunun kesiştiği” iman hediyesine ulaşmasında, başlangıcı bakımından Müslüman Doğu’da “dışarıdan” olarak tanımlanabilecek gözlemlerin etkisi büyüktür. Ne var ki gün geçtikçe Avrupa’dan oldukça farklı bir sosyal düzene ve hayata bakış açısına tanık olur. Avrupa’daki hız ve makineleşme ile malul hayat tarzına oranla İslam beldelerindeki daha “insani” hayat tarzına olan sempatisi, Esed’in İslam’a dair sorgulamalarını da tetiklemiş ve önünde çatışmadan ziyade uhuvvet olarak isimlendirilebilecek yeni bir pencere açılmasına yol açmıştır. Ancak Muhammed Esed İslam beldelerinde bahsi geçen hayat tarzından kopuşun zamanla bir çöküşle sonuçlanacağı uyarısında bulunmaktadır.

Gelenekten kopma olarak nitelendirilebilecek bu durum konusunda uyarılarda bulunan Muhammed Esed, halihazırda İslam ismen var olsa da ruhuna yönelik farkındalığın ancak evveleirdeki dinî temellere sarılmayla eşzamanlı olarak kültürel yapının tahkim edilmesiyle söz konusu olabileceğine dikkat çekmektedir. Selam olsun bu şuuru hayatlarına aktaranlara. (☞☞)

Yazıda geçen kitaplar

AŞIRI NAİF ÖYKÜLER

Mutlu Kemikler, Kaan Burak Şen'in üçüncü kitabı. Şen, üçüncü kitabında da absürdün sınırlarında dolaşıyor, yine de gerçekle bağına asla koparmıyor. Şen, bu öykülerde, işine yaradığı ölçüde janrı büküyor ve kendine yeni bir alan açma gayesi taşıyor. Absürt neredeyse oraya götürüyor karakterini ve öyküler içinde sadece 'eğlenmek' istiyor.

Kaan Burak Şen, yavaşta genç yazar olarak anılmanın sonuna doğru geliyor; *Mutlu Kemikler* üçüncü kitabı... Kafası bir hayli tuhaf. Şimdilerde bir roman yazdığı da söyleniyor, fakat öncesinde belirtmekte fayda var: *Mutlu Kemikler* öykü derlemesi henüz çıktı, pek başka bir kitaba benzetilecek bir havası da yok bu kitabın.

Sahte peygamberlere kroşe

2000'li yılların başında, ABD'de bir edebiyat akımı başlatamayacak kadar küçük bir grup -çoğu genç yazarlardan oluşuyordu- kitaplar-öyküler yazmaya başladılar ve yazdıkları bizzarrio fiction olarak anılmaya başladı. Carlton Mellick III, Sam Pink, David Wong, Andre Duza gibi isimler bu janrda eserler üretmeye başladılar. Şöyle tanımlanıyordu bizzarrio fiction: tıpkı kimi kült filmler gibi bizzarrio da bazen gerçeküstü, bazen saçma, bazen kanlı, yer yer erotik olabilir. Sadece tuhaf olması yetmez ama bu türden bir kurmacanın, aynı zamanda tahrik edici ve tabii ki en önemlisi, eğlenceli de olmak zorundadır. Gerçeklikle teması kimi zaman bir çizgi filmdeki kadar 'karton' olabilir, yeri geldiğinde sahnede aniden bir yaratık belirip herkesi öldürebilir. David Lynch tarafından yönetilen bir anime olarak görenler de olur bizzarrio fiction'ı; kilit noktası, her daim şaşırtması ve güldürmesidir, aslına bakılırsa.

Kaan Burak Şen'in *Mutlu Kemikler*'ini okuduğumda, aklıma bu türden eser veren ABD'li genç yazarlar geldi. Diziler yazan, belgesel çektiğini de bildiğim Şen, *Mutlu Kemikler*'deki öykülerde, işine yaradığı ölçüde janrı büküyor ve kendine yeni bir alan açma gayesi taşıyor. Peki, işine yaraması ne anlama geliyor olabilir? Şen'in öykülerinde dikkatimi çeken şey kestirilemez oluşuydu. Şen, absürt neredeyse oraya götürüyor karakterini ve öyküler içinde sadece 'eğlenmek' istiyor. Gerçekçi bir yere oturup oturmaması, okuru kandırıp kandırmaması, hatta öykünün başladığı ve bittiği yer... Bunlar yazar için önemli değil gibi duruyor; tek bir amacı var, okurda iyi ya da kötü, güçlü bir duygu uyandırmak. Okuru provoke etmek istiyor ve bunu başarmak için karakterlerinin hepsini zaman ve mekânda birer flânöre çeviriyor.

Örnekleyelim... Bol pantolon ve tişört giymekten beden ölçülerini unutan, artık torunlarından dahi utanmaya başlamış repçi bir dede, camiye gidip cuma hutbesini okuyor, derken TikTok videoları çekiyor; dramı da var, bakkala birikmiş borcu dağları aşmış. Bir öyküde, puta tapanları dövmek için karakterimiz kendini zamanda geriye yolluyor ve sahte peygamberlere kroşeleriyle gereken dersi veriyor. Başka bir öyküde, ozan replikası kahramanımız, köy köy dolaşıp okuma yazma bilmeyen insanlar için intihar mektupları kaleme alıyor... Kaan Burak Şen'in öyküleriyle ilgili tüm ipuçları, bu paragraftan anlaşılabilir aslında: Olabildiğince absürt, eğlenceli, gerçeküstücü.

Nerede mizah varsa oraya

Bu sebeple, öykülerin nerede başlayıp nerede biteceğini kestiremeyebiliyorsunuz. Sanki kahramanları yaratıyor yazar da ortaya bir yere salıyor gibi; nerede mizah varsa oraya doğru yol alıyorlar, Karadeniz şivesiyle başlayan öykü, aniden yüzlerce yıl geride, Mekke'de bitebiliyor.

Bir şeyi de atlamamak lazım: Öykülerin hemen hiçbirinde, aşırı kötü karakterler yok. Bu yönüyle "naif öyküler" olarak adlandırılabilir bu öyküler. Aslına bakılırsa, ABD'deki çağdaşlarından Şen'i ayıran biraz da bu; yazar her ne kadar okuru provoke etmeye çalışsa da, o naifliğini bırakmıyor; biraz acıyor gibi okura - öyküleri mutlu bir duyguyla bitirmeyi seviyor. Yer yer haksız bir durum karşısında olayı çözmek için gayret ediyor mesela ve öyküler adil bir duyguyla bitsin de istiyor. Bu da haliyle öyküleri daha Türkiyeli, daha "buradan" kılıyor diyebiliriz. Hülâsa, *Mutlu Kemikler*, aşırı naif öykülerden oluşan, absürt hikâyeler toplamı. (👉👈)

MUTLU KEMİKLER

Kaan Burak Şen

KÜSURAT YAYINEVİ 2021

BELLONA

ANİ DURDURAN TASARIMLAR

Evinizde geçireceğiniz her saniyeye değer katacak
Montego Concept, Bellona'nın yeni koleksiyonunda.

SERAY ŞAHİNLER DEMİR
seraysahinler@gmail.com

MODERN DÜNYA MANEVİ BİR ÇÖL

Çağdaş İngiliz edebiyatının en önemli kalemlerinden Ian McEwan, *Siyah Köpekler*'de bir aile hikâyesinden yola çıkarak Avrupa'nın geçmişi, bugünü ve geleceği üzerine sesli düşünüyor. McEwan okuru bu romanda II. Dünya Savaşı'na, savaşın akabindeki Avrupa atmosferine, oradan da Berlin Duvarı'nın 1989'daki yıkımına kadar götürüyor.

Herhangi bir yerde herhangi bir zamanda karşılaştığımız kıymetli büyüklerimizin anlattıklarını hayranlıkla dinleriz.

Geçmişe dair en güzel, naif, yer yer kırılğan, hüznü anılar bugünün karmaşık insanına pansuman niteliğindedir çünkü... Dinledikçe geçmiş yad eder, kötü zamanları dahi "geçmiş" kategorisinde kabul etmenin verdiği rahatlıkla nostalji romantizmine kendimizi kaptırırız.

Ah o aile benim olsaydı!

Çoğu zaman anlatılanları yazmayı, kayıt altına almayı düşünüyoruz.

1930 ve 1940'lardan bugüne pek çok olaya, ülke ve dünya tarihinin dönüm noktalarına tanıklık etmiş kişilerin anıları sadece bireysel değildir bir yerde, toplumsal ve sosyolojik kodları da barındırır. Yani "okumasını bilene" büyüklerimizin anlatıları çok şey söyler...

Man Booker Ödüllü İngiliz yazar Ian McEwan'ın *Siyah Köpekler*'i, tam bu örgüyle meselesini perçinleyen bir roman. McEwan okuru bu kez II. Dünya Savaşı'na, savaşın

akabindeki Avrupa atmosferine, oradan da Berlin Duvarı'nın 1989'daki yıkımına kadar götürüyor. Üç kez Man Booker'a aday gösterilen, 1988'de Amsterdam romanıyla ipi göğüsleyen yazar, ödülünden dört yıl sonra yayımlanan romanı *Siyah Köpekler*'de aşka, aileye, siyasete, sorgulanmadan benimsenen ideolojilerin kaygan zeminine pencereler açıyor.

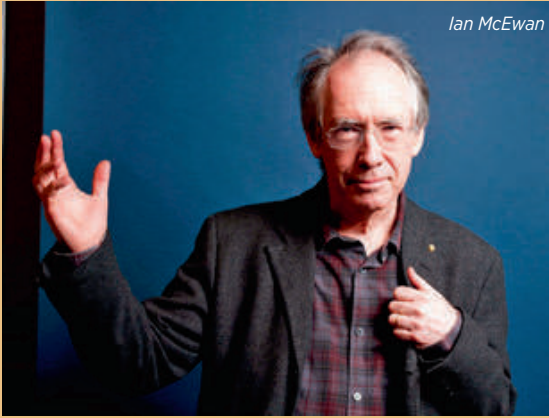
Hikâye, sekiz yaşındayken anne ve babasını trafik kazasında kaybeden ve yaşamı boyunca aile hasreti çeken Jeremy'nin anlatısıyla başlıyor. Romanın girişindeki bu kişisel sunuş okura yalnız bir çocuğun aile hasretini fısıldasa da uğradığı duraklarla bambaşka bir yolculuğa dönüşüyor.

Aşk mı çile mi

Hayatı aile hasretiyle geçen, çocukluğu boyunca anne ve babası olan arkadaşlarına imrenen Jeremy, otuzlu yaşlarında Jenny Tremaine ile evlenir. Aile kurmasıyla birlikte onun için hüznü saplantılar sona ermiş ve varoluş devri başlamıştır. Kayınvalide ve kayınpederini ailesi yerine koyan Jeremy onların yaşamına dokunmak ister. Peki June ve Bernard'ın hikayesini ilgi çekici kılan nedir? Bu sorunun yanıtı, romanın bel kemiğini oluşturuyor.

June'un anılarını dinlemekten keyif alan Jeremy, Bernard'ı ise 1989 yılında, Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla çıktığı yolculukta yakından tanıma fırsatı bulur. Bernard, bir dönem gizli istihbarat servislerinde çalışmıştır. İnanıklarıyla yaptıkları çelişmektedir; fakat o da Berlin Duvarı'nın atmosferinde kendi düzlemiyle yüzleşir. June ve Bernard'ın anılarındaki çelişkili düğümü çözmek, parçaları birleştirmek ve resmi tamamlamak ise Jeremy'ye kalır.

Ian McEwan

June ve Bernard, 1946 yılında, II. Dünya Savaşı'nın akabinde "yeni özgürleşmiş Avrupa"da hayatlarını birleştirir. -Fakat savaşın toz bulutları hala Avrupa semalarındadır...- Nikâhlarından iki gün sonra ise balayı için İtalya ve Fransa'ya doğru yola çıkarlar. Her ikisi de Komünist Parti üyesidir ve "yeni dünya"yı değiştireceklerine inanmaktadır!

Yetenekli bir böcekbilimci olan Bernard, yaşamı boyunca bilimin coşkusuna ve kesinliğine bağlı kalmıştır. Akılcı, güzel ve zeki June'un yaşamı ise balayında Fransa'da karşılaştığı "Siyah Köpekler" ile değişir. (Bu köpekler Gestapo'ya aittir ve belli stratejiler gözetilerek o bölgeye yerleştirilmiştir) "Kötülükle karşılaştım ve Tanrı'yı keşfettim" diyen June, varoluş çizgisini yeniden çizerek inanca yönelir. Büyük aşkla evlenen fakat dünyayı farklı görmeye başladıktan sonra, zamanın onlardan yana olmadığını bilincine vararak birbirlerine katlanamaz hale gelen çift yollarını ayırır. Sevgileri bâkidir...

Bir Avrupa panoraması

Jeremy yıllar sonra öğrendiği bu hikâyeyi başrollerinden dinlemek ister. 1987 yılında, önce huzurevinde yaşayan June'u ziyaret eder.

June ile sohbet ilerledikçe, anılarını kaydedip bir anı kitabına dönüştürmeye karar verir. Açılmaması gereken sayfalar yeniden açılmıştır. June, Jeremy'ye 1944 yılında başlayan aşklarını, savaş yıllarında yaşananları, parti üyeliğini, sorguladığını zanneden fakat birçok şeyi aslında benimsemeden kabul eden gençlik yıllarını ve büyük aşkını anlatır. June'un anılarını dinlemekten keyif alan Jeremy, Bernard'ı ise 1989

yılında, Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla çıktığı yolculukta yakından tanıma fırsatı bulur. Bernard, bir dönem gizli istihbarat servislerinde çalışmıştır. İnanıklarıyla yaptıkları çelişmektedir; fakat o da Berlin Duvarı'nın atmosferinde kendi düzlemiyle yüzleşir. June ve Bernard'ın anılarındaki çelişkili düğümü çözmek, parçaları birleştirmek ve resmi tamamlamak ise Jeremy'ye kalır.

Çağdaş İngiliz edebiyatının en önemli kalemlerinden Ian McEwan, *Siyah Köpekler*'de bir aile hikâyesinden yola çıkarak Avrupa'nın geçmişi, bugünü ve geleceği üzerine sesli düşünüyor. Roman tarihi bir roman olmasa da atıf yaptığı dönemlere dair bilgi paylaşımına başvuruyor. Bu fazla didaktik anlatı, kurgusal bir roman okuduğunun bilincinden olan okurla roman arasına mesafe koyduruyor.

Değişen pek bir şey yok

Romana ismini veren *Siyah Köpekler*, Ian McEwan'ın sözünü başlı başına temsil eden bir sembol değil. Zira roman tarihi, siyasi atmosferinin yanı sıra psikolojik ve felsefik düzleme de sahip. Özellikle Jeremy'nin June ile huzurevinde yaptığı sohbetler hayata dair güzel notlar içeriyor. Geçmişle yaşadığı günü bağlayan June, Jeremy'ye "Bütün bu bedava sağlık hizmetleri, ücretleri yükseltmeler, her eve arabalar, televizyonlar, elektrikli diş fırçaları... Neden insanlar memnun değil? Eksik bir şey yok mu?" diye soruyor.

June'a verdiği "O zaman modern dünya manevi bir çöl öyle mi? Sen neden mutlu değilsin?" yanıtıyla karşımıza çıkan Jeremy ise kuşaklar arasındaki anlayış farkının çerçevesini çiziyor.

Gizemli ve duygusal bir roman olan *Siyah Köpekler*, yayımlandığı 1992 yılından bugüne, Avrupa'nın geçirdiği dönemeçleri göz önüne aldığımızda değişen pek bir şeyin olmadığını söylüyor. Jeremy'nin deyişiyle; "June'un siyah köpekleri güçlü bir simge, elverişli bir slogan, onun saflığının kanıtı mı yoksa gerçekten var olan bir gücün göstergesi olarak mı kabul edilmeli?" (●●)

SIYAH KÖPEKLER

Ian McEwan

Çev: Ufuk Boran Kaptan

YAPI KREDİ YAYINLARI 2021

HARUN CANDAN
haruncandan@hotmail.com.tr

HERKES KENDİ ATEŞİNİ KENDİ GÖTÜRÜR

Jean-Christophe Grange, son romanı *Küllerin Günü*'nde sapkın bir tarikatın ibadet ritüeli olarak işlediği korkunç bir günahı ele alıyor. Bunu yaparken ilahiyatın temellerine indiği ya da söz konusu toplumun inanç sistemini derinlemesine yansıttığı söylenemez belki, fakat polisiye bir metin açısından hikâyeye attığı düğümler kitabın temposunu bir hayli yükseltiyor. Kitapta *Kızıl Nehirler*'den hatırladığımız komiser Pierre Niemans tarikatın "huzurunun" kaçmaması için sinir bozucu şekilde temkinlidir. Çok geçmeden keşfettiği bulgular katedralin kubbesini süsleyen fresklerin altında, daha evvel yapılmış başka fresklerin gizli olduğunu gösterir.

İnanç, yeri geldiğinde en tesirli silahtır; ve silahlar nizamı tesis etmek için de kullanılabilir düşmanlık edip zarar vermek için de. Bir kültün etrafında kümelenip akıllarını kiraya verenler, katilin elindeki silaha dönüşürler. Gerçek hayatta ve yakın geçmişte, dünyanın çeşitli coğrafyalarında ne yazık ki bunun pek çok örneği görülmüştür. 1978 yılında Jim Jones önderliğinde intihar eden 900 kişi, 1995'te Tokyo metrosuna sarın gazıyla saldırı, 1997'de cennete gitmek için intihar eden Heaven's Gate mensubu 39 kişi, Charles Manson ve daha niceleri... Muhtemelen hepsi de kendi inanç sistemlerinde iyi ve doğru olanı yaptıklarını düşündüler. Ancak malum olduğu üzere; "cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşelidir..."

Kutsal bağ bozumu günleri

Ülkemizde çok okunan polisiye yazarların başında gelen Jean-Christophe Grange, son romanı *Küllerin Günü*'nde tam olarak bu konuyu ele alıyor; sapkın bir tarikatın ibadet ritüeli olarak işlediği korkunç bir günahı. Bunu yaparken ilahiyatın temellerine indiği ya da söz konusu toplumun inanç sistemini derinlemesine yansıttığı söylenemez belki, fakat polisiye bir metin açısından hikâyeye attığı düğümler kitabın temposunu bir hayli yükseltiyor. Fransa'nın Alsace bölgesi kırsalında, ortaçağdan bu yana varlığını sürdüren, dışa kapalı bir Hristiyan tarikatı, yılın en heyecanlı zamanını yaşamaktadır. Zira bağ bozumu vakti

Hikâyenin kırılma noktasından sonra Ivana için tehlike çemberi daralmaya, Pierre içinse soru işaretleri artmaya başlar. Çözülmesi gereken cinayetlere ilaveten, tarikatın hem geçmişinde hem de bugününde saklı korkunç bir sır açığa çıkar. Gizli fresklerin anlattığı bir hikâye vardır. Ivana'nın hayatı tehlikededir, Pierre'in zamanı daralıyordur.

gelmiştir ve bu iş, öylesine tarımsal bir faaliyet olmanın ötesinde kendilerine “tebliğciler” diyen tarikat için kutsal bir anlam da ifade etmektedir. Herhangi bir yabancıların girmesine kati suretle müsaade edilmeyen korunaklı arazilerine yalnızca yılın bu zamanı, üzümleri toplamak için mevsimlik işçileri kabul ederler. Tarikatı benzerlerinden ayıran bazı hususlar da vardır. Bir ruhani lidere sahip değillerdir. Dışarıdan bir talibin tarikata bağlanması da mümkün değildir. Kurdukları komün hayatı yüzlerce yıldır muhafaza etmektedirler. Kendi içlerinde evlenirler. Dünyaya yüz çevirmişlerdir. Barışçıldır. Gözlerden irak toplulukları, yöre halkı için dahi bir gizem unsurudur.

Arazi sınırları içinde olmamakla beraber, önem atfettikleri yakınlardaki eski bir katedral, tarikatın mülküdür ve restore çalışmaları yürütülmektedir. O günlerin birinde inşaat alanında bir tarikat mensubunun cesedi bulunur. İlk bakışta katedral içerisindeki iskelenin yıkılması ve buna bağlı olarak tavanın çökmesi sebebiyle enkaz altında kalıp ölmüş gibi görülmektedir. Fakat emniyet bunu şüpheli bir ölüm olarak görüp soruşturma başlatır. Polis memuru Ivana Bogdanovic, üzüm toplamak için gelmiş mevsimlik işçi kisvesi altında içeriye sızar. Grange'ın *Kızıl Nehirler* ve *Son Av* gibi kitaplarından aşına olduğumuz komiser Pierre Niemans ise soruşturmayı yürütmek üzere bölgeye intikal eder. Böylece iki polis arasında gidip gelen bölümleriyle, hikâye başlar.

Ivana tehlikenin merkezindedir. Tarikata yalan söyleyerek sızmıştır. Mevsimlik işçiler için tahsis edilen barakada uyur, gündüzleri bağda çalışır. Tek amacı katedraldeki ölümün aslında cinayet olduğuna dair bir ipucu elde etmektir. Gizlediği cep telefonu sayesinde Pierre ile arada irtibat kurar.

Soru işaretleri artıyor

Pierre ise bölgeden sorumlu jandarmayla beraber soruşturmaya başlar. Gerek savcılık gerekse jandarma, tarikatın “huzurunun” kaçmaması için sinir bozucu şekilde temkinlidir. Fakat Pierre gözünü karartıp herkese potansiyel bir katil muamelesinde bulunmaktan çekinmez. Bu pervasızlığın sebebi ise hisleridir. Çok geçmeden keşfettiği bulgular şüphelerinde haklı olduğunu gösterir. Katedralin kubbesini süsleyen fresklerin altında, daha evvel yapılmış başka freskler gizlidir. Kurbanın yarım yamalak yapılan otopsisine adeta bir şeyleri örtbas etmek içindir. Cesedin ağzında bir taş vardır. Bunun doğal yollarla oraya girmediği aşikârdır. Göçen tavanın molozlarını görmek ister. Tarikat mensupları yıkıntıyı bir depoda muhafaza ettiklerini söylerler.

Pierre Ivana ile görüştüğünde molozları bulmasını ister.

Jean-Christophe Grange

Ivana kafaladığı bir mevsimlik işçiyle beraber, geceleyin arazinin kendilerine yasak olan kısmına geçip depoya girerler. Çok geçmeden sesler işitip saklandıklarında arkalarından bazı tarikat mensupları da depoya gelir. Üstelik daima söylediklerinin aksine hiç de barışçıl gözüküyorlardı, ellerinde ağır makineli silahlar vardı.

Hikâyenin kırılma noktası diyebileceğimiz bu olayla beraber Ivana için tehlike çemberi daralmaya, Pierre içinse soru işaretleri artmaya başlar. Daha fenası ise olayın kaza değil cinayet olduğunun kesinlik kazanmasıdır. Çünkü katil yeni-den ortaya çıkar ve peş peşe cinayetler işlemeye başlar.

Kitaba ismini veren ritüel gelip çatmıştır. Bağ bozumunun ardından geriye kalan çer-çöp büyük bir ateşle beraber bir ayın havasında yakılacak, günahlardan arınılacaktır. Ancak çözülmesi gereken cinayetlere ilaveten, tarikatın hem geçmişinde hem de bugününde saklı korkunç bir sır açığa çıkar. Gizli fresklerin anlattığı bir hikâye vardır. Ivana'nın hayatı tehlikededir, Pierre'in zamanı daralıyordur. Kıvılcım ateşe dönüşüp her şeyi yutmadan önce, tüm o düğümleri çözmek mümkün olacak mıdır? (●●●)

KÜLLERİN GÜNÜ

Jean-Christophe Grange
ÇEV: Tankut Gökçe

DOĞAN KİTAP 2021

KİM KORKAR ÇAĞDAŞ SANATTAN

Kim Korkar Çağdaş Sanattan kitabı, sanat hakkında merak sahibi olup çağdaş sanat dünyasına, terminolojisine aşina olmayan, bu dünyada yaşanan hususlara karşı çeşitli önyargılarla dolu olup bu önyargılarını bir tarafa bırakmak isteyenlere hitaben yazılmış. Ve bu açıdan da son derece başarılı bir yaklaşım ortaya koymuş. Eser, bir sanat eserine ve sanata nasıl yaklaşmamız gerektiğine dair önemli ipuçları barındırıyor.

Hayalperest Yayınları'ndan yakın zaman önce neşredilen *Kim Korkar Çağdaş Sanattan* başlıklı kitabın yazarları Kyung An ve Jessica Cerasi. Kyung An New York'ta bulunan Guggenheim Müzesi'nde yardımcı küratör olarak çalışmaktadır. Londra'daki Courtauld Institute of Art'tan sanat tarihi doktorası sahibidir. Doktora çalışmasında 1960 ve 1970'lerde Kore çağdaş sanatı sergilerini ele almaktadır. Diğer yazar Jessica Cerasi ise Birleşik Krallık Devlet Sanat Koleksiyonu'nun (Government Art Collection) Modern ve Çağdaş Sanat küratörü. Şu notu ekleyelim; bu koleksiyon müze statüsünde olmasına rağmen müze değildir. Birleşik Krallığın hem ülke içindeki kamu binalarında hem yurtdışındaki temsilciliklerinde yer alan sanat eserleri vasıtasıyla İngiltere'nin yumuşak gücünün, değerlerinin ve kültürünün ifadesini, sadece İngiliz sanatını destekleyerek, sunmayı amaçlar. Cerasi, 2019 Venedik Bienali ve 2016 Sidney Bienali'nin yardımcı küratörüdür. Aynı zamanda bu yıl yayımlanan *Tate: Contemporary Art Decoded* isimli kitabın da yazarıdır.

İnsan bilmediğinin düşmanıdır

Kim Korkar Çağdaş Sanattan adından da anlaşılacağı üzere çağdaş sanatın bilinmez, anlaşılmaz, yabancılık çekilen dünyasını açıklamak üzere kaleme alınmış bir eser. İnsan bilmediğinin düşmanıdır ve bilmediği şeye karşı kırılması güç önyargılarla doludur. Bir modern ve/veya çağdaş sanat eseriyle karşı karşıya gelip “bunu ben de yaparım”, “bunu 5 yaşındaki çocuk da yapar” sözlerini söyleyen çok fazla kişi oluyor. Kişisel tecrübelerime göre Batı'da sanatın geçirdiği değişimden bhaber olan kişilerde bu tarz söylemler daha fazla.

Tam bu noktada *Kim Korkar Çağdaş Sanattan* isimli eser devreye giriyor. Kitap sanat hakkında merak sahibi olup çağdaş sanat dünyasına, terminolojisine aşina olmayan, bu dünyada yaşanan hususlara karşı çeşitli önyargılarla dolu olup bu önyargılarını bir tarafa bırakmak isteyenlere hitaben yazılmış. Ve bu açıdan da son derece başarılı bir yaklaşım ortaya koymuş.

Kitap her biri İngiliz alfabesinin farklı bir harfine karşılık gelen 26 bölümden oluşuyor. Bölümler arasında atlama yaparak okumayı pek tavsiye etmiyorum çünkü bir bölümü bilmeden, orada bahsedilen konuya aşina olmadan diğer bölümü anlayabilmek hayli zor olacaktır. Ayrıca yazar ikilisi bir maddeyi açıklarken diğer maddelerde bahsi geçen bir hususa değinmişlerse bunu da belirtmişler. Bu da kitabı okumayı kolaylaştıran hususlardan biri. Ayrıca açıklanan her maddeden sonra bu konuyu ele alan bir eser veya olay açıklamalarının yer alması çağdaş sanata meraklı okurun hayli işine yarayacaktır.

Sıradan olanın dışındaki deneyim

Kitabın ilk bölümü olan Niçin Sanat? [Art, What For?] genel olarak bir sanat eserine ve sanata nasıl yaklaşmamız gerektiğine dair önemli ipuçları barındırıyor:

Sanat bir şeyler yapabilir. En olağan haliyle sanat, günlük yaşamın sıkıcı tekdüzeliliğine bir ara vermenizi sağlar, bizi sıradan olanın dışında bir şeyler deneyimlemeye davet ederek kendimizden çekip çıkarır. Ama en iyi haliyle sanat inanılmaz derecede tutkuludur. Bizi yaşama dair büyük sorular üzerine düşünmeye sevk eder, önyargılarımızla yüzleştirir, olmadığını düşündüğümüz kibrimize meydan okur.

Kitabın tercümesinin de son derece yerinde olduğunu, mütercim Mehmet Üstünipek'in günümüz sanat dünyasında kullanılan terminolojiyi başarılı bir şekilde kullandığını söylemem gerekiyor. (●●●)

KİM KORKAR ÇAĞDAŞ SANATTAN?

Kyung An, Jessica Cerasi
Çev: Mehmet Üstünipek

HAYALPEREST YAYINEVİ | 2021

Teknolojik hizmetleriyle vestel.com.tr farkı

VESTEL'LE
OLUR
NEDEN OLMASIN?

24 Saatte Teslimat ile tüm ürün kategorilerinde, siparişiniz en yakın bayi tarafından ve bayi stoku olması durumunda bayiden temin edilerek size ulaştırılacaktır. Bayi stoku olmaması durumunda siparişin teslim süresi 24 saat hedefini aşabilir. Saat 14.30 sonrasında verilen siparişlerin teslimat planı sonraki gün içinde yapılacaktır ve 24 saat uygulaması kapsamına dahil olmayacaktır. Cumartesi-pazar ve resmi tatil günleri alınan siparişler kapsam dışıdır. Sokağa çıkma yasağı ilan edilen iller ve günlerde 24 saatte teslimat kurgusu kapsam dışı kalmaktadır. Yetkili satıcı ve/veya yetkili servislerin olmadığı ilçelerde teslimatlar 24 saat hedefini aşabilir. E-randevu hizmeti seçili bölgelerde geçerlidir. E-randevu hizmeti vestel.com.tr'de kurulum hizmeti gerektiren ürünlerde geçerlidir. Randevu saatinde ziyaret edilmeye engel bir durum olduğunda Vestel Müşteri Hizmetleri sizinle iletişime geçecektir. Kolay lade hizmeti, tüm vestel.com.tr siparişlerinde ve ürünün tesliminden itibaren 30 gün içinde kullanılabilir. Detaylı bilgi: vestel.com.tr veya Vestel Müşteri Hizmetleri üzerinden sağlanabilir. Hizmet 01.03.2021-30.12.2021 tarihleri arasında geçerlidir. Detaylı kargo takibi ile, vestel.com.tr'de hesabınıza ait "Siparişlerim" sayfası ya da "Sipariş Takip" sayfasından sipariş takibi yapabilirsiniz. Kargo gönderi durumları lojistik firmalarından gelen bilgilere göre aktarılmaktadır. Mücbir sebep halleri saklıdır. Vestel Ticaret A.Ş. hizmette değişiklik yapma hakkını saklı tutar. Ayrıntılar için: vestel.com.tr

İREM UZUNHASANOĞLU
iremuzunhasanoglu@gmail.com

YAZAR ADAYLARI İÇİN PUSULA

Yazma sebebiniz kişisel bir sebep olabilir, çocukluğunuzdan getirdiğiniz bir travmayı irdelemek, babanızın başına gelmiş bir olayı aktarmak, meşakkatli bir durumla nasıl baş ettiğinizi herkese anlatmayı istemek yegâne sebebiniz olabilir. Yazarlar hikâye avcılarıdır bu sebepten etrafınızı gözlemlemek, gerçek olayları dinlemek ve bunları sosyolojik, psikolojik veya felsefi bir yaklaşımla harmanlamak sizi iyi bir yazar yapabilir.

Kuzey yönü: Neden yazıyorum?

Yazı yazmaya başlamak için bir kalem ve bir defter çoğu zaman yeterlidir. Tabii bir de yalnızlığımız. Masaya otururuz, yanımıza bir bardak kahve alırız. Belki fonda hafif bir müzik çalabilir. Tam ilk cümleyi yazmaya hazırızdır, o an zihnimiz bize fısıldar: ne yazacaksın?

Burada yazar adayları ikiye ayrılır; ne yazacağını bilen ve o bilinçle yazı masasına oturanlar ya da nereden başlayacağını bir türlü bilmeyen ama bir hissiyalelvukuyula yazmanın ona iyi geleceğine inananlar. İkinci gruba girenler yanlış bir şey yapıyor hissine kapılmasın, bu gayet anlaşılabilir bir durumdur zira insanoğlu bin yıldır kendini hikâye anlatarak var etmiş ve var oluşunu hikâye anlatıcılığı üzerinden anlamlandırmıştır. *Binbir Gece Masalları*'nın ölmek için, hayatta kalmak için hikâye anlatan Şehrazad'ı gibi can havliyle anlatırız, anlatırız...

Arkamızdakilere anılarımızı bırakmak isteriz. Hikâyelerimiz suya yazılmasın isteriz. İşte bu yüzden de yazı masası göz kırpar bize. Buradaki altın kural “ne” anlatacağını ve “neden” anlatacağını bilmektir. Neden yazdığımızı okurlara anlatmanıza gerek yoktur- yeter ki siz bilin. Yazma sebebi- niz kişisel bir sebep olabilir, çocukluğunuzdan getirdiğiniz bir travmayı irdelemek, babanızın başına gelmiş bir olayı aktarmak, meşakkatli bir durumla nasıl baş ettiğinizi herkese anlatmayı istemek yegâne sebebiniz olabilir. Canınızı sıkan toplumsal bir mesele, merakınıza hasıl olan tarihi bir olay da kaleminizden dökülebilir. Yazarlar hikâye avcılarıdır bu sebepten etrafınızı gözlemlemek, gerçek olayları dinlemek ve bunları sosyolojik, psikolojik ve yahut felsefi bir yaklaşımla harmanlamak sizi iyi bir yazar yapabilir. Defter başına oturup “kalem beni nereye götürse yazarım” demek ve çalakalem karalamak sizi labirentin kör bir noktasına götürüp bırakmaktan başka bir işe yaramaz. Binlerce kişinin okuyacağı ve belki de yüzyıllara yayılacak bir eser yazmak

Shakespeare size karakter yaratmayı, Tolstoy olay örgüsünü, Marquez anlatıcının önemini, Umberto Eco tarihi bir roman yazmayı, Charles Dickens kurguyu, Virginia Woolf bilinç akışı tekniğini, Marcel Proust modern anlatı tekniklerini, James Joyce zaman algısını, J.R.R. Tolkien fantastik yazını öğretecektir. Kalemı bıraktıktan sonra yapılacak ilk ve en önemli şey İngiliz yazar John Fowles'in da önerdiği gibi eserinizi "demlenmeye" bırakmaktır.

için yola çıktığınızda birinci ve en önemli kural kalemı elinize aldığınızda ne yazmak istediğinizi ve neden yazdığınızı bilmektir.

Güney yönü: Nasıl yazmalıyım?

Kendi içimize yaptığımız arkeolojik kazılar sonucu artık elimizde bir hikâyemiz olduğunu varsayalım ve yahut farz edelim yazmak istediğimiz aile hikâyemiz için her tür tarihi araştırmayı yaptık, notlarımız hazır, ses kayıtları aldık. Çok güçlü bir hikâyemiz var. Peki ya şimdi ne yapacağız? Burada kendimizi soracağımız en önemli soru şudur: kurmacanın unsurlarını biliyor muyum? Anlatıcı türleri nelerdir ve anlatıcının seçimi neden önemlidir? Karakter nasıl yaratılır? Olay örgüsü nedir? Mekân nasıl inşa edilir? Zaman nasıl kullanılır? Tam da burada E.M. Forster'in o çok meşhur örneğini hatırlamakta fayda görüyorum. *Roman Sanatı* isimli kitabında "Kral öldü, ardından Kraliçe öldü bir öyküdür," der ve devam eder "Kral öldü, Kraliçe de hemen ardından kederden öldü ise bir olay örgüsüdür."

Kurmacayı oluşturan belli başlı unsurları öğrenmek için yaratıcı yazı kitaplarından destek alabilir, doğru eğitimlerle kurmaca çalışacağınız eğitimlere, atölyelere katılabilirsiniz. Teknik bilgi öğrenmek elbette lazımdır ama şunu da unutmayalım ki kurmaca en iyi edebi metinler okunarak öğrenilir. Shakespeare size karakter yaratmayı, Tolstoy olay örgüsünü, Marquez anlatıcının önemini, Umberto Eco tarihi bir roman yazmayı, Charles Dickens kurguyu, Virginia Woolf bilinç akışı tekniğini, Marcel Proust modern anlatı tekniklerini, James Joyce zaman algısını, J.R.R. Tolkien fantastik yazını öğretecektir. Unutmayın yazı ancak çok okuyarak ve pratik yaparak geliştirilebilir. Çok çok okuyun ya da aynı metinleri tekrar okuyun. Çok çok yazın, aynı metni yeniden yeniden yazın ve yeri geldiğinde yazdıklarınızı çöpe atmakta bir beis görmeyin. Daha iyisini yaratmak için var olanı yok etmek gerekir bazen.

Doğu yönü: Yayınca bulmadan önce ne yapmalıyım?

Yazar adaylarının en zor yolculuğu belki de üzerinde çalıştığı öykü ya da roman dosyasını bitirdikten sonra başlar. Çoğu yazar adayı eserini yayımlatma kaygısına kapılır. Bu süreç çoğu zaman yazdığınız süreyi bile aşabilir. Bir roman yazmak iki senenizi, yayımlatmak ise bundan daha fazla zamanınızı alabilir. Kalemı bıraktıktan sonra yapılacak ilk ve en önemli şey İngiliz yazar John Fowles'in da önerdiği gibi eserinizi "demlemeye" bırakmaktır. "Tıpkı bir kahve gibi

yazı da demlenmelidir," der. Demlenme esnasında dosyanızı başkalarına okutabilir, fikirlerini alabilirsiniz. Kime okutacağınızı seçerken sizin sırtınızı sıvazlayacak olanı değil, gözünüzün yaşına bakmadan doğruyu söyleyecek olanı seçmenizi tavsiye ederim. Yakinınızda bu desteği verebilecek kimse yoksa yazı atölyelerinden de yardım alabilirsiniz. Bu süreç içerisinde aceleci davranmamak, sabırla ve sükunetle eserinizi güzelleştirmeye çalışmanızı öneririm. Yüzlerce yıllık bir dünya edebiyatı mirasının üzerinde oturduğumuzu düşününce aceleci olmamak göçmüş yazarların eserlerine de bir tür saygı duruşu olacaktır.

Batı yönü: Sabırlı olmak ve beklemek

"Kitabımı nasıl yayımlatacağım?" "Aylarca beklesem de yaynevlerinden cevap alamıyorum." "Birçok yaynevi dosyama reddetti." Bunlar yazar adaylarının sıklıkla kurduğu cümleler. Artık ne yazdığınızı bilen, metnimize güvenen ve dosyasını hazırlamış bir yazar adayınız. Peki şimdi ne olacak? Birincil kural, her yaynevinin kapısını çalmamak olmalı. Önce titiz bir yaynevi araştırması yapmanızı öneririm. Misal siz bir öykü dosyası yazdınız diyelim, kapısını çalacağınız yaynevi öykü dosyası basıyor mu? Ya da ilk dosyalara sıcak bakıyor mu? Polisiye yazdıysanız acaba o yaynevi polisiye basıyor mu? Önce kendi çizginizi tespit edip ardından sizin çizginize yakın olan yazarları hangi yaynevlerinin tercih ettiğine bakın. Böylece her yaynevinin kapısını çalmak yerine sizin dosyanızı kabul etmesi olası yaynevlerine gönderin. Yayın politikasına bakın, roman basmayı tercih eden bir yaynevine öykü dosyası gönderip sonra umudunuzu yitirmeyin. Bazı yaynevleri e-posta yoluyla dosya kabul ederken bazıları elden fotokopi yollamanızı isteyecektir. Her birinin politikasına uyun. Editörlerle iletişime geçmeniz de olumlu ilişkiler kurmanıza yardımcı olacaktır. Sabırla beklemenizi, bu esnada edebiyat dergileriyle ve çeşitli dijital platformlarla iletişime geçip kendinizi geliştirecek makaleler yazmanızı öneririm.

Yaynınde çalışan editörlere sizin gibi yüzlerce kişinin dosyasını gönderdiğini ve tıpkı sizin gibi sabırsızlıkla bekleceğini unutmayın. Bir dosyayı basmayı kabul eden yaynevide birçok kişi sizin kitabınıza emek verecektir, grafiginden editörüne, matbaacısından, dağıtıcısına kadar onlarca kişinin emeğini göz ardı etmeden; onları yormadan sabırla beklemek gerekir.

Yolculuğunuzun bu en zor kısmını yılmadan tamamlamanız dileklerimizle... (☺☺)

ŞİİRLİ KONUŞARAK DEVLET KURMAK: OSMANCIK

Tarık Buğra, ciddi bir ilgiyle karşılanan *Osmancık*'ta biyografiyi işleyiş biçimine büyük bir önem verir. Zamanı ve vakaları yürüten dil ve anlatıma, söyleyişe ve söz dizimine, daha ilk cümlelerde hissedilen yüksek bir bilinç ve iştiaqla yaklaşır. Tematik evren, âdeta, ışıklı kelimelerin üflendiği parıltılı sular içinde sıçrayıp durur.

Çoğunda çekim merkezini kişi ya da olaylar oluştursa da üslubun diğer değer taşıyıcılarını gölgede bıraktığı tarihi romanlar da vardır. "Cihan devletini kuran irâde, şuûr ve karakter" alt başlığıyla sunulan *Osmancık* romanı bu konuda iyi bir örnektir.

Tarık Buğra, ciddi bir ilgiyle karşılanan bu eserinde, biyografiyi işleyiş biçimine, büyük bir önem verir. Zamanı ve vakaları yürüten dil ve anlatıma, söyleyişe ve söz dizimine, daha ilk cümlelerde hissedilen yüksek bir bilinç ve iştiaqla yaklaşır. Tematik evren, âdeta, ışıklı kelimelerin üflendiği parıltılı sular içinde sıçrayıp durur. Romana can vermesi tasarlanan bütün unsurlar, sıkı çalışılmış bu destansı atmosfere ve diskura boyun eğer. Ayrıntılar bile zaman zaman okuyucuyu boğan bir belagat çarkının peykinde serpilir. Muhteva ve mesajın, bu gayret ve sıklığın altında ezildiği görülür. Senaryosu bu eserden uyarlanan, 1988'de TRT'de on iki bölüm hâlinde yayımlanan, Yücel Çakmaklı tarafından yönetilen, sesi, diksiyonu oyunculuğunu hiç aratmayan Cihan Ünal için biçilmiş kaftana dönüş *Kuruluş* dizisini bu dikkatle izleyenler de tespitimizi teyit etme noktasında fazla bir tereddüt yaşamayacaklardır.

Konunun, konuşmanın, kahramanın inşası

Eserdeki tarihin tekerini, temelde, herkesin görmek ve gerçekleştirmek için yanıp tutuştuğu bir "kutlu rüya" döndürüyor. O rüyanın merkezindeki kahramanın ruhi yönünden değişim ve dönüşümünü esas alan, şahsiyet inkılabını çeşitli vecheleriyle göstermeyi amaçlayan bir "kuruluş" romanı *Osmancık*.

Ölüm yatağındaki önderin Bursa'nın fethini bekleyişiyle uç veren kavis; "Kara Osman, Osmancık, Osman Bey, Osman Gazi" aşamalarını taşıyan geriye dönük çeşitli sekmelerle gerilip genişledikten sonra, münâdinin, muştuyu takip eden nihai seslenişle kapanıyor. Buğra, bu mihverde yoğunlaş-

manın yol açacağı romantik baskıyı, sembolik aktarımlarla, karakter içi gerilim ve çarpışmalarla azaltmayı deniyor. Bu noktada, yükün önemli bir kısmı "tarihin talihi" olarak nitelenebilecek Ede Balı'nın omzunda kalıyor şüphesiz. Kemal Tahir'in *Devlet Ana*'sında sıkıntılı ve görüşü zayıf bir ihtiyar olarak resmedilen, damadından sık sık jeopolitik ve uluslararası ilişkiler nutku dinleyen bu Oğuz bilgesi, bu kez düşümleri çözen, topluma ve öndere kılavuzluk eden adamdır. René Girard'ın, bir dönem yerli yersiz her edebî meseleye çağrılan "üçgen arzu"sunun dolayımlayıcısı konumundaki Ede Balı; ülkünün yeşermesi için, ölçsüz öfkenin dizginlenmesi gerektiğini kavratıyor Osmancık'a. Erginleşmeye bağlı olarak dozu artan mistik ve psikolojik serpiştirmeler de epiği yer yer zapturapt altına alıyor. Osmancık, bu kılavuzluğun anlam ve kıvam kazandırdığı tahammül ve aydınlanma sayesinde, frekansı yakalama-sını zorlaştıran parazitlerden kurtuluyor, zihnini bunaltan çerçöpten arınıyor, ilahî takdirin gerçekleşmesi için sabırsızlanan zamanı kısaltıyor. Gönül verdiği Malhun Hatun'un, yolu güzelleştiren Zümrüd Anka katına çıkarılması da bu cepheyi tahkim ederek zaafı ekonomik hâle getiriyor.

Enerji, direnç ve atılganlık Ertuğrul Gazi ocağında maya tutuyor; "ideolocya örgüsü" ise Ede Balı'nın külliyesinde çatılıyor. Üçlemedeki "irade" ilkinde, "şuûr" ise ikincide ışıyor; örs ve çekiç gibi bu ikisi arasında dövülen, yontulan, biçimlenen Osmancık da üçgenin "karakter" ayağına can veriyor. Yeri gelmişken söyleyelim: Tarık Buğra, tarihî veriyi göz ardı ederek, doğurduğu çocuklarla soyu devam ettiren Malhun Hatun'u Ede Balı'nın kızı yapıyor; oysaki şeyhin kerimesi Rabia Bâlâ Hatun.

Bir yönüyle, 5 bölümlük bir "siyasetnâme" niteliği de taşıyan romanda, yazar, çok sayıda ara başlık kullanıyor. Bunların da önemli bir bölümü, şiir adları gibi. Hiç tarih geçmeyen eserde, üçüncü bölümden itibaren hareketlilik de artıyor. Anlatım, mizah ve ironiye nadiren evriliyor. "Öteki"nin konuşmasında şiiriyet sönümleniyor. Ben azımsanmayacak bir kısmını

Bütünlülkü bakınca, Buğra'nın kuruluş anlatısı, ıslah ve ihya edilmiş bir destanın, dahası, işlek bir mensur-şiiirine yayılmış, yerleştirilmiş gibi. Bazı eleştirmenler monoton, bürokratik ve ağdalı bulsalar da Arapça ve Farsçaya çok az bulaşmış sade bir dil eşlik ediyor kurguya. Dede Korkut Hikâyeleri'nden, halk edebiyatı verimlerinden farklı tatlar devşiren, henüz konargöçer özellikler taşıyan toplumun bütün fertlerini birer halk ozanı gibi konuşturan bu anlatımın en az konudaki kadar etraflı bir çabayla kurgulandığı söylenebilir.

yanlış ya da gereksiz bulsam da yazara özgü bir noktalama da tarassut ediyor metni. Bu konuda, noktalama delisi denebilecek kadar titizleniyor Tarık Buğra. Kıp karmaşası ile o döneme hiç denk düşmeyen kelimeler de var. Genellikle kısa tutulan tasvirlerde de sıklıkla şiirli sözlerle, alışılmamış bağdaştırmalara, sanatlı söyleyişlere rastlıyoruz: Hâtralar dağı, gönül ışıkları, nerde calğı orda kalğı, dost susuzu, el değmemiş hülyalar, höyküren yeşil, mutluluk utangacı...

Romanı sarmalayan şiiriyet

Şiirli, ingeli, simgeli konuşma Ede Bali fasiliyla başlıyor *Osmancık*'ta. Özellikle baş taraflarda roman, anlam ve anlatım dengesinin kurulmaya çalışıldığı fragmanlarla geliyor. Olay anlatımında daha çok şimdiki zaman ve geçmiş zamanın, tasvirlerde ve özetlemelerde ise geniş zamanın öne çıktığını görüyoruz. Birçok tarihi romanda olduğu gibi herkes herkesle konuşabiliyor, tercüman neredeyse hiç yok. Osman Bey'in, Rümca konuşabilmesi de ilginç bir ayrıntı elbette. Yazarin "Anadolu, komutan" gibi kelimelere yer vermemesi takdire şayan fakat "biber" için henüz çok erken.

Bütünlülkü bakınca, Buğra'nın kuruluş anlatısı, ıslah ve ihya edilmiş bir destanın, dahası, işlek bir mensur-şiiirin içine yayılmış, yerleştirilmiş gibi. Bazı eleştirmenler, son derece monoton, bürokratik ve ağdalı bulsalar da Arapça ve Farsçaya çok az bulaşmış sade ve temiz bir dil eşlik ediyor kurguya. Dede Korkut Hikâyeleri'nden, halk edebiyatı verimlerinden farklı tatlar devşiren, henüz konargöçer özellikler taşıyan bir toplumun bütün fertlerini birer halk ozanı gibi konuşturan bu dil ve anlatımın da -en az konudaki kadar etraflı bir çabayla- kurgulandığı söylenebilir. Tarık Buğra inatla, ısrarla, büyük bir çalışkanlıkla romanın bütün kişi ve katmanlarına yaydığı için, başlangıçta yadrigadığımız bu anlatıma zamanla ısınmaya, alışmaya başlıyoruz. Tekrarlar, devrik ve eksiltilli cümleler, ünlemier, diyalog içi baştan almalar, ikilemeler, seci ve aliterasyonlar, ara cümleler, deyim ve atasözleri; tercih ve inşa edilen bu anlatım yönteminin payandaları.

Anakronizm, diğer kuruluş romanlarına ve özellikle de *Devlet Ana*'ya göre daha az. Aslında tarihe ve gerçeğe en uzak, en aykırı taraf; romanın çekirdeğini oluşturan ülküdeki ihtimam. "İlerinde dünyaya nizam verecek seçilmişliğin" o yıllarda bilinmesi. Şahsa ve soya yüklenen rol. Fakat Tarık Buğra inadına bu eksene yükleniyor, rüyanın ayaklarını yere sabitlemeye uğraşiyor, o ideali birçok vesile ile köpürtüyor.

Zuhuru, en önemli kusurun içinde mayalamak bu. Dizilerde de sıklıkla karşılaştığımız geleceğe zarf atma işi, ne zarf atması, onu avucunda erkenden eğip bükme çabası, mevzuyla ısırgan otları gibi sarıyor. Zamanla alışsak da dilli başlangıçta yadrigamamıza yol açan temel unsur, devirle anlatım arasındaki o tabii, kaçınılmaz uyumsuzluk. Kabul edelim ki o asırda hayat özü itibarıyla basittir. Dost da düşman da açık seçiktir. Kadına ve erkeğe biçilen roller kanıksanmıştır. Ahalinin temel derdi, güvene ve doyumluga ulaşmaktır. Sık sık vurgulanan ayrıntıların aksine, kılıca henüz kitap eşlik etmemektedir. Anlatılan Fatih, Kanuni yahut II. Abdülhamid dönemi değildir zira. Şaraba uzak durmayan bir Vefâî şeyhi olduğu dahi iddia edilen Ede Bali, ne kadar yüceltirseneiz yüceltin -mesela- okuma yazması olmayan ve adı bile hâlâ tartışılan Osman, bin hatta bazılarına göre kırk cadırdan mürekkep bir asiret ve periferisi için, bu kurgulanmış ve aşırı işlenmiş şiirli dil fazla geliyor kanımca. Dönem, hareketli ve şatafatlı büyük kralar dönemi değildir ki Tarık Buğra'dan da Shakespeare retorığı sergilemesini bekleyelim. Anlatımdaki ağırlık ve seçkinliği; zamanın, mekânın, hayatın bizzat kendisiyle yeterince örtüşüğünü söylemek zor o yüzden. Bunu bilmek, diğer sıkıntı ve açmazları aşmamızı kolaylaştırıyor.

Ede Bali'nin, bir ara "Anadolu solu"nun da kült metni hâline getirilen o meşhur -ve fazlasıyla şiirli- nasihatini de unutmayalım elbette. *Osmancık*'a esaslı bir ikaz demeti sunan, onun gelecek tasarımına hiza kazandıran bu kısa hitabeyi, yazardan önce, 16. yüzyıl tarihçisi Cenâbî Mustafa Efendi'nin kullandığı söyleniyor. Bey seçme işi de devletin kurulması da bu şiirli konuşmalarla iç içe. Bir de -belki 80 darbesinin de tazyikiyle- dine, müslümanlığa ait vurgu ve ayrıntılarda pek cömert davranılmadığı da söylenebilir. ☹☹☹

OSMANCIK
Tarık Buğra
ÖTÜKEN NESRİYAT

HIŞŞTTT! SES ÇIKARMAYINI!

Çocuklar söylemediklerinizi de anlayacak ve algılayacak bir kavrayışla bakarlardı dünyaya. Çünkü onların bakışı kalbîdir; ses çıkarmanıza ve bağırmanıza gerek kalmaz. Bu ay ülkemizde yayınlanan sessiz kitaplardan bazılarını tanıtmak istiyorum. Çocukları ilgilendiren ilginç konuları tek kelime etmeden anlatan ve benim de zevkle bakıp bir yazar olarak kendi cümlelerimi sessizce kurduğum kitaplar bunlar. Okurun içinde büyüyen sözcüklere yelken açan bu sessiz kitapların oldukça güçlü seslere sahip olduğunu belirtiyim.

Çocuklar için yazıyor olmak ilâkî sözcüklere ihtiyac duymayı gerektirmez. Çocuklar söylemediklerinizi de anlayacak ve algılayacak bir kavrayışla bakarlardı dünyaya. Çünkü onların bakışı kalbîdir; ses çıkarmanıza ve bağırmanıza gerek kalmaz. Sözcükleri bir kenara bırakıp onlarla göz temasıyla da konuşabilirsiniz. Çocuk edebiyatının güzelliği ve zenginliği buradadır işte. Çocukları tanıyor ve biliyorsanız ona sunacağınız eserin içeriği de kâğıtlara bağlı olmak zorunda değil. Tıpkı sessiz kitaplar gibi... Yani içinde sadece illüstrasyonların olduğu, hiçbir sözle gerek duymayan kitaplar... Çizginin dilıyla sözle duygunu küçük okurlara bırakan bu kitaplar oldukça artmaya başladı çocuk yayıncılığında. Ama tabii ki bir çoğu yabancı bu kitapların. İçerisinde anlatılmadığı için çeviri eser denir mi bilmiyorum ama evrensel nitelikler taşıması bu kitapların cazibesini artırıyor. Yani hiçbir dile ihtiyaçları yok; sadece çiziminin hayal gücü ve betimleme becerisine dayanıyor bu kitaplar. Bu yüzden hiçbir kelime kullanmadan bir yazar kadar etkili olabilen bu çizimleri kutlamak lazım.

Bu ay ülkemizde yayınlanan bu sessiz kitaplardan bazılarını tanıtmak istiyorum sizlere. Çocukları ilgilendiren ilginç konuları tek kelime etmeden anlatan ve benim de zevkle bakıp bir yazar olarak kendi cümlelerimi sessizce kurduğum bu kitaplardan ilki Rednose Kidz Yayınları'ndan çıkan Keresscöt'in *Vanessa'nın Yanındayım* kitabı. Okulardaki zorbalık kavramını indileyen eser, bir kişinin topluluğa nasıl örnek olacağını göstermesi bakımından çarpıcı bir anlatıma sahip. Aynı yayınevinden çıkan *Nerede Bu Denizyıldızı?* kitabı da Marie Nimier ve Beatrice Rodriguez'in ortak eseri.

John Hare'nin Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *Ay'a Okul Gezisi* kitabı da bir başka güzel sessiz kitap. Bir uzay aracıyla Ay'a giden ve burada resim yaparken uyuyla kalıp

uzay aracını kaçıran ve burada uzaylılarla resim yapan bu çocuğun öyküsü eminim ki küçük okurların zihninde onlarca kelimeyle beraber ilerleyecek.

Sessiz ama derinden

Bilgi Yayınevi tarafından yeni yayınlanan Brezilyalı illüstratör Geraldo Valerio'nun *Göde* isimli eseri de gerçek dostluğu ve sevginin doğasını anlatan çarpıcı bir hikâyeye. Oldukça detaylı çizimler içinde kaybolacağınız bol illüstrasyonlu *Kırmızı Ringa* kitabı da bir parkta geçen ve buradaki karakterlerin bazılarını anlatılan yedi hikâyeden oluşuyor. Bu kitabın bir de yazarı pardon düşüneni var. Sarıgaga Yayınları'ndan çıkan bu kitabı Gonzale Moure düşünmüştü, Alicia Varela resimlemiş, çok da iyi olmuştur. *Ver Elini* kitabı da zekice kurgulanmış oldukça dokunaklı bir sessiz kitap. Herkes el ele verdiğinde duvarların nasıl köprüye dönüşebileceğini anlatan kalp ısıtıcısı bu kitap Meav Yayıncılık'tan Giuliano Ferri imzasıyla yayınlandı. Yine aynı yayınevinden çıkan Patrick George imzalı *Hayvan Kurtarma*, eğlenceli, kolay ve hayvan hakları meselesini çocuklara anlatma başarısını gösteren bir diğer eser. Şeffaf sayfalarıyla rahatsız edici resmi doğrultarak diğer sayfaya aktararak okurların hayvanları kurtarmalarını sağlıyor. Aynı yayınevinin diğer sessiz kitapları arasında küçük bir kızın plajdaki bir gününü anlatan Suzy Lee'nin çarpıcı çizimleriyle süslü *Dağa* yı da tavsiye ederim.

Bahçede bulduğu bir semsiyeyle muhteşem bir dünya turu yapan küçük bir köpeğin macerasını anlatıldığı *Semsiye*, Ingrid ve Dieter Schubert'in ortak yapıtı. Kitap Kuraldışı Yayınları'ndan çıktı. Abım Yayınları'ndan çıkan ödüllü illüstratör Dennis Nolan'a ait *Büyük Orman Avcıları* kendi

hayal gücüyle hikâyesini oluşturmak isteyenlere sesleniyor. Yine aynı yayınevinden çıkan Sunghee Shin imzalı *Canavar! Canavar?* isimli kitap, ilk bölümünde sözsüz anlatıma sahipken ikinci bölümde hikâyeyi bir de kahramanlarının ağzından dinleme fırsatı veriyor.

Son dönemlerde yerli yazar ve çizerlerimizden de bu tarz sessiz kitaplara yönelim olması sevindirici. Çınar Yayınları'ndan çıkan Nalan Alaca'ya ait *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı*, Redhouse Kidz'ten yayınlanan Ece Zeber, Aytül Akal ve Mavisel Yener imzalı *Elmaları Nasıl Toplarsın?* ile Yeşil Dinozor etiketiyle çıkan İlkay Marangoz ve Öykü Gölemen'e ait *Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever* isimli kitap çocukların içinden akıp giden sessiz kelimelere sahip eserlerden.

Okurun içinde büyüyen sözcüklere yelken açan bu sessiz kitapların oldukça güçlü seslere sahip olduğunu belirtiyim. 🗨️🗨️

VANESSA'NIN YANINDAYIM

RESİMLEYEN: Kerascoët

REDHOUSE KIDZ YAYINLARI 2018

GÖLDE

RESİMLEYEN: Geraldo Valerio

BİLGİ YAYINLARI 2021

BÜYÜK ORMAN AVCILARI

RESİMLEYEN: Dennis Nolan

ABM YAYINLARI 2015

KIRMIZI RİNGA

Gonzale Moure
RESİMLEYEN: Alicia Varela

SARIGAGA YAYINCILIK 2017

KORKUSUZ PİA'NIN ORMAN KİTABI

RESİMLEYEN: Nalan Alaca

ÇINAR YAYINLARI 2017

BEN ÇOCUK OLSAM...

- Ben çocuk olsam bu sessiz kitapların resimlerine bakmaya bayılır ve hiç söz olmamasını şaşırtıcı bulurdum. Ama inceleyince bir şeyi anlamak için söze çok da gerek olmadığını anladım.
- Bu sessiz kitaplara bakarken kendi cümlelerimle öyküyü ve masalı oluşturdum. Kitapları okuduktan sonra ben de benzer bir kitap çizmek için uğraşırdım.

HZ. YUSUF'U TANIYALIM

Çocuklara, dinî kişilikleri, onların anlayacağı bir dilden anlatmak zorlu bir iştir. Adalet ve merhametiyle tanınan Hz. Yusuf peygamberi anlatan şiirsel kitap, diliyle bu zorlu sürecin altından kalkıyor. Hz. Yusuf'un hayatını küçük bir kıssayla anlatan ve güzel çizimlerle desteklenen kitabın sonunda bir sürü etkinlik var. Bu etkinlikler çocuklara sorumluluk, yardımseverlik, adalet, sabır, liderlik ve nezaket gibi kuralları kavratmayı hedefliyor.

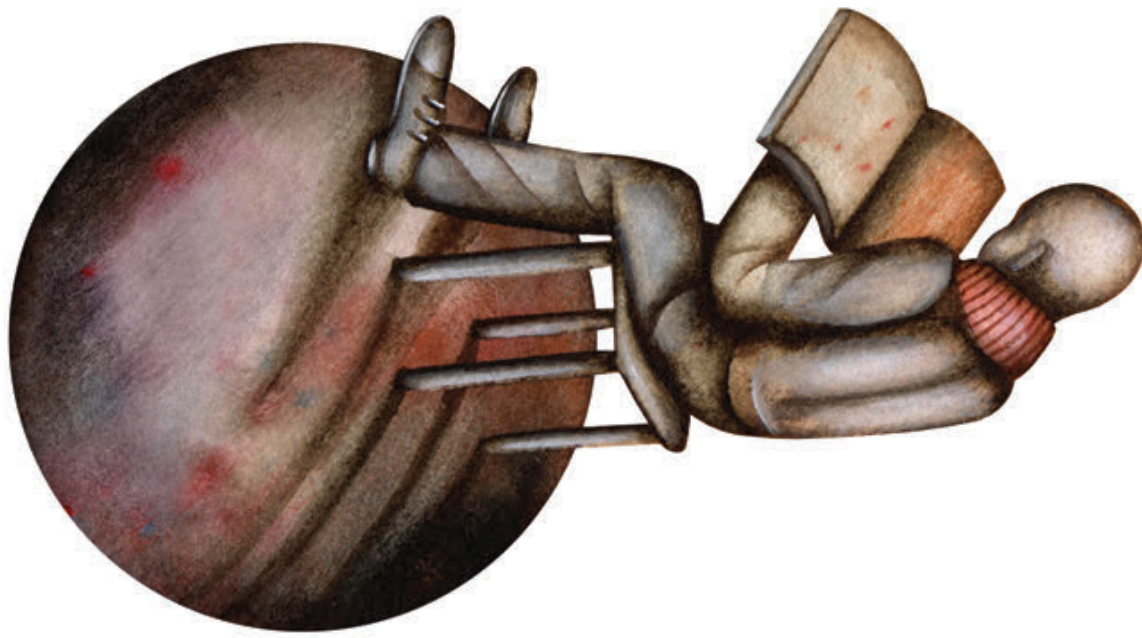
HZ. YUSUF

Merve Gülcemal
RESİMLEYEN: Büşra Gafarov

DÜŞ DEĞİRMENİ YAYINLARI 2021

BEN ÇOCUK OLSAM...

- Bu kitabın içindeki resimleri ve kitabın dilini çok sevdim.
- Hz. Yusuf'un adalet ve merhameti beni etkilerdi. Bu güzelliklerin bende de olması için çalışırdım.

BEREKETLİ BİR ÖMÜRDEN DAMLALAR

Halil Solak'ın Prof. Dr. İsmail E. Erünsal'la yaptığı söyleşilerden oluşan Yirmi İki Mürekkep Damlası - Osmanlı Sosyal ve Kültür Tarihi Üzerine Konuşmalar okurlarla buluştu. Nehir söyleşi türündeki kitap geniş bir ilmi tecrübeden istifade imkânını akıcı bir üslupta sunuyor.

Kitaplar, insan birikimini nesiller boyu aktaran ve hayatımızdan uzun bir tecrübenin en güçlü taşıyıcılarından. İlimlerin tasnifinden okuma keyfine kadar hayatımızın içindeki irili ufaklı pek çok yer kitaplarla tanımlanıyor, anlam kazanıyor. Kitapların dünyası, kâğıdın büyüü kapsına kapılan kişilerin de hikâyesi aynı zamanda. Gutenberg parantezinden önce ve sonra, bilginin toplanması ve yenden dolasına sokulmasında kitapların değeri, anlamı büyük. Ali Emiri ve *Divanı Lûgat-it-Türk*'ün buluma hikâyesi, belki de tarihimiz ve kitap sevdasının hikâyesi arasındaki en güçlü bağlardan. Sayılara takıldığımız ve anlamı rakamların iriliğinde aradığımız bir dünya için modası geçmiş, eski usul bir heves olarak görülmese de öyle değil. Osmanlı'da kitap ve kitapçılar konusundaki yetkin isimlerden Prof. Dr. İsmail E. Erünsal'ın ilmi serüvenini konu alan nehir söyleşi kitabı *Yirmi İki Mürekkep Damlası* Timaş Tarih serisinden çıktı. Halil Solak'ın Erünsal'la yaptığı söyleşilerden oluşan kitap, 'hacmi, kapsamı ve akıcılığı-

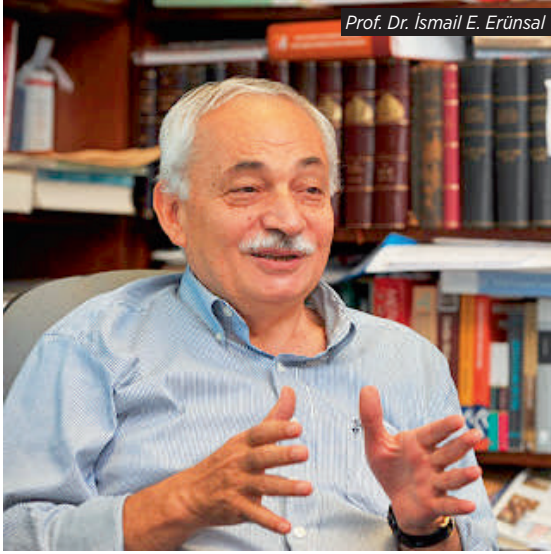
ğı ile aynı türdeki kitaplardan ayrılarak kendine farklı bir yer buluyor. Kitap birbirinden farklı ama birbirini tamamlayan birçok hayat bilgisi parçasını barındırıyor. Kitaplarla yüzyılların içinde gezen ve ilmi verimlilik çtasını hayli yükseklere koymuş bir ilim insanı için türün kendisinin anlamlandırması zor bir kategoride olduğunu söylemek mümkün. Yaşadığı ömrü, kendisine, milletine ve insanlığa dair bir borcu ifa etmek için fırsat olarak gören kişilerin sayısı maalesef çok değil. Bu pencereden baktığımızda kitap, hem duyularımızı açık etmeye çalışan bir insanın ettiği kocaman bir duayı andırıyor hem de sonsuz bir şükür.

Suyun bereketli kolları

Kütüphanecilik ve arşivciliğin kendini izah etme güclüğü bu alanda ömrünü vakfetmiş kişilerin gündelik izah ve kendilerine yer bulma çabalarından sıyrılarak yüzyılların emaneti

Kitabın sayfaları gürül gürül akan bir nehir gibi. İstersek içine girip serinleyebiliyoruz, istersek izlemekle iktifa edip sesine kulak verebiliyoruz. Etrafını yeşerten, tepeden bakıldığında kocaman bir yeşilliğe vesile olmuş bir nehir görüyorsunuz.

Prof. Dr. İsmail E. Erünsal

olan kitapların dünyasına daha fazla zaman ayırmalarını ve zamanı yeniden anlamlandırmalarını sağlıyor. Kitabın giriş kısımlarında Erünsal'ın Edinburgh Üniversitesi'nde yaşadığı tecrübeler, doktora seviyesindeki ilmi çabaları açıklanıyor. Yetmişli yılların sonundaki bu tecrübelerde ve kitabın genelinde okuyucuya faydası olmayacak bir ayrıntı neredeyse hiç yok. Bu yönüyle sadece yazılırken değil konuşurken de ciddi bir disiplinin takip edildiğini rahatlıkla görebiliyoruz. İlmin izzetini muhafaza ederken hocalara ve arkadaşlara vefa göstermek, gençlere yol gösterirken didaktik bir üsluptan kaçınmak, hayatın nasıl yaşanabileceğine dair teklifler getirirken nefsinin ortaya atmaktan ısrarla kaçınmak. Uzunca ve sabırla örülmüş ciddi bir sohbetin ortasındayız kitapta. Detay sayılabilecek ilmi bilgiler kitabın ana omurgasını ikmal etmek üzere incelikte sayfalara eşlik ediyor. Yer yer soluklanma alanları ve kurguda pekâlâ farklı hale getirilebilecekken tüm doğallığı ile okuyucuyla paylaşılan küçük insani detaylar. Konunun heyecanı ile aceleci davranan röportajcı ve ilmi sabırla onun merakını yoğuran kıdemli bir ilim adamı. Doğrusu sadece bilgiler değil röportajın kendisi de okuyucu için öğretici.

Nehir söyleşi türü bir anlamda müsvedde kâğıdına not edilmiş tecrübelerin temize çekilmesi kabul edilebilir. Bu yönüyle söyleşi yapılan kişinin artık neredeyse kesinleşmiş hükümlerde bulunması ve "son sözü" söylemesi makul karşılanabilir. Ancak kitap yeni soruları tartışmaya açarak "genç" bir tavır sergiliyor. İSAM'ın dillere destan kütüphanesinin kuruluş serencamını dinleyebileceğimiz en güzel fırsat kitabın içinde. Diğer yandan kütüphaneler bir statü

göstergesi olarak yeniden hayatımıza girerken üzerine pek de kafa yormadığımız kütüphanecilik ekosistemine yönelik tavsiye ve eleştiriler de bu alandaki kişilere (elbette nasibi olanlara) yönelik imkânlardan.

Kitabın üst anlatısında şanlı geçmişimizin bayrağını sallamak yerine hakkı teslim etmek yer alıyor. Haksız, tahfif edici ve zaman zaman eleştiri hudutlarının ötesine geçen Osmanlı ve kitap ilişkisi de sağlıklı bir zeminde, bildik ezber kalıpların dışında, sebep-sonuç ilişkisinin sağlıklı rehberliğinde ilerliyor.

Kitabın sayfaları gürül gürül akan bir nehir gibi. İstersek içine girip serinleyebiliyoruz, istersek izlemekle iktifa edip sesine kulak verebiliyoruz. Etrafını yeşerten, tepeden bakıldığında kocaman bir yeşilliğe vesile olmuş bir nehir görüyorsunuz.

Hem "popüler" hem kalıcı

Yirmi İki Murekkep Damlası'nı okurken; işini yaparken kemal-i ciddiyetle davranmanın tecrübe aktarımına mani olmadığını fark ediyorsunuz. Aynı zamanda bir nehir söyleşi hangi kıstaslarla yapılmalı sorusunun cevabı da verilmiş oluyor. Halil Solak'ın gazetecilik refleksleri ile ilmi gayretlerini meczetmesi eseri hem akıcı bir niteliğe büründürmüş hem de kolay okunan ama "sabun köpüğü" bir çalışmaya kaymasını engellemiş.

Kitabı, gençlere yol göstermesi, edep erkan göstermesi için tavsiye edebilirim. Gençliğinden uzaklaşmış olanlara ise tecrübelerini nasıl aktarabileceklerini kapsamlıca izah eden bir kaynak. Bu çalışma, kıymetli İsmail Erünsal'ın değerli ilmi çalışmalarıyla tanışmak için görkemli bir kapı. Ancak kapının ardında çok daha fazlasının olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekiyor. (●●●)

**YİRMİ İKİ MÜREKKEP DAMLASI
/ OSMANLI SOSYAL VE KÜLTÜR
TARİHİ ÜZERİNE KONUŞMALAR**

İsmail E. Erünsal
Söyleşi: Halil Solak

TİMAŞ YAYINLARI 2021

BİR HAYAT KİTABI OLARAK TAMAŞA-Yİ DÜNYÂ

Misailidis'in Türkçesi kendi başına bir sanat değeri taşımaktadır.

Türkçenin de bir roman dili olarak kendini gösterebileceğinin en büyük kanıtıdır. Tamaşa-yi Dünyâ'yı Don Kişot, Binbir Gece Masalları ve Ahmet Mithat Efendi romanları ekseninde düşünebiliriz. Yayımlandığı 1872 yılından sonra yazılmış diğer romanların birçoğunun da üstünde durur.

Rum asıllı bir Osmanlı aydını olan Evangelinos Misailidis'in romanı *Tamaşa-yi Dünyâ* ve *Cefakâr u Cefakâr*'u Yunanca yazılan romanlar arasında sayılıp sayılmayacağı, Yunanca yazılan *O Polipathis*'ten ne kadar esinti taşıdığı, Ahmet Mithat Efendi'nin *Henüz On Yedi Yaşında*'yı ne kadar etkilediği gibi tartışmaları edebiyat tarihçilerine, roman boyunca ortaya konulan fikirlerin Tanzimat dönemindeki yeri, "Yunan Aydınlanması"yla benzerliklerini de sosyolojılara bırakmak istiyorum. Zaten romanla ilgili bugüne kadar kaleme alınmış makalelerin tamamı da ya Misailidis'in kullandığı dil ya çeşitli Osmanlı tebaasını nasıl yansıttığı ya da Anadolu Rum kültürünün kaynakları olarak neleri gösterdiği ve işlediği üzerine olmuştur.

Tamaşa-yi Dünyâ'yı ilk Robert Anhegger ve Vedat Günyol Yunan harflerinden Latin harflerine çevirir. Bu çeviri 1986 yılında yayımlanır. Romanın dili, olduğu şekliyle korunmak ve günümüze taşınmak istenir. Fakat bunu Anhegger ve Günyol'un tam olarak gerçekleştirdikleri söylenemez. Mesela "değib", "işitib" gibi yazımlardaki "b"yı "p" diye değiştirme gereği duyulur, günümüz okuyucularını düşünerek. Başka bir örnek, "yahod", "vapor", "İstanbol" tarzı kullanımları da günümüz Türkçesine uyarlanırlar. Peri Efe onların hazırladığı *Tamaşa-yi Dünyâ*'yı (Seyreyile Dünyayı) orijinal metinle karşılaştırarak yeniden yayıma hazırlar. O, Misailidis'in Türkçesini olduğu gibi bugüne aktarmak ister. Ve bunda gayet de başarılı olur. Çünkü o Türkçenin -literatürde Karamanlîca diye geçiyor- ses, eda ve sentaksını ancak Peri Efe'nin hazırladığı *Tamaşa-yi Dünyâ*'da duyabiliyoruz.

Bilgeliliği romanın içine dökmek

Romanın diline yönelik yapılacak her müdahale, ondaki Türkçenin güzelliğini zedeler. Misailidis'in Türkçesi, kendi başına bir sanat değeri taşımaktadır. Ve romanın yapısında ihmal edilemeyecek kadar büyük öneme sahiptir. Hatta denilebilir ki çağdaşı romanlardan üstün tarafı da, Misailidis'in yakaladığı bu roman dilidir. Bu roman dilinin Türkçe olmasıysa, önemini bir kat daha artırır. Çünkü Türk-

çenin de bir roman dili olarak kendini gösterebileceğinin en büyük kanıtıdır. Misailidis, bu dili, o günün Osmanlı toplumunda kullanılan düzyazı dilinden uzaklaşıp konuşma diline yaklaşarak yakalar. Roman sanatının, zaten konuşma diline yaslandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Misailidis bunu çok erken fark etmiş, bu yüzden roman boyunca birinci tekil şahıs anlatımla, yani kahramanın ağzından olay ve düşünceleri aktarmıştır. Daha da ileriye giderek, farklı karakteri konuşturur, olayları onlara anlatır. Buna bilindiği üzere Mithat Bahtin'in kavramlaştırmasıyla "dilyaloj" denilir. Dilyaloj kendi başına düşünen, yaşayan, hissedilen birliğin ortaya çıkması. Misailidis, Bahtin'in Dostoyevski üzerinden gösterdiği, bu üst sanat edimine ne kadar yaklaşılmıştır, ayrı bir tartışma konusu. Fakat dilde gösterdiği hüner, farklı karakteri konuştururken yakaladığı fonetik, akıcılık, tınılar ve mimikler, günümüz okuyucularını bile şaşırtacak düzeydedir.

Tamaşa-yi Dünyâ'yı Don Kişot, Binbir Gece Masalları ve Ahmet Mithat Efendi romanları ekseninde düşünebiliriz. Şunu da söylemekten çekinmemek lazım: Roman sanatı açısından *Tamaşa-yi Dünyâ*'nın Cervantes'in *Don Kişot*'undan, Laurence Sterne'in *Tristram Shandy*'sinden hiç de aşağı kalır yanı yoktur. Yayımlandığı 1872 yılından sonra yazılmış diğer romanların birçoğunun da üstünden durur. Onun *Don Kişot*'la akrabalığı, konuşma diline, mizaha, ironiye, hikâye anlatımına dayanır. Diğer ifadeyle *Don Kişot* gibi o da, kahramanı Aleko Favini'yi birbirinden ilginç maceraların içine sokar. Bunları okurken *Don Kişot*'ta olduğu gibi bir yandan düşünürken, diğer yandan güleriz. Misailidis de Cervantes gibi bilgeliliğini olduğu gibi romanın içine dökmek niyetindedir. O yüzden dağınık gibi görünen, birbirine bağlantısı kolay kolay kurulamayacak, parça halinde yüzlerce masal, kıssa, hikâye, olay aktarırlar. Bu tecrübe ve bilgi çokluğu, nu, daha doğrusu dağınıklığı genel bir çerçeveye içine alırlar. Cervantes, *Don Kişot*'un maceraları diyerek gerçekleştirebilir bunu, Misailidis Favini'nin "cefakâr ve cefakâr hayat" diyerek. Genel çerçeveye, merkeze bir tane kahraman konularak çizilir. Misailidis'in farklı, olayları kahramanın ağzından

aktarmasıdır. Cervantes ise, üçüncü tekil anlatımla *Don Kışof'ta* bir perde arkasında çoğu zaman gülümseyen, bazen hüznülenen, kimi zaman da kaygılanan bir edayla kendini göstermeye devam eder. Misailidis, postmodern denilebilecek kadar, kahraman yazar söylemlerini birbiri içine geçirir, bazen ayırıştırıp bazen yok eder. Bunu aynen *Don Kışof'ta* olduğu gibi ironik bir biçimde realizmle masalsılık arasında da yapar.

Patrikhane horozları ve delilik

Masalsılık, hemen aklı *Binbir Gece Masalları'nı* getirir. *Tamaşa-yı Dûnyâ* her ne kadar yılmaz bir realizmle kaleme alınmış olsa da, masalsılıktan da azami ölçüde istifade edilen bir romandır. Onun *Binbir Gece*'yle benzerliği bununla da kalmaz. *Tamaşa-yı Dûnyâ* da *Binbir Gece* gibi iç içe geçmiş hikâyelerden oluşur. Romanımız Misailidis, sık sık araya girer, bir uzun hikâyeyi anlatırken aklına gelen bir masal, kıs-şa, menkıbe, fıkırayı da mutlaka aktarma gereği duyar. Çünkü hikâyenin o noktasında, araya girip anlattığı hikâyeden çıkarılacak ders veya fikre de ihtivaç duyar. Misailidis'in bu şekilde anlattığı uzun hikâyeleri güçlendirmesi, merak duygusu uyandırması, olaya heyecan, bol bol tesadüf ekleme, *Binbir Gece*'yle *Tamaşa-yı Dûnyâ*'nın ilişkisini oluşturan diğer özellikleridir. Mesela romanda fahişelerin kendi hayatlarını anlatırken, bir Şehrazat'a dönüştükleri seçilir. "Batakcı Zöhre Hanım'ın Hikâyesi"nde olduğu gibi. Ya da "İzmirli Kamer Hanım'ın Fıkırası"nda hikâye içinden hikâye doğar, okuyucunun merakı sürekli canlı tutulur, tesadüfler birbirini kovalar, komik yanlış anlaşılmalara ortaya çıkar, zalimler alaşağı edilir, mazlumlara kendi hatalarının da farkına varır. Macera ve polisiye havası hepsinde mevcuttur. Fantastik yönleri de bunlara dahildir. Dolayısıyla denilebilir ki Misailidis *Ezop Masalları* veya *Binbir Gece Masalları*'ndan yalnızca çıkarılacak dersleri değil, anlatım tekniğini de almıştır. Misailidis'in başarısı, bu noktada kolay kolay med-dahlığa kaymaması, kaydığına da bundan çabuk kurtulmasından kaynaklanır.

Meddah anlatımı çünkü, hisse çıkarılacak kısma anlatımında eğlencidir ve akıcıdır. Fakat olayların ayrıntısına inmeye engeldir. Meddah anlatımında, olaylar özet geçer. Bu, bir hikâye tekniği olarak kullanılmıştır. Fakat roman tekniğinde zayıf kalır. Roman daha kapsayıcı bir anlatımın peşindedir. Bunu da ne kadar çok ayrıntıya inerse o kadar başarır. Misailidis, özetleyici tutumdan kaçınır. Bunu hiç kullanmaz değil. Fakat bir olayı ve şahsı anlatacaksa onun öncesini, sonrasını, sağını solunu, kıyafetini, Ali Cengiz oyunlarını bütünüyle yanıtırmaya çalışır. İlginc bir noktaya, karakteri bu şekilde bırakmaz, diğer karakterlerle ilişkilendirir. Zaten olayların başlatıcısı, *Tamaşa-yı Dûnyâ*'nın kahramanı Favini'dir. O, bilinmeyen bir dünyaya adım atar. Adım atmasının sebebiyse, merakı, yerinde durmazlığı, kendi büyük dertlerine bulduğu küçük çözümlerdir.

Mesela avukat olmaya karar verir Favini. Nihayetinde olur fakat genç bir avukat olduğu için, bir de diğer kulağı kesik avukatlar tarafından sürekli önu kesildiği için, ona dava gelmez. Favini de davayı çıkıp kendisi bulmaya karar verir. Fakat bulamaz. Onlarca komik kavgaya karışır. Durduk yere kendi başını belaya sokar. En sonunda iki horozun kavgasında "Ha bu, ha şu horozun hakkı var ha" diye taraf olur

Favini. Ve bunun üzerine tımarhaneyi boylar. Aslında kafayı yemiştir. Fakat araysında uç noktalara gittiği, yerinde durmak bilmediği, çokça da sabırsız olduğu için, yaptığı işe kendini kapırır. Bu tür komikliklere kadar vardırırlayı. Ne yaparsın ki horozlar Patrikhanesindir. Ve Favini, kavgayı kümesin içine kadar takip eder. Zangoç, kümesteki bağırış çığırsa geldiğinde, Favini'yi yakalar. Onu hırsız zanneder. Patrik vekili ise, deli... Böylelikle Favini'nin tımarhane anıları, orada müşahade ettiği hastalar ve hastaların hikâyeleri ortaya çıkar. Bu arada Misailidis, 19. yüzyıl patrikhanesine, oranın çalışanlarına, ayrıca felsefesine, uygulamalarına yönelik eleştirilerini de, bu tür olaylar üzerinden aktarır.

Bu da *Tamaşa-yı Dûnyâ*'nın üçüncü güçlü yönünü oluşturur: Misailidis, bütün olarak ahlak vaizi değildir. O, sürekli nasihatlerde bulunmaz. *Tamaşa-yı Dûnyâ* bu yüzden hakkında yazılan birçok makalenin söylediği gibi bir pendhame değildir. Misailidis tam bir entelektüel, hassas bir sanatçı, külyutmaz bir eleştirmendir. *Tamaşa-yı Dûnyâ* da yer alan eleştirilerin miktarı, Tanzimat dönemi romanlarını bir yana bırakalım, düşünce eserlerinde bile yoktur. 19. yüzyıl Osmanlı toplumundaki meslekler, yanlış Batılılaşma, eğitim kurumları, insanlar arası ilişkiler, adaletin tesisi, örf ve adetler, kitaba dayanmayan batıl inançları Misailidis'in eleştiri oklarından kurtulamaz. Onda eleştirel düşünme, ahlaki düşüncenin üstündedir. Hatta denilebilir ki bu kadar kuvvetli bir eleştirelliğe sahip olduğu için ahlakiğe ulaşmıştı Misailidis.

Bütün bu yönler, *Tamaşa-yı Dûnyâ*'yı bir hayat kitabı haline getirir. Ahmet Mithat Efendi'nin bütün romanları için de aynı değerlendirmede bulunabiliriz. İkisi de sanat yapmak için sanat yapmışlardır. Fakat her ikisi de katıksız birer sanatçıdır. Her ikisi de toplumsal kaygılarla roman yazarlardı, gazete çıkarırlardı. Diğer 19. yüzyıl sanatçıları da bu özellikler vardır. Her ikisi de insanı eğilip bükölür, şekillendirilir, bir "tabula rasa" olarak görölür. Her ikisi de Osmanlı'nın girdiği çıkmaz sokaktan, nasıl çıkılacağı üzerine kafa yorar. Yine her ikisi de devasa bir birikime sahiptir. Kitabı bilgiyi tecrübi bilgiyle yeniden düşünmeyi, her ikisi de başarır, uygular. Misailidis'in *Tamaşa-yı Dûnyâ* boyunca istifade ettiği kaynaklar sayılamayacak kadar çok ve çeşitlidir. Onda Diyojen de vardır, İsa da Konfçyüs de. Ortodoks azizlerin söylemlerine de yer verir, Nasrettin Hoca'nın da Aristoteles'in de. Ve bunları olduğu şekliyle alıp kullanmaz, düşölür, işler, romanına uyarlar. Yer yer onlarla çekiştiği de olur. Bu yüzden de *Tamaşa-yı Dûnyâ* okumaya doyum olmayan, düşölndölrcöl bir romandır. Verdiği bilgiler, kullandığı deyim ve atasözleri, toplum tahlilleri, mevcut ahlak eleştirisiyle de, roman adeta bir 19. yüzyıl İstanbul ansiklopedisidir. Peri Efe'nin notları, *Tamaşa-yı Dûnyâ*'nın bu yönölndölü daha da açığa çıkarmıştır. (••••)

TAMAŞA-YI DÜNYÂ VE CEFAKÂR U CEFAKEŞ

Evangelinos Misailidis
HAZ: Robert Anhegger,
Vedat Günyol, Peri Efe
YAPI KREDİ YAYINLARI 2021

DUYGU KARALI
karslduygu@gmail.com

ÇİZER: Yüstra Karaşahin

SOFRA KÜLTÜRÜNDEN MEZAR TAŞLARINA ESKİ İSTANBUL

Edmondo De Amicis, Pierre Loti, Andersen İstanbul'u farklı açılardan kaleme aldılar. Yaklaşık 15 yılını bu şehirde geçiren Francis Marion-Crawford ise 1890'larda İstanbul'da şehri, tarihi yarımada ve surlar etrafında anlatıyor. Anı kitabında yazar, saray yaşamına dair gösterişli anlatımdan kaçınıyor. Bundan ziyade sokaklarıyla, seyyar satıcılarıyla, kahvedeki insanlarıyla, günlük koşuşturma içinde yaşayan İstanbul'u yansıtır.

İstanbul var olduğundan beri insanlığın gözbebeği bir kent olageldi. Roma'dan Latin İmparatorluğu'na, Bizans'tan Osmanlı'ya hep fethedilme arzusu uyandırdı. İmparatorluklar ona hâkim olur olmaz başkentliği yakıştırdılar. Hem coğrafi konumu hem de kadim kültürüyle merkez olmaya layık tek kentleri oldu.

Masalsı ve gizemli atmosfer

İmparatorluklar başkenti İstanbul tarihin her döneminde gezginlerin ilgisini çeker. Özellikle on dokuzuncu yüzyılda yolu İstanbul'dan geçen ya da hususi olarak İstanbul'a gelen çok sayıda yazar, ressam bulunur. İstanbul'un büyüüne kapılan sanatçılar hayranlıklarını dile getiren metinler yazmaktan geri durmazlar. Dolayısıyla o dönemde yazılan

çok sayıda seyahatname ve anı bulunur. Edmondo De Amicis'in 1874 tarihinde ziyaret ettiği İstanbul'u çok renkli insan manzaralarıyla anlatan *Constantinopoli* eseri, Türk dostu olarak nitelenen Pierre Loti'nin anıları, Andersen'in İstanbul'u Doğulu ve Batılı yanlarıyla düalist bir tarzda anlattığı yazıları ilk elde aklıma gelenler. Genelde oryantalist bir bakışa sahip bu eserlerin ortak özelliği, İstanbul'u Doğu'ya özgü masalsı ve gizemli bir atmosferde ele almaları. Özellikle Andersen'de gördüğümüz hareme dair abartılı anlatı, dönemin oryantalist ruhunun en tepe örneklerinden birini oluşturuyor.

Amerikalı yazar Francis Marion-Crawford'un 1884'ten 1890'ların ortalarına kadar ziyaret ettiği İstanbul'a dair anlatısı *1890'larda İstanbul* dönemin önemli eserlerinden.

Crawford, kırka yakın macera ve korku romanı, tarih ve gezi kitabıyla Amerika'nın önemli yazarlarından. Türkçede roman sanatının anlamı ve değerine ilişkin deneme türünde bir kitabı daha bulunuyor. *1890'larda İstanbul*, 1884'te İstanbul'da evlenen ve bir yıl ikamet eden, sonrasında birkaç kez daha kente gelen yazarın, İstanbul'u tarihi yarımada ve surlar etrafında anlattığı anı kitabı. Kitapta Crawford'un satırları kadar resimler de anılmaya değer. Ressam Edwin Lord Weeks daha çok Doğu'ya gerçekleştirdiği seyahatlerden ilhamını alan bir sanatçı. Paris'te eğitimini tamamladıktan sonra Hindistan'a gider ve resimlerini bizzat yerinde görerek çizer. Doğu'nun o gün için pek de popüler sayılmayan bölgelerine giderek orijinal eserler yaratır. 1895'te seyahatlerinde yaptığı resimleri kitaplaştırır. Crawford ile Weeks'in yolları da İstanbul'da kesişir.

Crawford'un kitabı dönemin anı ve gezi yazılarından birkaç noktada ayrılmaktadır. Bunlardan biri İstanbul'un turistik yanından çok gerçek yaşamına odaklanmasıdır. Yazar saray yaşamına dair gösterişli anlatımlardan kaçınır. Bundan ziyade sıradan halkın yaşamına odaklanır. Sokaklarıyla, seyyar satıcılarıyla, kahvedeki insanlarıyla, günlük koşuşturma içinde yaşayan İstanbul'u yansıtır. Yazar da ressam da halkın içine karışmaktan, onlarla yiyip içmekten, sohbet etmekten kaçınmaz. Dolayısıyla Weeks de çizimleriyle bu manzaraya katkı sağlar. Alışıldık büyük Bizans yapılarından ziyade İstanbul'un görülmemiş detaylarını resmeder. Kağıthane'de Kayıkçılar, Dondurmacı, Kahvehane gibi resimler 1890'lardaki gerçek İstanbul'un nabzını tutar.

Galata Köprüsü yaşam deryası

Crawford'un İstanbul'a samimi yaklaşımı diğer seyyahlardan daha tarafsız değerlendirmelerde bulunmasını sağlar. Anlatı Osmanlı'nın son dönemine dair yaygın Batılı bakış açısından oldukça uzaktır. "Kostantiniye'nin en çarpıcı özelliği pek çok ölüme meydan okumasını sağlayan o bitmez tükenmez canlılığıdır. Türkiye'den 'hasta adam' diye söz etmek ve dünyada hayatın en doludizgin sürdüğü kentlerden biri olan bu şehri yıkım ve çürüme ile bağdaştırmak adet olmuştur. Ancak Haliç'in herhangi bir yakasında yirmi dört saat geçiren biri, ne İstanbul sokaklarında, ne Galata Köprüsü'nde, ne hareketli Galata semtinde, ne de Pera tepelerinde ataletle uzaktan yakından ilgili bir şey düşünebilir. Avrupa'dan, İtalya veya Avusturya'dan gelen biri başkent cinhanşümül hayatı, canlılığı ve faaliyeti karşısında gerçekten şaşırır".

Yazara göre İstanbul'un yaşamı siyasetten etkilenmemişe benzer. Yolcular vapur bekler, hamallar yük taşır, sakalar su satar. Özellikle Galata Köprüsü görülmeye değer bir yaşam deryasıdır. Her milletten insan sürekli gider gelir. Rengârenk kıyafetleri, fesleri ve feraceleri ile manzara bir cümbüşü andırır. "Bu köprünün San Francisco'dan Pekin'e bütün dünyada bir benzeri yok, öylesine göz kamaştırıcı, hayat dolu, üzerindeki kalabalığın her bir parçası diğerinden öylesine farklı, öylesine sıra dışı ve büyüleyici ki!".

Crawford'un öne çıkan bir yanı da, dönemin İstanbul'una dair yaptığı gözlemleri toplumsal ve tarihsel bir yorumlama-ya girişmesidir. Adeta sosyolog gibi yakaladığı ipuçlarından

tahlile girişir. Semtlere göre değişen nüfus yapısını, davranış tarzlarını, adetleri kitabın farklı bölümlerinde işler. Örneğin çarşı ve alışveriş adetleri üzerine yazdığı satırlar, alışverişte takındığımız tavrın yüz yılı geçen bir sürede hiç değişmediğini gösterir. "Aradığınızı ilk gördüğünüzde kör gibi davranmalı ve en ufak bir yüz ifadenizle ilgilendiğinizi belli etmemelisiniz. Sonra dükkândaki en az yüz malın fiyatını sormalı ama bu arada ihtiyacınız olanı da unutmayacak kadar dikkatli olmalısınız. Yoksa dükkân sahibi aslında onu istediğinizden şüphelenebilir...". Yine Türklerde ev ve dışarı arasındaki belirgin ayrımı dile getirir. Ev, kadını ve mahremi simgelerken dışarısı erkeği ve ticareti simgeler. Özel alan ile kamusal alan arasındaki fark Müslüman toplumda oldukça belirgindir. "Türklerin çoğu evlerinden sabah çıkıp işleri bittikten sonra ikinci vakti evlerine dönerler... Evlerde eşler, çocuklar ve ailenin diğer kadınlarının bulunduğu yer harem- dir. Türk erkeğinin gündüz evinin dışındaki hayatı tamamiyle erkekler arasında geçer ve ailesindeki kadınlardan herhangi biriyle birlikte görülmekten hoşlanmaz."

Canlı bir İstanbul tasviri

1890'larda İstanbul on dört bölümden oluşur. Her bir bölümde, İstanbul'un daha çok Müslüman nüfusun ağırlıklı oturduğu semtleri, yapıları ve gündelik yaşamı ele alınır. Yazar bunu özellikle tercih ettiğini belirtir. "Şimdiye kadar Pera ile Galata'dan ve Haliç'in kıyısındaki yoğun yerleşim alanlarından pek söz etmedim. Eski Ceneviz şehri hiçbir zaman Konstantiniye'nin parçası olmamıştı ve bu Türk başkenti ile hiçbir zaman da kaynaşmayacak... Ama Pera ve Galata'da genellikle çoğu Avrupalı olan Hristiyanlar ve Yahudiler yaşıyor. Bu nedenle sokakların görünümü daha az Doğulu ve dolayısıyla o kadar ilginç değil". Yine de kitabın son bölümünde, değinmeden edemeyeceğim dediği Pera, Üsküdar, Kadıköy gibi semtlere dair birkaç paragraf eklemeyi ihmal etmez.

Crawford'un kitabı on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde hasta adam addedilen Osmanlı'nın başkentinin, bu nitelendirilmenin aksine canlı bir hayata sahip olduğunu bize gösterir. Kitap aynı zamanda tarihi yarımada ve sur çevresini semt semt gezme, İstanbul'un değişen ve değişmeyen yönlerini değerlendirebilme imkânı verir. Dönemin İstanbul'unun yeme içme alışkanlıklarından mezar taşlarına kadar ayrıntılı bir tablosunu çizer. İstanbul'un Müslüman ve gayrimüslim halkının benzerlik ve farklılıklarını sayarken, birlikte yaşamının insancıl doğasına işaret eder. Amerikalı edebiyatçının gözünden olabilecek en objektif tarzda yazılan kitap okurların ilgisini hak ediyor. (●●●)

1890'LARDA İSTANBUL

Francis Marion-Crawford

CEV: Şeniz Türkömer

TÜRKİYE İŞ BANKASI
KÜLTÜR YAYINLARI

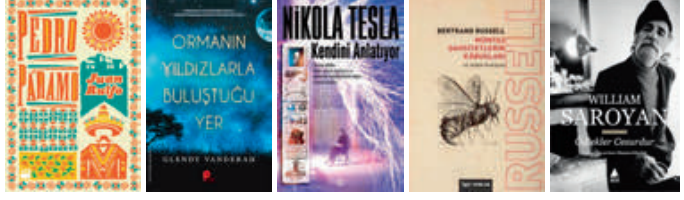
ORKUN GALOLAR

terskarga

“Derler ki bir yolun inişli çıkışlı olması, sizin gidiyor ya da dönüyor olmanıza bağlıdır. Bir yerlere gidiyorsanız çıkışlıdır yol, dönüyorsanız inişlidir.”

Pedro Paramo / Juan Rulfo

** Sana bana kalmaz, her şey fani
Herkese tonla bizayse koklatıyor şu yalan dünya*

İçinde bulunduğumuz salgın günleri bayram, yıllık izin ya da kar tatilinin rahatlığını vermese de okumak ve en azından başka ‘şey’lerle uğraşmak için daha önce bulamadığımız boşluklar yarattı. Umarım bunu doğru şekilde kullandık, kullanmaya devam ederiz.

Başka ‘şey’ler konusunu senin yaratıcılığına bırakıyorum. Günlerimiz onu ‘bir şekilde’ doldurmakla geçiyorsa, başka şeyler yapma zamanı çoktan gelmiştir. Bir ara, altı ay kadar günlük hayatımdaki her şeyi ama her şeyi not aldım. Bu notları düzenli olarak bilgisayarıma geçirdim. Sonra baktım ki çok saçma bir hayatım var, değiştirmeye karar verdim. Evet, her şey kabul etmekle, fark etmekle başlar. Fark etmek için de farkında olmak gerekiyor, durup düşünmek. Bunun için öncelikle kendine dürüst olman gerekiyor, neleri sevdiğini bilmen... Bak, yaparsan göreceksin ki aşağı yukarı aynı şeyleri yiyorsun, şimdi zaten kimseyle görüşmüyor olsak da aynı insanlarla görüşüyorsun, aynı yolları gidiyorsun... Mesele yılda 3 ya da 4 çeşit çorba içiyoruz, farkında değilsin ama onlarca çorba çeşidi var! Uzun liste... Yaşam enerjisi çekilmiş gibi bir hâl. Bunlarla seni sıkmak değil derdim ama ben ilk iş, işimi değiştirdim. Sonrası güzel, uzun hikâye...

Kitaplara gelecek olursak... En azından şimdi herkesin evinde kitapları var değil mi? Zaten bu yazının yayınlandığı bir edebiyat dergisini okuyan insanların da evinde birkaç kitap dahi yoksa kime neyi nasıl anlatacağız! Salgın döneminde evden bile çıkmadan ulaşabiliyoruz, kitapçılara bile gitmeye gerek kalmadan üstelik. Ben gitmeyi seviyorum, o ayrı. Dünyanın uzak ülkelerinden bile kitaplar ayağımıza kadar geliyor, bir zorlukla karşılaşılmıyor. Buna rağmen okuma alışkanlığımız düşük, en azından ülkemizde böyle. Ortalama bir kitabın baskı adedi 2 bin. Bunun tamamının tüketilmiş olması o kitabın başarısı olarak düşünülüyor çünkü o da düşük! İlk eve kapandığımız dönemde okuma oranımız için bir şey diyemesem de en azından kitap satışları yüksekti. Daha sonra bu oran git gide azaldı, azalmaya da devam ediyor. Bakmayın internet satışlarının kitap satışlarını artırdığı söylemlerine. Öncesinde 5 kitabın yaklaşık 1'i internetten satılırken 4'ü mağazalardan oluyordu. Salgın nedeniyle internet satışlarının yüzde yüz arttığı açıklandı her yerde. Doğal olarak da bu dönemde kitap satışları çok yüksek sanıldı. Oysa bu açıkladığım tabloyla internetten satış 2'ye çıkarken, yasak saatler / hafta sonu yasakları vb. nedenlerle mağazalara bilinçli olarak da girilmeyince oradaki 4 kitabın

satışı yaklaşık 1 - 2'ye indi.

Yazarlık çok para getiren bir meslek olarak görülebilir. Çok satanlar göz önüne alındığında ‘hadi canım sen de’ diyebilirsin ama benim tanıdığım yazarların çoğunun ikinci bir işi mutlaka var, hatta birinci işi olmasa yazamazlar. Futbolcuların da çok para kazandığını düşünmemiz gibi aslında sadece vitrindekiler kazanır, biz hepsini kazanıyor sanırız... Neden kitap okumuyoruz konusu üzerine çok düşünülmesi gereken bir konu, geçirilecek gibi değil. Yurt dışında nasıl, neden orada öyle (genel kanı çok okunduğu, en azından bizden çok okunduğu, batıda mı demeliyim, Japonları nereye koya-cağız, uzun sorular...)

Yaptığım araştırmalarda dünyada matbaacılığın daha yeni yeni kendini göstermeye başladığı, dağıtım ağının zor kurulduğu / kurulamadığı 1500 - 1800’lerde de benzer rakamlarda baskı adetleri varmış. Düşünün, kitabevi sayısı çok çok düşük. Bir yerden bir yere kitap göndermek o kadar

Kitaplardan

“Kanserimi erken bir safhadayken buldular” dedi. “Ancak yine de yumurtalıklarım ve göğüslerimin ikisi de alındı çünkü tekrarlayan göğüs kanseri ve yumurtalık kanseri için yüksek risk taşıyordum.”

Gabe, yüzü mum ışığıyla yıkanır şekilde ona doğru eğildi.

“Bir şey söylemek zorunda değilsin.”

Gabe tekrar sandalyesine yaslandı. “Söylemeyeceğim. Her zamanki gibi, sen doğru şeyi en çok söylemek istediğinde, kelimeler seni yüz üstü bırakıyor.”

“İnsanlar bir şeyler söylemek zorunda olduklarını düşünüyor ama bu durum beni hiçbir zaman iyi hissettirmiyor.”

“Biliyorum. Dilin, bizim dilin gelişmiş olduğunu sandığımız kadar gelişmiş olmadığına karar verdim. Anlatmak istediklerimizin çoğu beynimizde kilitli halde kalırken, biz hâlâ düşüncelerimizi homurtularımızla ifade etmeye çalışan maymunlarız.”

Ormanın Yıldızlarla Buluştuğu Yer
/ Glendy Vanderah

zahmetli ki ağırlık yapmasın, maliyetler düşsün diye kitapların ciltlenmeden top kâğıt halinde gönderildiği zamanlar... Gönderdiğiniz kitapların parasını takasla almak zorundasınız, çünkü öyle paranızı havale etme vb. organizasyonlar yaygın veya kullanımda değil. Bunun için bir mektup sistemi kurulmuş. Oradaki başka bir ödeme mektubu başka bir takas mektubu karşılığında şu kişiye, diye başlayan mektuplar. Onlarca mektup... Karşılıklı diz boyu... Kitapları oradan oraya nakleden çalışanlar çoğunlukla okuma yazma bilmiyorlar, kitaplar karışıyor, zaten bir yerden bir yere birkaç ayda giderken yanlışlıkla ilgili düzeltmeler, yazışmalar... Şimdi köşesi kıvrılsa burun büküğümüz kitaplar ağırlıklı olarak gemilerle naklediliğinden -bu arada nakliye problemlerinin çözümü için ilk kitabevleri ve matbaalar ağırlıklı olarak liman kentlerine kurulmuş- sudan zarar görmemesi için fiçılara koymaya varan türlü çözüm yolları denenene yine de islammasına mani olunamayan yöntemler... Yazarken yoruldum!

Mesela bunlarla ilgili biraz örnek vereyim. Dağıtım yapılrken tek tek bir eserden birkaç tane olacak şekilde küçük koliler yapılmış. 1526 yılında Jose Bade, Noel Beda'nın *Annotatio-nis* isimli kitabını şu şekilde dağıtmış: 32 adet Nurumburg'lı Melchior Koberger'e, İtalya'ya satılmak üzere 50 adet İtalyan temsilcisine, 20 adet Basel ve Paris'te kitabevi bulunan Conrad'a 62 adet İngiltere'ye, 40 adet Rouen'e ve 6 adet Orleans'a...

Kitap dağıtım ağı sıkıntılarını çözmek için çok çeşitli yöntemler denenmiş. 1471 yılında Delfili Lambertus ve Antonius Milathiate Cenova'ya yerleşerek sadece Lombardiya bölgesine değil, Napoli çevresinde de satış yapmışlar. Lyonlu tüccar Barthelemy Buyer, 1455'ten önce çok geniş bir ticari ilişki ağına sahipmiş. Nicolas Jenson ölümünden birkaç yıl önce kitap yayını durdurup tüm zamanını satışa ayırmış. Buna benzer çabalar zamanla tirajın yükselmesine ve fiyatların düşmesine yaramış. Ama çok uzun sürelerde...

Gezgin kitapçılar özellikle 16. yüzyılda reform düşüncesinin yayılmasında da önemli bir rol oynamışlar.

Kitapların fuarlarda satılması kısa sürede gelenek haline gelmiş. Özellikle Paris civarı ve İngiltere'de Stroutbridge bölgesinde yoğun biçimde kitap fuarları düzenleniyormuş. Bunlardan başlıcalarından diğerleri de Lyon, Medina Del Campo (İspanya), Lypzig ve Frankfurt'muş. Fuarlara giden tüccarlara tanınan ayrıcalıklar ve fazla müşteri, ticareti kolaylaştırmış. Böylelikle büyük fuarlar kitapçı ve matbaacıların buluşma merkezi haline gelmiş. Belirli aralıklarla bir araya gelme, fiyatları belirleme, borç ve alacakları hesaplama, baskı için gerekli malzemeleri sağlama, ortak sorunları tartışma, yeni yayınlanacak kitapları belirleme, başkalarının aynı kitabı basmasını engelleme ve değişik yerlerdeki kitapçılarla takas yapma olanakları hep bu fuarlar sayesinde gerçekleşmiş.

Kitapçılar, kitabevleri, fuarlar... Özlediğimiz, onlarsız olamayacağımızı esas şimdi daha çok hissettiklerimizden. Çok uzun zaman önce bu kitap ağının kurulması için daha zorlu imkânsızlıklara, savaşlara, salgınlara vb. şeylere rağmen yaşananlar ortada. Ulasabiliyorken okuyalım, okutalım. Umarım bu günler geçecek. Umarım... (☹☹)

* Nikola Tesla Kendini Anlatıyor

Yaşadığı dönemde sihirbaz olarak tanınan bir dâhinin kendi ağzından yazılmış, tanışma niteliğinde bir kitabını önermek istiyorum bu ay.

Sırbistan'ın başkenti Belgrad'daki Tesla Müzesi'nde bizzat gözlemleştirm yıllar önce. Tesla'nın icadı, "Tesla Bobini" adı verilen büyük bir makine çalıştırıldığında, Star Wars filmlerindeki gibi bir sahneye tanık oluyorunuz. Elinize almış olduğunuz sıradan bir floresan, kablolu olarak yanyoruld! Neredeyse 100 yıl önce böyle bir makine geliştiren Tesla'nın günümüzde yaşadığını hayal et! Ucan bir makine icat etmesinden robotlara kadar anlatmakla bitmeyecek hikâyesi... Günümüz demişken şu an kullandığımız ve olmazsa olmaz alternatif akımın da mucidi kendisidir. Tartışmalı radyo ve bir dolu başka icat. Hastalıklarla fakat güzel geçen ömrün beş parasız ve borç batağında sona eriş!... Sahi elektrik neden bedava değil, olur muymuş?

Çocukluğundan başlayarak, yaptığı icatlara kadar altı bölümden oluşan kitap, bir bilim insanının serüveni hakkında birinci ağızdan bilgilere sahip... Günümüzde giderek artan bir ilgiyle izlenmesine rağmen hayatı hakkında çok da bilgi sahibi olmadığımız bu 'bilgin'in yaptıklarını ya da planladıklarını okuyunca çok şaşıracağsınız. Bu kısa ama güzel kitapla yetinmeyip Geoturka yayınlarından çıkan diğer kitaplarını da okumak isteyeceksiniz.

"*Nikola Tesla Kendini Anlatıyor*," Nikola Tesla tarafından yazılan kitap Geoturka Yayınları'ndan çıkmış, Çevirisini İnci Yılmazlı yapmış:

"İnsanlığın gelişiminin sürekli olabilmesi icatlara bağlıdır. İcatlar, yaratıcı insan beyninin en önemli ürünüdür."

"Baskı altında harcanan her çaba, hayat enerjisinden fedakârlık yapmayı gerektirir."

"Bir mucidin cabaları genellikle hayatı kurtarıcıdır. Görevi ister çeşitli güçleri kontrol etmek olsun, ister birtakım aletler geliştirmek ya da hayatımıza yeni kolaylıklar sağlasın, her zaman varlığımızın güvenliğine katkıda bulunmaktadır."

Gerişi... Oku, dünyanı değiştir!

bir varmış:

"Düşünüyoruz, doğru ama öyle kötü bir şekilde düşünürüz ki sık sık düşünmesek daha iyi olacağını hissediyorum."

Mümtaz Şahsiyetlerin Kâbusları / Bertrand Russell (d:18 Mayıs 1872) - ö:2 Şubat 1970)

bir yokmuş:

"...kitaplardan alacağınız güzel dersler var. Okuyun ve artık küfretmeyin."

Ödlekler Cesurdur / William Saroyan (d:31 Ağustos 1908 - ö:18 Mayıs 1981)

* İkilem'in "Bir Sebebi Var" şarkısından...

@terskarga

orkun@galolar.com

KARANLIK RÜZGÂR

Eskiden vahşice bir oyun oynarmış çocuklar. Bir kuşu boyar ve diğer kuşların arasına salarlarmış. Diğer kuşlar farklı görünen bu kuşu didikleyerek öldürürlermiş. Acı veren inciten bu örneği yazarlar çokça kullanırlar. Kendine benzemeyeni yok etmeye küçük bir misaldir çünkü boyalı kuş. Farklı karakterlere sahip olan üniversite öğrencileri de kendi iç dünyalarını aktarırken kuşlarla bağ kuruyorlar. Kimi balkonuna bir kuş konsun istiyor, kimi eylem yapmaya giderken ağaçta öten bir kuşa takılıp kalıyor, kimi “kuşlar senin neyin” diye soruyor.

“Yerde güzden¹ kalan yapraklar var. Dallarin² arasında sürekli yer değiştiren kuşların³ seslerinden başka ses⁴ yok etrafta. Onlar kış⁵ kuşları, derdi Süleyman. Kış kuşu olmak yetmez üşümek için, sürekli uçuşarak⁶ ısınıyorlar.”⁷

1 Sözcüklerin bir idealin, bir mağduriyetin yahut bir sevincin emrine girivermesi çok kısa sürer. Buraya aldığım alıntı, Emine Batar'ın *Karanlık Rüzgâr* romanının çekirdeği olabilecek bir cümle. Roman, başörtüsü yasağının uygulandığı yıllarda, üniversitede okuyan beş üniversite öğrencisinin yaşadığı üç günü anlatıyor ve güz kelimesi yasaklar başlamadan önceki günü çağrıştırıyor. O gün büyüyor, genişliyor; ailelerle verilen farklı mücadeleler, karar anları, sancılar, hesaplaşmalar ayrıntılı şekilde anlatılıyor.

2 Romanda sadece beş arkadaşın değil, yasakları uygulayan yöneticilerin iç dünyaları da verilmeye çalışılıyor. Görevleri ve vicdanları arasında gelgitler yaşayan uygulayıcılar, kendilerine tutunacak dallar bulma noktasında beceriksiz değiller. Her biri kendince bir dala tutunuyor. Yazar bu noktada zor bir işe giriyor, kendinden memnun olan insanın tövbesi olmaz çünkü. Ufak ayrıntıları ve uygulayıcıların birbirleri ile ilişkilerini aktarırken merhametli dokunuşlar yapmayı ihmal etmiyor.

Kış mevsimi romanların vazgeçilmez mevsimidir

3

Eskiden vahşice bir oyun oynamış çocuklar. Bir kuşu boyar ve diğer kuşların arasına salarlarmış. Diğer kuşlar farklı görünen bu kuşu didikleyerek öldürürlermiş. Acı veren inciten bu örneği yazarlar çokça kullanırlar. Kendine benzemeyeni yok etmeye küçük bir misaldir çünkü boyalı kuş. Farklı karakterlere sahip olan üniversite öğrencileri de kendi iç dünyalarını aktarırken kuşlarla bağ kuruyorlar. Kimi balkonuna bir kuş konsun istiyor, kimi eylem yapmaya giderken ağaçta öten bir kuşa takılıp kalıyor, kimi “kuşlar senin neyin” diye soruyor. Özgürlüğe bir gönderme olarak görebileceğimiz kuş motifi mağdur bir anlatının önüne geçmek için kurgulanmış da olabilir. Yaşanılan mağduriyeti başkasına anlatıyor olmak, gurur kırıcı olduğu gibi insanın iç dünyasını sarıp sarmalamadan çıplak bırakır. Emine Batar, her anlatısında kelimeleri itina ile kullanır. Bu romanında da her biri boyalı kuşa dönüşmüş öğrencilerin yine de kuşlarla bağ kurmasını umudu diri tutmak adına gerekli görüyor.

4

Romanda çoğul anlatıcı vardır, “anlatıcı çeşitliliği” olarak da adlandırılan bu anlatma şekli, otoriteyi paylaşırma noktasında yazarların kullandığı bir yöntemdir. Kişilik yapıları, tepkileri, ilişkileri farklı olan insanlar aynı olayı farklı anlatacaktır. Yazarlar sadece farklı insanların dilinden değil, para, ağaç, duvar, hayvan, bitki gibi pek çok farklı figürü de anlatıcı koltuğuna oturatabilirler. Gerçeğin insandan insana farklı değişkenliği, algıların farklılaşması Faulkner’in *Döşegimde Ölüren* romanında üst düzeyde uygulanmıştır.

5

Kış mevsimi romanların vazgeçilmez mevsimidir. İçinde çabayı, hayata tutunmayı barındırdığı için ve mücadele atmosferini tamamladığı için özellikle tercih edilir. Jack London’un meşhur *Yabanın Çağırısı* romanında Buck’ın yük taşıdığı ağır koşullarla kızak çektiği çileli yaşamı kış ile özdeşleştirilmiş, kırılmaya yakın buz kütleleri, karın altına eşilen çukurlardaki yaşam, hayatın zorluklarını aktarmada yardımcı olmuştur. Buck iyi kalpli John Thornton ile tanışıp aylıklık etmeye başladığı zaman diliminde ise kış arkada kalmıştır.

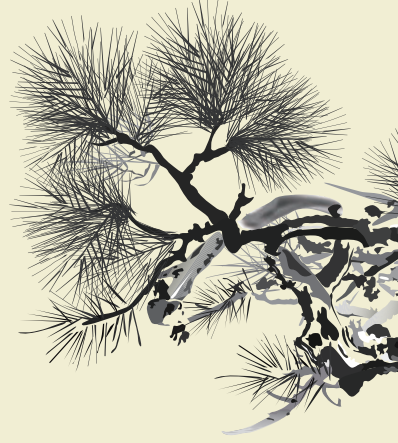
Karanlık Rüzgâr romanında ise kış, hem çağrışımları ile hem de içinden geçen mevsim itibarı ile romana eklenmiş ana figürlerden. Şubat’ın insanın içini üşüten ve titreten soğuğu gençlerin kalbindeki yangınlarla başa baş ilerliyor roman boyunca. Sürekli üşüyen öğrenciler, birbirlerini sözlerle ve yakınlıkları ile sarmalarken yasaktan sonraki günlerde bu kez kendi aralarında başka bir rüzgâr esmeye devam ediyor.

6

Yazarın, üşümek için uçmak zorunda olan kuşlardan bahsetmesi manidardır. Rüzgâr karanlık esmektedir. Onun önündeki kuşların ise soğuğa şerbetli olması, zaten kışın yaşayan bir kuş olmaları yetmez, yaşamak için çırpınmaları, uçuşmaları da gerekmektedir. Karanlık rüzgâr, bu çabayı aktarmaya çalışır okura. Aslında zalim gece, ağlayan gökyüzü, karanlık rüzgâr gibi terimler yazarın içindeki acıyı tabiatla bölüşme arzusundan doğar. Ruskin’in “patetik yanılgı” olarak adlandırdığı ve pek de sıcak bakmadığı bir durumdur bu. Lakin okuduğumuz bu romanda yazar, soğuğu, rüzgârı, kışı kendi arzusu ile kişileştirmez, dayatmanın kendisi özellikle yasağın uzun sürmesinin planlanması gibi etkenler rüzgârı karanlıklaştırır.

7

Emine Batar, *Karanlık Rüzgâr*, Muhit Kitap, 2021, s.103

BİRBİR GECE MASALLARI SEYH İLE GAZAL

çizen - selahattin demirci
selahattin87demirci7@gmail.com

İFRİT, EVLADINI HURMA ÇEKİRDEĞİ İLE KAZARA ÖLDÜREN TÛCCARİ KATLETMEK ÜZEREDİ. ORADA BULUNAN ŞEYH DE "ANLATACAKLARIMI BURADAKİ TÛCCAR İLE SENİN ARANDA GEÇENLERDEN DAHA ACIKLI BULURSAN, BU TÛCCARIN KANI ÜZERİNDEKİ HAKKININ İKİDE BİRİNİ BANA BAĞIŞLARIMISIN?" DEMİŞ. İFRİT DE ŞEYHİN TEKLİFİNİ KABUL ETMİŞ.

BU GÖRDÜĞÜN GAZAL, AMCAMIN KIZIYDI. GENÇLİĞİNDE ONUNLA EVLENDİM, OTUZ SENE BERABERCE YAŞADIK. ALLAH'A ŞÜHÜRLER OLSUN, HER ŞEYİMİZ YERİNDEYDİ AMA ÇOCUĞUMUZ OLMUYORDU. ONUN İÇİN KARA GÖLLÜ BİR ÇARİYE İLE EVLENDİM.

ONDA YÜZÜNE BAKILAMAYACAK KADAR GÜZEL BİR OĞLUM OLDU. OĞLUM DOĞDUKTAN ON DÖRT SENE SONRA; KARA GÖZLÜ, ŞEFKAT DOLU, TATLI SESLİ, GÜZEL ENDAMLİ BİR ÇİVANDI. TAMA O SİRALARDA, ALIŞVERİŞ İÇİN, BİRDENBİRE EVİMDEN AYRILARAK UZAK BİR MEMLEKETE GİTMEK MECBURİYETİNDE KALDIM.

BEN EYE DÖNDÜĞÜM ZAMAN BURADA GAZAL SÖRETİNDE GÖRDÜĞÜN AMCAMIN KIZI...

"ÇARİYENİN ÖLDÜĞÜNÜ VE OĞLUMUN KAÇTIĞINI, FAHAT NE REYE GİTTİĞİNİ BİLMEYİ SÖYLEYEREK BENİ AVUTMAYA ÇALIŞTI."

BİR SENE SONRA KURBAN BAYRAMINDA KESMEK İÇİN SİĞİRTMAĞTAN SENİZ BİR İNEK GÖNDERMESİNİ TEMBİH ETTİM.

GELEN İNEK BANA O KADAR YALVARICI VE ACIKLI GÖZLERLE BAKTI, KUYREKLER EZİCİ BİR HÜZÜNE İNLEDİ Kİ, ONU KENDİM KESMEYE BİR TÜRÜ KİYAMADIM.

YÜREĞİMİ YAS, GÖZLERİMİ DE KANLI YAŞLAR BÜRÜDÜ.

ONU KESMESİ İÇİN SİĞİRTMACA TESLİM ETTİM. KESİLDİ, LÂKİN NE ET, NE YAĞ BULUNMADIĞINI, DERİ VE KEMİKTEN İBARET OLDUĞUNU GÖRÜNCE ONU KURBAN ETTİĞİME BİN KERE PİŞMAN OLDUM.

İNEKTEN KURBAN ETİ ÇIKMAYINCA SİĞİRTMACA, BİR BUZAĞI GETİRMESİNİ EMRETTİM. GELEN BUZAĞI BENİ GÖRÜNCE YANIMA KOŞTU, BENİ KOKLADI, ETRAFIYDA OTNADI.

BUNU KESMEYECEĞİM. BUNUN YERİNE BAŞKA BİR İNEK GETİR.

AMAN BU BUZAĞI AĞILA GÖTÜRMİYİNİZ, BAKSANIZA NE KADAR ŞİŞMAN, NE KADAR SEMİZ. BUNU KURBAN EDİNİZ!

BU BUZAĞIYI DÜNYADA KURBAN ETTİREMEM, ONU YERİNE GÖTÜRÜNZÜ!

ERTESİ SABAH BAKEMDE OTURURKEN, SİĞİRTMACA YANIMA YAYAŞÇA SOKULDU.

BEN DE İSTEDİĞİ MUKAFATI ONA VAAT EDİNCE

SİZE GİZLİCE ÇOK SEVİNCEĞİNİZ BİR MÜDE VERECEĞİM. LÂKİN MÜDEMİN MUKAFATIN İSTERİM.

BENİM EFSUN OKUMASINI BİLEN BÜYÜKLÜKTE USTA BİR KIZIM VAR.

"DÜN KURBAN ETMEYE KIRYADIGINIZ BUZAĞIYI AĞILA GÖTÜRDÜM. KIZIM GÜZEL BUZAĞIYI SEYDİ, OKSADI. SONRA KENDİ KULAGINI BUZAĞININ BAŞINA DAYADI. KIZIM, BİR- DENGİRE GÜLMekten KATILDA SONRA DA ACI ACI AĞLADI. BEN KIZIMA NEDEN EVVELA O KADAR GÜLDÜ- GÜNÜ VE ARKASINDAN DA NEDEN BU KADAR AĞLADIGINI SORDUM."

KIZIM DA:

BABA, BU BİR BUZAĞI DEĞİL, BİZİM EFENDİMİZİN BİR KAÇ SENE EVVEL ORTADAN KAYIBOLAN OĞLUDUR. ONU ÜNEY ANNESİ BU HALE SOKMUŞ. ANNESİNİ DE İNEĞE KALBETMİŞ. NÇİN AĞLADIGIMA GELİNCE, ÇÜNKÜ KURBAN OLARAK KESTİĞİNİZ İNEK, BU OĞLANIN ANNESİYDİ."

EVLADIMIN BİR BUZAĞI ŞEKLİNDE OLSA BİLE SAĞ OLUŞUNU DÜ- ŞÜNDÜĞÜ, SADETTEN GİL- DİRACAĞIM GELİYORDU. HEMEN SİĞİRTMACIĞA BERABER EV- NELA SİĞİRTMACIN EVİNE UĞ- RADIK."

SİĞİRTMACIN KIZINI ALARAK DOĞRU AĞILA KOSTUK BUZAĞI BENİ GÖRÜNCE, NESESİN- DEN PERENDELER ATARAK YANIMA GELDİ. ELLERİMİ, YÜZÜMÜ YALADI. BEN, SİĞİRTMACIN KIZINA, EVLADIMI YİNE ES- Kİ HALİNE GETİRMESİNİ, RICA ETTİM."

KIZ, YAAT ETTİĞİM ŞEYLERİN HİGBİRİNİ KABUL ETMEDİ. OĞ- LUMU ANCAK İKİ ŞARTLA ES- Kİ HALİNE KOTACAĞINI SÖYLEYDİ."

BİRİNCİ ŞARTIM, OĞLUNLA BEN EVLENECEĞİM. İKİNCİ ÜNEY ANNESİNE BÜYÜ YAPIP ONU GAZÂL ŞEKLİNE SOKACAĞIM, TÂ Kİ GEREK OĞLUNA GEREK BANA KÖ- TÜLÜK EDEMESİN."

EVLADIMI YİNE ES- Kİ HALİNE GETİR. BU HİZMETİNE MUKABİL EYİMİ DE, MALLARIMI DA, VELHÂSİL NEM VAR, NEM YOKSA HERŞİNİ SANA YERECEĞİM."

BEN, KIZIN TEKLİFİNİ MEMNUNİ- YETLE KABUL ETTİM."

KIZ, SUTUN ÜZERİNE BİR DUA OKUDU. SONRA BUZAĞIYA OKUNMUŞ SUTU SERPTİ."

VE BİRDENBİRE NE OLDU BİLMİY, KARŞIMDA BUZAĞI YERİNE KENDİ OĞLUMU GÖRDÜM. HEMEN OĞLUMA SARILDIM VE KURTULDUĞUNDAN DOLAYI ALHEM BEN, NEM DE O ALLAH'A BİN ŞÜKRÜLER ETTİK."

"YAVRUM GE- TİĞİ SİYONCILARI BANA ANLATTIK- ÇA, GÖZLERİM YAŞLA PERDE- LENDİ."

BİR AZ SONRA EYE DÖNÜNCE, YAVRUMUN ÜNEY ANNESİNİN GAZÂLE DÖN- DÜĞÜNÜ GÖRDÜM. İŞTE BU GAZÂL, O GAZÂLDİR."

DOĞRUSU NIKANENE ŞAŞTİM."

ANLAŞTIĞIMIZ GİBİ TÛCCARIN KANI ÜZERİNDEKİ HAKKIMIN YARISINI SANA BAĞIŞLIYORUM."

EY İFRİT, BENİ DE DİNLE, BENİM DE BAŞIMDAN ÇOK ŞEY GELDİ GEÇTİ. ANLAT- TIKLARIMI BEĞENDİĞİN TAKDİRDE, TÛCCARIN KANI ÜZERİNDEKİ HAKKININ KALAN YARISINI DA BANA BAĞIŞLAR MUSIN?"

cevap edecek...

DÜNYA DAMATSIZ BİR GELİNDİR

Mehmet Sabri Genç, Amak-ı Hayal yazıldıktan tam 107 yıl sonra Dünya Bir Gelindir adlı romanını yayınladı. Kitap, adı üstünde başlı başına bir gerçek, bir metafor, bir yargı. Müminler için daimi bir düsturdur. **Hafız-ı Şirazi: “Dünya bir gelindir ve bu gelin kimseyle nikahlanamaz!” diye buyurmuştur. Genç, bu düsturu kadim doğu gelenegindeki hikayât ile sarmalayıp sunmuş. Bu yolu izlerken kadim yazıcıların diliyle sesleniyor okuyucuya. Tüm hocalarını, Şarkın ve Garbın aksakallılarını ardına alıyor.**

Tam 111 yıl önce Filibeî Ahmed Hilmi, Hayalın Derinliklerine Doğru bir yolculuk yaptı. Bu yolculuk Fizan’a sürgün edilmesinden ve dünya işleriyle fazlaca hasır neşir olmasından hayli zaman sonraydı. Her ne kadar Jöntürklerin tesirinde kalsa da Senusiler ve Arusiye tarikatıyla hem hal oldu. İstanbul’a döndüğünde payitahta sakin bir bakiş attı ve nice hınzırıklar gördü. Hayalın Derinliklerine Yolculuk yaparken bir yandan da Darülfünun’da felsefe dersleri verdi... Gün geldi desteklediği politikacılar da Ahmed Hilmi’yi memleket içerisinde sürgün ettiler. Ki ömrü yolda geçti. Ve hatta ölümlü de anı oldu. Ve bir sır olarak kaldı. Ömrü boyunca esrarlı olanı mecaz diliyle anlattı. Ve hakikat, mecaz elbisesine sığmayacak kadar ayan idi...

Celen hikâyesiyle gelir

Mehmet Sabri Genç, *Amak-ı Hayal* yazıldıktan tam 107 yıl sonra *Dünya Bir Gelindir* adlı romanını yayınladı. Ve romanı yazdığında adl Darülfünun olmayan bir üniversitede Felsefe kürsüsünün kurulması için çaba harcayan genç bir hocaydı. Roman, yoğun bir şekilde *Hamzaname*, *Cenkname* üslubu ve *Amak-ı Hayal*, *Bırbırgece Masalları’nın* derinliğini içine aldı. Dedesi Gedro Efendi’nin sadrından doğan bir rüya, bir nazar savkması roman elbisesi giyip karsımıza çıkıyor. Bu cihetten genç romancı ile Ahmed Hilmi hakikat yolunda yoldas olmuşlardı.

Yukarıdaki paragrafı acmak zorundayım. Evet, postmodern edebiyat Borges’ten önce de sonra da eski anlatıları elbette namıluva süreçte, kutsal olan ile ladin olan iç içe olacaktı. Hayat gibi... Hayat, doğuda zamanın ellerine bırakılmış bir bebektir. Zamana fazla dokunmaz Doğulu. Onu şekillendirmekteyse Zamanın getireceklerine rıza gösterir. Bu, bir köyde söğüdün altında ya da camii duldasında oturan insanların köye gelen yabancıya “hos geldin!” demesi kadar doğaldır. Tüm hikâye de aslında tam buradadır; kevrana, yabancı, cerçi... Gelen hikâyesiyle gelir, hikâyeyle köylüleri ortak eder. O köyde oturup zamanın kollarında rıza dersi okuyan

köylüler bilirler ki en büyük öğretmen ölümdür. Ardından ise fukaralık. Hatrı sayılır bir öğretmen de tecrübedir. Kendilerini zamanın aksına teslim edenler bunlar bilirler ve hayat bir mecazdır. Hatta, rüyadır. Bu nedenledir ki Ahmed Amiş Efendi’nin de buyurduğu gibi: “Dağ, dağ, taş, taş görünce seyye muhtaçsın” sözünün sırrını bilirler. Oysa, dağ da taş da birer remizdir. Bu sebeple olsa gerek bir Frenk çıpı pipoya bakıp “Bu bir pipo değildir” dediğinde yine mecaza ve rüyaya itinaad eden şarkılar daha çok inanmışlardır. Zira hiçbir şey görüldüğü gibi değildir, sözü ile; bir şey görüldüğünden başka bir şey değildir, sözü arasında tefekkür etmele geçer ömür.

Kabul ediyorum, konuyu biraz dağıttım. Ama, bazı konular vardır ki sade olanı daha net anlamamız için üzerindeki sis perdesini dağıtmak gerekir.

Dünya Bir Gelindir, adı üstünde başlı başına bir gerçek, bir metafor, bir yargı. Müminler için daimi bir düsturdur. Hafız-ı Şirazi: “Dünya bir gelindir ve bu gelin kimseyle nikahlanamaz!” diye buyurmuştur. Mehmet Sabri Genç bu düsturu kadim doğu gelenegindeki hikayât ile sarmalayıp sunmuş. Bu yolu izlerken kadim yazıcıların diliyle sesleniyor okuyucuya. Anlatıcıyı metnin içine bir kahraman olarak yerleştiriyor. Daha doğrusu tüm hocalarını, Şarkın ve Garbın aksakallarını ardına alıyor. Hakikat için çile çekmiş kim var ise her birinden bir tutam alıp dünya adlı gelinin üzerine bir elbise biçiyor. Bu elbise, güzelliği ayan eden bir elbise değil, içinde yanıtıcı bir güzelliği olduğunu haykıran ateşten bir gömlek.

Ve yolculuk. Gassal Mavaş’ın, Çoban Zeyni’nin, Ha-sım al-Kudsî’nin çıktığı yolculuk aslında hem Gedro Efendi’nin köylülerinin ve okuyucunun çıktığı nefis teziyesi yolculuğudur. Varılan her menzilde onarılan ya da daha da marazi bir hal alan yolcuların dünya denilen bu alemle olan alış verişleri serilir önümüze. Başkalarının hikâyelerinde kendi acmazlarımız, günahlarımız, pışmanlıklarımızı görürüz. Bu sebeple anlatılan aslında kendi hikâyemizdir. Her yolcu baş-

Başkalarının hikâyelerinde kendi açmazlarımız, günahlarımız, pişmanlıklarımızı görürüz. Bu sebeple anlatılan aslında kendi hikâyemizdir. Her yolcu başka bir yolculuk doğurur. Yolcu, kendinden sonra gelene bir yol bırakır. İlm el yakın olarak bilinen, yola çıldığında ayn el yakın'e dönüşür. Ve dünyanın hayal içinde bir hayal olduğu görülür. Hikâye zannettığımız şey ya gerçekse, demeye başlarız. Mecaz diye gözümüzü bağlayanın gerçeğin kendisi olduğunu fark ettiğimizde ya Gassal Mavaş ya da Çoban Zeyni; ya ruh ya da beden; ya iyiliğin eri ya da kötülüğün kölesi olduğumuzu görmeye başlarız. *Dünya Bir Gelindir* ve bu dünyada seyircilere yer yoktur.

ka bir yolculuk doğurur. Yolcu, kendinden sonra gelene bir yol bırakır. İlm el yakın olarak bilinen, yola çıldığında ayn el yakın'e dönüşür. Ve dünyanın hayal içinde bir hayal olduğu görülür. Hikâye zannettığımız şey ya gerçekse, demeye başlarız. Mecaz diye gözümüzü bağlayanın gerçeğin kendisi olduğunu fark ettiğimizde ya Gassal Mavaş ya da Çoban Zeyni; ya ruh ya da beden; ya iyiliğin eri ya da kötülüğün kölesi olduğumuzu görmeye başlarız. *Dünya Bir Gelindir* ve bu dünyada seyircilere yer yoktur.

Mehmet Sabri Genç, kadim bilgivi roman formatında anlatırken “kalp gözü gören, utanan ve takva elbisesi giyen” bir rehberle yoluna devam eder. Okuyucuyu o rehberle emanet eder. Be sebeple yazıcı bir ayna tutandır. Bize ayna tutan bir kalenderi dervişidir. “İşte bu kadersin. Bu aynada gördüğünden fazlası değişsin; hırs, şehvet, makam arzusu ve isteklerden yoğrulmuş bir et yumağı! Gel bu et yumağından insanı çıkar, çıkarılabilirsen! “ Kalenderi dervışı olup sertçe aynayı yüzümüze tutsa da, yazıcı dayanmaz, Celvet Köyü'nde Hüseyin bin Ali'nin diliyle:” Dünyada varlığa ait ne varsa hayaldir, fakat hakikatte haktr,” diyerek bizi teselli eder. Hû Kılıcın çekip şeytanın üzerine, nefsinin üzerine yürüyebilene aşk olsun!

Celeneğin roman formuna yakın duruyor

Ama-ı Hayal, Hayy bin Yekzan gibi kadim bilgivi mecazen anlatan metinlerin sıkı bir yorumu gibi olsa da *Dünya Bir Gelindir* şifahi geleneğin ayrılmaz parçası olan cenknamelerin usulüyle başka bir güzellik ve dirlik kazanmıştır. Evet, dirlik. Zira, bu hikâyede adeta abdest tazelenmiş, gözümüzün kiri alınmış, zamane okuyucusuna “alem bir hayal” sırrı bir roman akıcılığında sunulmuştur. Hikâye geleneğinin roman formuna yakın durduğu kitap coşkulu bir hikayeperdaz diliyle akıp gitmektedir.

Postmodern metinlerde yaşanan sıkıntı, kadim hikâye yeni metne monte mi edilemeli yoksa kadim hikâye yeni okuyucuya nasıl sunulmalıdır sorularıyla aşılır. Birçok genç yazarın mal bulmuş mağribi gibi kadim hikâyelerde kaptıklarını yazdıklarına katmaları kadim bilgiyi ve kadim hikâyeleri de orta malı ederken, Mehmet Sabri Genç'in *Dünya Bir Gelindir* romanında hakikat çarpıtılmadan, mecaz öldürülmeden, bir tutam şundan bir tutam bundan koyayım, aroması bol olsun gösterişine kapılmadan “yoğun bir edebi yolculuk” yapıyor. “Ölmeden önce ölmek” düsturunu anlatırken bir vaizin değil de bir edibin diliyle anlatmanın derinliği bu kitabın

Mehmet Sabri Genç

belki de en güzel yanı. Her bölüm başında tekrarların olması ise eski hikâye anlatıcılığına karşı bir saygı duruşu olmuş. Kanaatimce kitapta biraz zayıf duran dil işçiliği. Ki, bu da o kadar göze batması değil. Belki de postmodern roman, kadim hikâye, cenkname üslubunun birbirlerine tepsih boncukları gibi yapışmasından sebep arada eksitili cümleler olabiliyor. *Çeşmibülbülün İçindeki Cin*'i okuyanlar bu kitabı da kitaplık-larında aynı rafa koyacaklardır.

Yeise düşmeden, esaslı bir yolculuğa çıkmak ve kalp gözü gören biriyle yol almak istiyorsanız ve dedenizin anlattığı Hz. Ali Cenkləri'ni özlemişseniz *Dünya Bir Gelindir*i seveceksiniz. (👉👈)

DÜNYA BİR GELİNDİR

Mehmet Sabri Genç

VADİ YAYINEVİ 2021

ŞİİRİN ÜÇÜNCÜ CİLDİ: HIZIR'I BEKLERKEN

Ahmet Edip Başaran imzalı *Hızır'ı Beklerken*'de detaylar ön planda, günlük hayatta karşımıza çıkan her olay şiire ustaca işlenmiş. İlk iki kitapta dünya kavramı şairin anlamaya çalıştığı; insandaki bir yara, kazanılması zor bir oyun olarak karşımıza çıkarken son kitapta "Dünya bir odadan daha büyük değil, buna inan diye" okuyoruz, böylece şairin bir sonuca vardığını anlıyoruz.

Ahmet Edip Başaran'ın şiiri bakıp da göremediğimiz detayları, ulaşip da dokunamadığımız güzellikleri içeriyor. İlk kitabında ölümü irdelerken, kitabının isminin *Oyunbozan* olması elbette bir tesadüf değil; çünkü hayatta en büyük oyunbozan ölümdür. Şiirin sadece duygularla yazılmadığını, zekânın de etkili olduğuna onun eserlerinde fazlasıyla şahitlik ediyoruz. Edebiyattaki başarısı belki de şairin adında saklıdır. Edip Ahmet Yükneki gibi büyük bir şairle adaştır. Edip Ahmet, "Edip Ahmed adım, edep ve öğüttür sözüm" derken; Ahmet Edip, "Adımda küt küt atan çarpıntılı bir ümmet kalbi" diyerek aynı yolda yürüdüklerini dolaylı olarak anlatmıştır.

"İnsan en az bir kez görmeli kendini"

İnsanı tanımak, bilmek ve anlamak üzerine birçok düşünce ortaya koyulmuştur; sonuç olarak hiçbirisi kesin bir cevap verememiştir. Şair de tüm şiirlerinde insan kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Onun insana bakışını okumak, bir tepeden şehrin acizliğini ve ıssızlığını görüp hayret etmek gibidir. Şiirlerinde kimi zaman "İnsan nedir diye soramayan teoriler,

hipotezler / İnsan bir ayrılık ölçüsü olarak göz ve buğday" diyerek, kendi penceresinden, basit ama çarpıcı bir yargıya varmış; kimi zaman "Kaç dakika yaşar, sevmek bir insanı?" diyerek, her dakikasını modern hayatın dayattığı zamanda yaşayıp, var olmanın özünü unutanlara, bir hatırlatmada bulunmuş; kimi zaman da "İnsan en az bir kez görmeli kendini" diyerek, düşünce ve davranışlarımızı gerçekten sorgulatmak istemiştir. İnsan kavramı üzerine en çarpıcı yanıtı yine şairin dedesi vermiştir: "İnsanı geçersen sadece sorular çıkar karşına." Şairin şiirlerinde hayatı sorgulayan sorular sormasının temelinde de bu öğüt yatıyor olabilir.

Ahmet Edip Başaran'ın şiirlerindeki kelime seçimleri özenli. "Önümüzdeki muhafazakâr körlük" dizesindeki muhafazakâr kelimesinin olumsuz manada kullanılması gibi birçok örneğe rastlayabiliriz.

Şiirlerinde Türkiye kelimesini kullandığı yerlere de özellikle dikkat etmek gerekir. "Türkiye kadar gerçek" ve "Türkiye kadar hepimizi biraz ürpertir" dizeleri ilk başta okuyucuya Ergin Günçe'nin Türkiye Kadar Bir Çiçek şiirini hatırlatsa

Hâfız, “Hızır ile arkadaş olmak arzusundaysan / İskender’den gizlenen ab-ı hayat gibi ol” diye yazmıştır; şair de belki şiirleriyle ölümsüz olmak ve eserlerini tadan okuyucusunun hayatına dokunarak bu ölümsüzlüğü paylaşmak derdindedir. Sezai Karakoç ise “Hızır’ı görüp Şems diyen / Mevlana olan / Bir derviş” diye yazmıştır; şair belki de bu makama erişmek niyetindedir.

da şairimiz bundan ayrı olarak; anlattıklarının doğruluğunu ispatlamayı, bir sonuca varmayı ve sözün anlamına değer katmayı amaçlamıştır. Şair için Türkiye kelimesi olmanın ve olabilmenin yüceliğini taşıyor. İlk kitabında başlayan; kendi ülkesinin insanını ve kendi ülkesinin sıkıntılarını şiirde dile getirme isteğini yeni şiirlerinde de sürdürmüştür. İsyânını, kitabın isminden de anlaşılacağı gibi, *İzinsiz Gösteri*’deki şiirlerde daha fazla ve açık şekilde görmek mümkündür. Başaran ilk şiirlerinden birinde “Susmak ne kadar zor Allah’ım susmak ne kadar zor affet” diyerek, başkalarının görmezden geldiği haksızlıklar karşısında susmadığını açık bir şekilde itiraf etmiştir. Duyarsızlığın hazzını yaşamamış, haksızlık karşısında kalemini kullanmıştır. Özellikle kapitalizmin sonuçlarını şiirde kalarak dolaylı olarak eleştirmiştir. Susmaması bağıracağı manasına gelmemektedir. Söylemek istediklerini şiirde kalarak, insan olma vasfını koruyarak dile getirmiştir. Sesi bir dağın yankılanması gibidir, şiirleri bir ayna görevi görür. Bir şiirinde de kendisini “Bende slogan olmaz, olmaz öyle sözüm” diyerek tarif etmiştir. Şiirlerinin çoğunda dostluk teması da ön plandadır. Çünkü “ev annemizdir, iç odalarda / Dudaklarını özleyen iç seslerdir / Saksıda sarı sardunyadır – Mustafa bilir” derken, Mustafa Akar’ın ilk kitabı *Küçük Bir Gökada*’da yer alan Saksıda Sarı Sardunyalı şiirine gönderme yapmıştır.

“Niçin Hızır’ın geçtiği yerler hep yeşil”

Şair ikinci kitabında “En çok mehdiyi beklerken cinnette / Beklemek çünkü bütün mümkünlerin cinneti” demiş ve bu yıl Muhit Kitap’tan çıkan kitabında artık Mehdi yerine Hızır’ı beklemeye başlamıştır. *Hızır’ı Beklerken* şairin üçüncü şiir kitabı. Şair, Hızır kelimesini ilk kez ikinci kitabında *Niçin* “Hızır’ın geçtiği yerler hep yeşil” diye sorarak kullanmıştır. Bu sorunun peşinden gittiğini son kitabındaki Çünkü “Hızır’ın geçtiği yollardan yeşerdi nefesim” dizelerinden anlıyoruz. Şairin yazdığı dizelerin bir temeli var. Hadis-i şerifte “Hızır kuru bir yere beyaz bir post serip üstüne oturunca, kuru yer birden yeşillenir. Biten yeşil otlar, arkasında sallandığı için ona Hızır denmiştir” diye buyurulmuştur. Bundan yola çıkan şair, herkesin bulmak, görmek ve tanımak istediği Hızır’ın izini sürmüştür.

Hâfız, “Hızır ile arkadaş olmak arzusundaysan / İskender’den gizlenen ab-ı hayat gibi ol” diye yazmıştır; şair de belki şiirleriyle ölümsüz olmak ve eserlerini tadan okuyucusunun hayatına dokunarak bu ölümsüzlüğü paylaşmak derdindedir. Sezai Karakoç ise “Hızır’ı görüp Şems diyen / Mevlana olan / Bir derviş” diye yazmıştır; şair belki de bu makama erişmek niyetindedir. Hızır’ı beklemek sadece ona kavuşmak manası da taşımaz, onun yeryüzünden çekilmesi-ni beklemeyi ve kıyametin gelmesini de çağırıştır.

“Nefret püskürtülen bir çağı ürperdik”

Hızır’ı Beklerken’de şairin ilk iki kitapta yakaladığı başarısını devam ettirdiğini görüyoruz. Detaylar ön planda, günlük hayatta karşımıza çıkan her olay şiire ustaca işlenmiş: “Ellerini defter gibi kullanırdın hatırla. Mezurayla boy ölçenler için akıl alır gibi değil.” Şiirlerinde Burma’daki bir fil, “Burma’da bir fili öldürürler, silahlar endüstri devriminden,” çitlembikler ve tarçın kokuları, “Çitlembiklere, tarçın kokularına sözümüz;” kuşların gagaları, “Göçmen kuşların gagalarında o gitme fikri” bile yer bulmuştur. Her şiirinde “gerçek ne” sorusuna cevap arayan dizeler hâkim; kitapta “Gerçeğin Adresi” isimli bir şiir de bulunmaktadır. Şair “Nefret püskürtülen bir çağı ürperdik” derken umutsuzluğu, “Düşmanı arıyoruz: Bu ateşi kim yaktı” derken, ateşin itirafı temsil etmesine gönderme yaparak, korkuların üzerine gitmeyi anlatmıştır. Ateşi yakan ise bizi aynı şiirde buluşturan ve hayatı sorgulatan şairin kendisidir. Şair son şiirlerinde bireysel konulara ağırlık vermiş, okuyan herkesin kendinden bir parça bulabileceği etkileyici dizeler yazmıştır. İlk iki kitapta dünya kavramı şairin anlamaya çalıştığı; insandaki bir yara, kazanılması zor bir oyun olarak karşımıza çıkarken; son kitapta “Dünya bir odadan daha büyük değil, buna inan” diye okuyoruz, böylece şairin bir sonuca vardığını anlıyoruz. Bahsi geçen dizelerin yer aldığı şiirin ismi de manidardır: Yaz Gelince Köyüne Giden Şairler İçin Bir Türkü. İnsanın uyurken yaşadığı düşme hissi, ruhun bedenden bir anlık ayrılıp geri dönmesine bağlanır; şair “Uykuda dolaşırken rüyaları kaybeden o karmaşa / O sonsuz düşme hissi” öznesi olmayan cümlelerden derken buna atıf yapmış olabilir.

Şairin son kitabında en çok tarih, takvim ve kalp kelimelerini geçirdiğini de belirtmekte fayda var. Kitapta, yakın zamanda vefat eden rahmetli Asım Gültekin’e de “Siperde Bir Ürperti” şiiri ithaf edilmiştir.

Ahmet Edip Başaran son kitabıyla, Hızır’ı bekleyen ama onu hiçbir zaman göremeyecek kişilere “Her ayrılığa Hızır gibi yetişen mısralar”ı ile dokunmuştur; çünkü belki de Said Yavuz’un dediği gibi “Hızır, Hızır’ı bekleyenlerin arasından çıkıp gitti.” (•••)

HIZIR'I BEKLERKEN

Ahmet Edip Başaran
MUHİT KİTAP 2021

MURAT k. MURAT
m.murat.ag@gmail.com

BİLİMKURGU TARİHİNE ALTERNATİF BİR YOLCULUK

Pandemi nedeniyle çalışmasına bolca vakit ayıran Jesse Sheidlower, detaylı çevrimiçi taramaları ve türün tutkunlarının kişisel koleksiyonlarından yaptıkları katkılarla *Tarihsel Bilimkurgu Sözlüğü*'nü erişime açmayı başardı. Şimdilik güncel edebiyatı sayfalarına dahil etmiyor olsa da çalışma, bilimkurgunun kült eserlerinde karşılaştığımız kavramlara yönelik açıklamaları ve ilgili terime verdiği zengin referanslarla göz dolduruyor. Sözlüğün, türün sevenlerinin kolektif katkıları ile genişlemesi planlanıyor.

Okuma deneyimimizi farklı uzamlara taşıyacak çalışmaları çoğu zaman ıskalıyoruz. Zaman zaman kimi kült eserler ya da usta yazarlara ilişkin okuma rehberleri, kapsamlı incelemeler veya "sözlük" başlıklı çalışmalarla karşılaşır olsak da -belli disiplinler için hazırlananlar hariç- "tematik sözlüklere" pek aşına değiliz. Hele hele bilimkurgu gibi "bizler için hala ithal sayılabilecek" bir tür söz konusu olduğunda; tatmin edici bir yerli çalışma için uzunca bir süre daha beklememiz gerekebilir. Ancak yabancı kaynaklara yabancı kalmayanlar için, türün "klasik" eserlerine ilişkin zengin bir tematik sözlük olarak *Tarihsel Bilimkurgu Sözlüğü* (Historical Dictionary of Science Fiction) heyecan verici bir alternatif.

Ünlü Oxford *İngilizce Sözlüğü*'nün eski editörü Jesse Sheidlower'ın uzun zamandır üzerinde çalıştığı sözlük, nihayet dijital erişime açıldı. Sheidlower'ın yaklaşık 10 yıl önce başladığı çalışma için koronavirüs pandemisinin önemli bir eşik olduğunu belirtmek gerek. Pek çok "muteber" kütüphanenin *Weird Tales*, *Astounding Stories*, *Amazing Stories* gibi çağının önemli bilimkurgu dergilerini koleksiyonlarına dahil etmekte isteksiz olması projeyi yıllarca sekteye uğratsa da; son zamanlarda pandemi nedeniyle çalışmasına bolca vakit ayıran Sheidlower, detaylı çevrimiçi taramaları ve türün tutkunlarının kişisel koleksiyonlarından yaptıkları katkılarla *Tarihsel Bilimkurgu Sözlüğü*'nü erişime açmayı başardı.

Tarihsel Bilimkurgu Sözlüğü aşağıdaki linkte

Şimdilik güncel edebiyatı sayfalarına dahil etmiyor olsa da *Tarihsel Bilimkurgu Sözlüğü*, bilimkurgunun kült eserlerinde karşılaştığımız kavramlara yönelik açıklamaları ve ilgili terime verdiği zengin referanslarla göz dolduruyor. Tütün sevenlerinin kolektif katkıları ile genişlemesi planlanan sözlüğe aşağıdaki linkten göz atabilirsiniz. 🌐

Site linki: <https://sfdictionary.com>

Hugo ve Nebula Ödüllerinin aday listeleri belli oldu

Spekülatif kurgunun en önemli ödülleri olan Hugo ve Nebula'nın 2021 aday listeleri geçtiğimiz günlerde peş peşe açıklandı. 1953 yılından bu yana verilen Hugo'da adaylar Worldcon 2021 Youtube kanalından açıklanırken, Nebula adaylarını, kendi imzasını taşıyan eserlerle de tanıdığımız Amerika Bilim Kurgu ve Fantezi Yazarları Derneği (SFWA) başkanı Mary Robinette Kowal, kısa bir sunumla duyurdu. Bu yıl da başta en iyi roman ödülü olmak üzere pek çok kategoride aynı isimler aday gösterildi. Son yıllarda pek çok prestijli ödüle layık görülen ve aday olan N.K. Jemisin, *The City We Became* ile hem Hugo hem de Nebula'da en iyi roman ödülü için yarışarak isimler arasında yer alırken, Türk okurun yakından tanıdığı Martha Wells, *Network Effect* ile Jemisin'in önemli bir rakibi olarak dikkat çekiyor. Mary Robinette Kowal ise *The Relentless Moon* isimli romanı ile ev sahibi olduğu Nebula'da olmasa da Hugo için adaylar arasında yer aldı.

Kısa kısa

- Süper kahraman filmleri ile geride bıraktığımız on yılı domine eden Marvel Sinematik Evreni'nin dördüncü aşama projelerinden bir dizi yeni haber var. Geçtiğimiz günlerde çekimleri Avustralya'da devam eden Taika Waititi imzalı dördüncü Thor filmi *Thor: Love and Thunder*'da Russel Crowe'un da yer alacağına dair haberler bolca konuşulmuştu. Marvel'in kısa süre önce yaptığı resmi açıklama ile Crowe'un Zeus rolüne hayat verecek olması büyük heyecan yarattı.
- Bir diğer büyük yapım olan *Guardians of Galaxy* için ise çekilere yıl içinde başlanıyor. Serinin yönetmeni James Gunn üçüncü filmin "çok büyük" olacağını açıklarken, filmin *Avangers: End Game*'de yaşananlardan sonrasını konu edineceği ve Rocket Raccoon'un geçmişine odaklanacağı biliniyor.
- Henüz ilk sezonunun yayınlanmasından önce ikinci sezonu için onay almasıyla dikkat çeken *The Witcher*, oyuncu tercihlerinden hikâyeyi ele alış biçimine eserin romanını okuyanlardan da oyununu oynayanlardan da ayrı ayrı eleştiriler almıştı. Buna rağmen iki ayrı spin-off için çalışmalar yürütülen dizinin yeni sezonunun çekimleri nihayet tamamlandı. Netflix cephesinden sezonun yayın tarihine ilişkin bir açıklama yapılmasa da Geralt'ın ekranlarda boy göstermesi için Aralık ayına kadar beklememiz gerekebilir.
- İlk kez 2013 yılında yayınlanmasının ardından izleyiciler tarafından kısa sürede benimsenen *Rick & Morty*'nin 5. sezon tanıtımı yayınlanırken, yeni sezon tarihi de belli oldu. Pandemiden olumsuz etkilenen yapımlar arasında yer alan dizi, seyrek yayınlanan bölümleri ve peş peşe gelen ertelemeleriyle uzunca bir süredir sevenlerini üzüyordu. Geçtiğimiz yılın Mayıs ayında 4. sezonu ile izleyicisinin karşısına çıkan *Rick & Morty*'nin yeni sezonu ise 21 Haziran tarihinde yayınlanacak.
- Son olarak geride bıraktığımız birkaç yılda Sony ve Disney arasında bazı gerilimlere neden olan *Spider-Man* filmleri konusunda olumlu gelişmelerin yaşandığını söylemek gerek. Hayranlar, 2022 sonrası filmlerin yayın hakkının Disney Plus'ın en önemli rakibi olan Netflix'e verilmesinin ardından, iplerin bir kez daha gerilmesinden endişe etse de; iki dev arasındaki uyumlu atmosferin Tom Holland'ın yer alacağı yeni bir Disney filmi ve eski serilerin gösterim hakları konusunda anlaşılması üzerine bir süre daha devam etmesini bekleyebiliriz.

MUSTAFA UÇURUM
mucurum@gmail.com

ÜSTAT EKREM’İ TANIYALIM

Yazar, şair, gazeteci ve hoca kimliği ile tam tekml bir edebiyatçı Recaizâde Mahmut Ekrem. Selçuk Atay, Üstat Ekrem kitabında, onu hem yaşam öyküsü hem edebî yaşam olarak bir kronolojiye göre tanıtmış. Elbette Nijad’a da özel bir bölüm ayrılmış. Ekrem’in eksik yanı, yüreğinin en acıyan parçası, yitip giden evladı. Şiirindeki tüm acıların toplamıdır Nijad.

Edebiyat tarihimizin yapı taşlarından biridir Recaizâde Mahmut Ekrem. Tanzimat ile birlikte başlayan yenilik hareketlerinin en önemli temsilcileri arasında olan Ekrem; yazar, şair, gazeteci ve hoca kimliği ile tam tekml bir edebiyatçıdır. Zekâsı ve kalemi keskindir. Sözü nü budaktan sakımadan girdiği polemikler, edebiyat tarihimizin basyapıtları arasında sayılır. Modern edebiyatımızın derinliğine dalmak için Namık Kemal’in, Şinasi’nin yanında mutlaka Ekrem’i de anmak gerekir.

Selçuk Atay’ın Hece Yayınları arasında çıkan *Üstat Ekrem* isimli kitabı, Ekrem’i daha yakından tanımak isteyenler için arşivlik bir kaynak olarak mutlaka okunacaklar listesine kaydedilmeli. Dört bölümden oluşuyor kitap. Atay, Ekrem’i hem yaşam öyküsü olarak hem edebî yaşam olarak bir kronolojiye göre tanıtmış. Hayatı, şair Ekrem, nasir Ekrem, üstat Ekrem. Karşımızda tam anlamıyla bir edebiyat adamı var. Çok yönlülüğü ifadesinin bile eksik kalacağı birinin dünyasına doğru yolculuk yapıyoruz.

Edip ve musikişinaslar ile ada toplantıları

Ailesi, çevresi anlatılarak başlıyor kitap. Hayatının anlatıldığı bölümlerde en dikkat çeken ayrıntı; Recaizâde Mahmut Ekrem ile Namık Kemal’in dostlukları. Ayrıca dönemin edebiyat mahfillerinde Ekrem’in rolü de örnekler eşliğinde veriliyor.

“Halit Ziya Bey’in bahsettiği küçük ama manen büyük ev pek çok sanatkârı ağırlayan bir kültür evi haline de gelmiştir. Tanburi Cemil Bey, Şevki Bey gibi musiki üstatlarının yanı sıra edebiyatın tanınmış simaları da hemen her gün yalının misafirleri arasındadır. Pek çok edip ve musikişinas Ekrem Bey’in ev sahipliğinde toplantıları bu adada yaparlar.”

Şiirleriyle tanınsa da Ekrem, onun adını edebiyat tarihimizde ölümsüzleştiren eseri *Araba Sevdası*’dır. Türkün ilk örneği olması yanında ironi sanatının bir basyapıtı olarak günümüzde de basyurulan bir eserdir. Edebiyâta şiire başlamak bir mekus talih olarak kabul görür geçerliliğini günümüzde de sürdüren bir gerçekliğe sahip. Bir örnek olarak; bugün Türk hikâyeciliği denildiğinde akla gelen ilk isim olan Ömer Seyfettin de şair olarak adım atmıştır edebiyat dünyasına.

Şiiri, şiir kitapları, tartışmaları bu Şair Ekrem bölümünde ele alınıyor. Elbette Nijad’a özel bir bölüm ayrılmış. Ekrem’in eksik yanı, yüreğinin en acıyan parçası, yitip giden evladı. Şiirindeki tüm acıların toplamıdır Nijad. Atay bu baği şahitlerin sözleri eşliğinde veriyor.

“Eserin en ayrıncı vasfı şüphesiz oğlunu kaybetmiş bir babanın yıkılışını ifade eden feryat ile ölüme dair sıranın bozulmuş olmasının “hikmet”ini aramasındadır. Çocuğa dair duyulan sevginin nesnesiz kaldığı bu durum sanatkârın acısının anlaşılması için önemlidir.”

Nasir Ekrem bölümünde nesir alanındaki çalışmalar ve kitaplar ele alınıyor. Atay’ın *Araba Sevdası* ile ilgili bir cümlesini buraya alıyorum: “Araba Sevdası’ni –realist unsurları da bu çerçevenin olmamak koşuluyla- neslinin genç dimağlarıyla yine onların arasında ama onlara sanatkârane bir duyus tarzıyla bakabilen bir insanın buluşmasına imkân tanıyan roman olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.” Recaizâde Mahmut Ekrem, “Üstat” sıfatını tam anlamıyla hak eden bir ömür sürmüştür. Selçuk Atay, şahitler ve eserler eşliğinde edebiyat dünyamıza değerli bir eser kazandırmış. Edebiyatımızın Tanzimatla birlikte başlayan yenileşme sürecini sağlığı bir kaynakları takip etmek için Ekrem önemli bir şahsiyettir. Atay’ın çalışması da basucu kitabı olmayı hak edecek titizlikte hazırlanan bir eser olarak okuyuculara sunulmuş bir kıymettir.

“Devrinin ‘üstatı’ olarak hukuk ve fen kitabından şiir ve nesir şeklinde yazılmış edebî eserlere ve hatta bir lügat çalışmasına kadar pek çok alanda takrız yazan, bu takrızların edebî esere ilişkin olanlarında ise tenkit ve tahlilden çekinmeyen Ekrem Bey, zamanla ‘tenkit ve tahlil’ şeklinde evrimleşecek olan kitap tahlil ve krtiğinin ilk uygulayıcısı görünümdedir.” (***)

ÜSTAT EKREM
Selçuk Atay
HECE YAYINLARI 2021

Dinimizin, medeniyetimizin ve coğrafyamızın değerlerini
muhabbetle anlatan,

Geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran,

Kolaylaştıran,

Düşündüren,

Hatırlatan,

Paylaşan,

İyiliğin peşinde,

Hakikat yolunda

VAV TV

Gerçek bilgi, doğru yorum

Frekanslar : Digitürk 67 · Dsmart 55 · Tivibu 56 · TV+ 43 · Kablo TV 45 · Vodafone TV 65

Uydu : Türksat 4A · Frekans : 11999 MHz · Polarizasyon : Dikey (Vertical) · Sembol Oranı (Symbol Rate) : 11.666 Mbaud · FEC : 3/4

Üniversitelinin eğitim ve eğlence dünyası fiber hızda Türk Telekom'da

Ücretsiz
dijital
servisler

LIMITSİZ
FİBER
İNTERNET

12 Ay Boyunca

89,90
TL/AY

Yeni gelen bireysel abonelere, 12 ay sözlünlüze.

Kampanya 31.12.2021 tarihine kadar geçerlidir. 18-25 yaş arası bireysel yeni müşteriler 12 ay evde internet aboneliği olarak kalma taahhüdünde bulunarak kampanyadan yararlanabilir. Paket hızı 16 Mbps'e kadardır. Hız altyapısının uygunluğuna göre değişiklik gösterebilir. Taahhüt bitiminde güncel fiyatlar uygulanır. Damga vergisi alınır. Modem hariç fiyatlarıdır. Aboneler kampanya kapsamında McAfee Security Program 3 lisans, Busuu Dil Eğitimi Paketi ve Muud Premium aboneliğinden taahhüt süresi boyunca ücretsiz olarak yararlanabileceklerdir. İptalde cayma bedeli faturalandırılır. Kampanya koşullarında değişiklik yapma hakkı saklıdır. Ayrıntılı bilgi için: www.turktelekom.com.tr ve 444 1 444

Türk Telekom
Değerli Hissettirir